

Norges miljø- og
biovitenskapelige
universitet

Masteroppgave 2022 30 stp
Fakultet for landskap og samfunn

Jordskifterettens vurdering av de miljømessige effektene og deres hensyn til bærekraftig utvikling

Land Consolidation Court's assessments of
environmental effects and their consideration for
sustainable development

Tomine Netland

Master i eiendom

Forord

Masteroppgaven representerer enden av det femårige profesjonsstudiet Eiendom ved fakultetet landskap og samfunn ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitetet (NMBU). Oppgaven tilsvarer 30 studiepoeng, og har som formål å vise at studenten er i stand til å gjennomføre selvstendig forskning innfor studieretningen.

Siden ungdomskolen var jeg fast bestemt på at jeg skulle studere juss ved et av landets universiteter. Da tiden kom for å søke studieplass ved Samordna opptak kom jeg likevel over studiet *Eiendom* ved NMBU noe som vekket en stor interesse da studiet både innbar juss, men også økonomi og eiendomsfag. Studiet havnet derfor på første plass, og skuffelsen var stor da jeg ikke ble tildelt studieplass. Min mor og jeg satte derfor kursen mot Høgskolen i Molde, hvor jeg hadde kommt inn på studie. Etter en 13 timers lang kjøretur, kom beskjeden om at jeg hadde fått godkjent søknaden min hos NMBU, og kunne takke ja til en plass ved studiet; Eiendom. Med nye 8 timer i bil, var jeg endelig installert ved Campus i Ås. Førstevalget stod til forventningene, og jeg føler meg privilegert som har fått lov til å studere ved NMBU. Jeg er takknemlig for alle vennskap og bekjentskap jeg har fått gjennom studietiden, og ikke minst takknemlig for de gode foreleserne som har inspirert meg og inkludert til god læring og kunnskapsstatus.

Jeg ønsker også å rette en takk til veileder Per Kåre Sky som alltid har vært tilgjengelig og kommet med gode tilbakemeldinger gjennom hele prosessen. Tusen takk.

Takk til informantene som ønsket å bidra i min masteroppgave, og som kom med gode innspill og tanker rundt oppgavens problemstillinger.

Kjøreturen Bryne-Molde-Ås er noe jeg aldri kommer til å glemme, og jeg ønsker derfor å dedikere oppgaven min til min mor, Hanne-Marie Bøe Netland som kjørte land og strand for at jeg skulle få gå på den studieretningen jeg ønsket. Ønsker også å rette en stor takk til min far, Per Netland for engasjementet og støttende ord i løpet av studietiden.

Tomine Netland

Tomine Netland

Ås, 12. mai 2022

Sammendrag

FNs organisasjon for ernæring og landbruk (FAO) presenterte juni 2020 sin juridiske veileder for hvordan jordskifte skal gjennomføres. Veilederen la sikte på at jordskifteretten skulle behandle saker som bidro til bærekraftig utvikling etter FNs bærekraftsmål. I tilknytning til veilederen ble det også gitt en anbefaling om at jordskiftelovgivningen skulle utarbeides slik at den kunne bidra til å nå målene.

Fra rettspraksis er det lite som tyder på at bærekraftig utvikling og andre miljømessige hensyn blir prioritert når saker for jordskifteretten blir behandlet og avgjort. Formålet med denne masteroppgaven er å undersøke effektene av rettsendrende saker for jordskifteretten, der hensikten blir å studere hvilke hensyn jordskifterettene vektlegger i deres arbeid. Med bakgrunn i FNs bærekraftsmål og bærekraftig utvikling, vil oppgavens fokus ligge til de miljømessige effektene.

For å begrense oppgaven, er det valgt å fokusere på sakstypene arealbytte, jf. jordskifteloven § 3-4 og fellestiltak, jf. jordskifteloven § 3-9. På denne måten vil man kunne undersøke både de fysiske og de organisatoriske sidene ved jordskifte.

For å besvare oppgavens problemstillinger det det blitt benyttet samfunnsvitenskapelig metode, der kvalitative virkemiddel er benyttet. Det har blitt gjennomført dokumentstudier, samt dybdeintervjuer med nåværende og tidligere jordskiftedommere som alle har behandlet saker etter § 3-4 og § 3-9. For å avgrense oppgaven er sakene og informantene hentet fra Vestre Viken jordskifterett og Oslo og Østre Viken jordskifterett. Det har også blitt plukket ut ni jordskiftesaker som vil behjelpe med undersøkelsen av problemstillingen.

Hovedfunnene i studien viser at jordskifteretten i liten grad tar hensyn til bærekraftig utvikling og miljømessige vurderinger i deres jordskifteavgjørelser. Flere av informantene viste til kravet om tillatelse fra forvaltninger etter jordskifteloven § 3-17, og at miljøhensynene ivaretas av forvaltningen. Det er også manglende fokus på FNs bærekraftsmål blant jordskifterettene. Informantene opplyser om manglende kompetanse til å ta miljørettslige hensyn, og at andre hensyn dermed blir mer vektlagt. Studien belyser imidlertid at jordskifteretten gjennom sine vurderinger kan bidra til bærekraftig planlegging.

Abstract

In June 2020 UN's organization for nutrition and agriculture (FAO) presented its legal guidance on how land consolidation should be implemented. The guidance aimed for that the Land Consolidation Court should process affairs that contributed to sustainable development according to UN's sustainability goals. In affiliation to the guidance, it was recommended that the Land Consolidation Act should be prepared so that it could contribute to achieve the goals.

From case law's point of view there is little that suggests that sustainable development and other environmental considerations are being prioritized when matters in the Land Consolidation Court is being processed and settled. The purpose of this master's thesis is to examine the effect of law-changing cases presented in the Land Consolidation Court, and my purpose is to study which considerations the various Land Consolidation Courts emphasize in their execution. Bearing in mind UN's sustainability goals and development, the thesis' focus will be on the environmental effects.

To narrow the thesis, I have chosen to focus on the case types land exchange according to the Land Consolidation act, section 3-4 and joint initiatives according to the Land Consolidation act, section 3-9. By doing this I will be able to examine both the physical and organizational aspects of land division.

To answer the problems of the thesis, a social science method has been used, where qualitative tools have been used. Document studies have been carried out, as well as in-depth interviews with current and former Land Consolidation judges, all of whom have dealt with cases pursuant to Land Consolidation act, section 3-4 and section 3-9. To delimit the thesis, the cases and informant were taken from Vestre Viken Land Consolidation court and Oslo and Østre Viken Land Consolidation Court. Nine Land Consolidation cases have also been selected and will help with the solution of the problems.

The main findings of the study show that the Land Consolidation Court takes little account of sustainable development and environmental assessments in their Land Consolidation decisions. Several of the informants referred to the reequipment for a permit from administrations pursuant to the Land Consolidation act, section 3-17, and the environmental

considerations are taken care by the administrations. There is also a lack of focus on the UN's sustainability goals, among the Land Consolidation Courts. The informants inform about the lack of competence to take environmental considerations, and those other considerations are thereby more emphasized. However, the study highlights in the Land Consolidation Court through its assessments can contribute to sustainable planning.

Innholdsfortegnelse

Forord	i
Sammendrag	i
Abstract	iii
Innholdsfortegnelse	v
1. Kapittel: Innledning	1
1.1 Tema og aktualitet	1
1.2 Hovedproblemstilling med delproblemstillinger	2
1.3 Avgrensning av oppgaven	2
1.4 Tidligere arbeid	3
1.5 Ordforklaring	5
1.6 Oppgavens oppbygning	7
2. Kapittel: Metode	9
2.1 Introduksjon	9
2.2 Samfunnsvitenskapelig metode	9
2.2.1 Kvalitativ metode	9
2.3 Casedesign	10
2.4 Utvalg	12
2.5 Datainnsamling	14
2.5.1 Intervju	14
2.5.2 Dokumentanalyse	18
2.6 Validitet og Reliabilitet	18
2.6.1 Reliabilitet	19
2.6.2 Validitet	19
2.7 Etske refleksjoner og personvern	20
2.8 Metodiske betraktninger	21
2.8.1 Valg av jordskifteavgjørelser	21
2.8.2 Rekruttering av informanter	22
2.8.3 Gjennomføringen av intervjuene	22
2.8.4 Fallgruve	22
3. Kapittel: Kunnskapsstatus	24
3.1 Introduksjon	24
3.2 Jordskifteretten og jordskifte	24
3.2.1 Jordskifteretten	24
3.2.2 Jordskifte	25
3.3 Arealbytte og Fellestiltak	27
3.3.1 Arealbytte	27
3.3.2 Fellestiltak	28
3.4 Forholdet mellom gammel og ny jordskiftelov	29
3.4.1 Jordleie	30

3.5	Jordskiftets ulike effekter	30
3.5.1	Miljømessige effekter	31
3.5.2	Ytterligere effekter av jordskifte	32
3.6	Forholdet mellom jordskifteretten og forvaltningsmyndighetene	34
3.7	FNs bærekraftsmål, bærekraftig utvikling og jordskifte	36
3.7.1	FAO og deres veileder for jordskifte	38
3.8	Norges nasjonale miljømål	40
3.9	Jordskifte i andre land og byer	41
3.9.1	Danmark	41
3.9.2	Finland	42
3.9.3	Tyskland	43
3.9.4	Kypros	43
4.	Kapittel: Jordskiftesakene	45
4.1	Introduksjon	45
4.2	Utvalg av saker	45
4.3	Kort om jordskiftesakene	47
4.3.1	0600-2012-0051 Brastad Øvre i Lier kommune	47
4.3.2	20-149165 Egge i Lier kommune	49
4.3.3	0200-2005-0004 Rogstad i Gjerdrum kommune	49
4.3.4	0200-2007-0007 Ormstad i Ullensaker kommune	51
4.3.5	0100-2013-0002 E18 Knapstad-Akershus grense i Hobøl kommune og Ski kommune	52
4.3.6	20-103648 Bjørnstad i Indre Østfold kommune	53
4.3.7	20-108736 Langeli i Nordre Follo	55
4.3.8	0600-2014-0002 Rustaden Søndre i Sigdal kommune	55
4.3.9	20-111093 Kringla i Modum kommune	57
5.	Kapittel: Empiri og drøftelse	58
5.1	Introduksjon	58
5.2	Hovedproblemstilling	58
5.2.1	Empiri: Miljø	58
5.2.2	Drøftelse: Miljø	62
5.2.3	Empiri: FNs bærekraftsmål og bærekraftig utvikling	66
5.2.4	Drøftelse: FNs bærekraftsmål og bærekraftig utvikling	69
5.2.5	Empiri: Effekter av jordskifte	72
5.2.6	Drøftelse: Effekter av jordskifte	73
5.2.7	Empiri: Multifunksjonell jordfordeling i Danmark	75
5.2.8	Drøftelse: Multifunksjonell jordfordeling i Danmark	77
5.2.9	Empiri: Lovendring	78
5.2.10	Drøftelse: Lovendring	80
5.3	Sammenfattet drøftelse av hovedproblemstilling	82
5.4	Delproblemstilling 1	84
5.4.1	Empiri	84
5.4.2	Drøftelse av delproblemstilling 1	86
5.5	Delproblemstilling 2	88
5.5.1	Empiri	88
5.5.2	Drøftelse av delproblemstilling 2	89
5.6	Avsluttende konklusjon til hovedproblemstilling og delproblemstillingene	90
6.	Kapittel: Avsluttende refleksjoner til oppgaven	94
6.1	Avsluttende refleksjon	94
	Referanseliste	96

Jordskifteavgjørelser	99
Figurliste.....	99
Tabelliste.....	100
Vedlegg	100

Kapittel: Innledning

1.1 Tema og aktualitet

Betegnelsen «bærekraftig utvikling» blir stadig mer brukt blant media, politikere og andre, og er i dag et kjent begrep for flere av oss. En kjent definisjon av betegnelsen høres slik ut:

«En utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekke sine behov». (FN-Sambandet, 2021).

Definisjonen legger blant annet vekt på at det finnes en grense på hva naturen kan tåle av klima- og miljøendringer, uten at det går utover naturens ressurser for fremtidige generasjoner. For å tilrettelegge for bærekraftig utvikling har FN utarbeidet tre dimensjoner som sammen skal nå bærekraftsmålene. Dimensjonene er: 1) klima og miljø, 2) økonomi og 3) sosiale forhold. Formålet er å skape en balanse mellom belastningen på klimaet og fordeling av ressursene, som er det beste for mennesker og miljøet innen 2030 (FN-Sambandet, 2021).

Juni 2020 presenterte FAO¹, som er FNs organisasjon for ernæring og landbruk, en juridisk veileder for hvordan jordskifte skal bidra til å nå FNs bærekraftsmål. Veilederen anbefalte at «Jordskifte bør utvikles slik at den på best mulig måte bidrar til at bærekraftsmålene Agenda 2030 nås». Anbefalingen ville både være gjeldende for tradisjonelle arealbytter, men også i større infrastrukturprosjekter gjennom tiltaksjordskifter, forvaltning av vannressurser og gjenoppretting av natur (Versinkas, et al., 2020, p. 41). Gjennom FIG²-kongressen i Helsinki i 1990 ble det også gitt føringer om at det i jordskifteavgjørelser skulle tas hensyn til miljøet, og at forholdet mellom jordskifte og miljø skulle dokumenteres. I revideringen av jordskifteloven som trådte i kraft i 01.01.2016 ble ikke begrepet bærekraft eller FNs bærekraftsmål nevnt i loven eller i forarbeidene (Sky & Lyng, 2020).

Temaet for denne masteroppgaven er *effekter av rettsendrende saker for jordskifteretten*. Det finnes flere tilnærminger på effekter som oppstår etter avsluttet jordskifte, og det vil i denne oppgaven fokuseres på de miljømessige effektene. Effektene som oppstår ved endelig

¹ Food and Agriculture Organization of the United Nations

² FIG er en internasjonal, ikke statlig organisasjon for landmålere

jordskifteavgjørelse, kan ta flere år før de blir synlige. Ved innhenting eller gjennomlesing av rettsbøker og andre øvrige dokumenter, er det også sjeldent at miljøhensynene blir diskutert. Ny eiendomsutforming gjennom arealbytte, jf. jordskifteloven³ § 3-4 og fellestiltak, jf. jordskifteloven § 3-9, påvirker gjerne linjeelementer som eiendomsgrenser, traktorveier, vegetasjonslinjer m.m. Jordskifterettens arbeid med eiendomsforhold påvirker landskapsbildet, og vi kan dermed si at jordskifteretten har en stor miljøeffekt (Sky & Lyng, 2020).

1.2 Hovedproblemstilling med delproblemstillinger

Med bakgrunn i oppgavens tema og aktualitet, søker studien å besvare følgende problemstilling:

Hvilke hensyn har jordskifteretten tatt for å ivareta bærekraftige jordskifteløsninger?

Oppgaven vil knyttes opp mot sakstypene arealbytte, jf. jordskifteloven § 3-4 og fellestiltak etter jordskifteloven § 3-9. Å velge de presenterte sakstypene gjør at man vil få et innblikk i både den fysiske og den organisatoriske saksgangen til jordskifteretten. Studien vil også ta sikte på behovet for offentlig tillatelse etter jordskifteloven § 3-17. Oppgavens to delproblemstillinger lyder derfor slik:

«Hvilke hensyn har jordskifteretten tatt for å ivareta bærekraftige jordskifteløsninger i saker om arealbytte, jf. jordskifteloven § 3-4?»

«Hvilke hensyn har jordskifteretten tatt for å ivareta bærekraftige jordskifteløsninger i saker om fellestiltak, jf. jordskifteloven § 3-9?»

1.3 Avgrensning av oppgaven

Det vil være de miljømessige effektene som vil være hovedfokuset for denne studien. Oppgaven vil ikke omhandle de andre effektene som fremkommer av jordskifte, men vil likevel nevnes i kapittel 3 i oppgaven for å sette effektene i perspektiv til hverandre.

³ Lov av 21. juni 2013 nr. 100 om fastsetjing og endring av eigheds- og rettshøve på fast eiendom m.m. (jordskifteloven)

Oppgaven vil være begrenset til å omhandle rettsendrende saker som har benyttet virkemidlene arealbytte etter jordskifteloven § 3-4 og fellestiltak etter jordskifteloven § 3-9. Det har kun blitt sett på hvordan endringene har hatt å si for samfunnet, og dermed ikke grunneiere og andre parter av interesse. Datainnsamlingen er derfor kun begrenset til å kun intervjuer jordskiftedommere, og ikke partene i sakene. Det vil med andre ord kun være dommerens vurderinger oppgaven bygger på.

Oppgavens empiri er innhentet fra nåværende og tidligere jordskiftedommere som har eller jobber ved Vestre Viken jordskifterett eller Oslo og Østre Viken jordskifterett. Studien vil ikke undersøke hvorvidt miljøhensyn og bærekraftige hensyn har en relevans ved andre jordskifteretter i Norge.

1.4 Tidligere arbeid

Som en del av forberedelsen til masteroppgaven gjennomførte jeg et litteratursøk for å undersøke hva som hadde blitt skrevet om temaet fra før. Ved å gjøre en slik litteraturgjennomgang bidrar det til kunnskap om hva som allerede finnes av informasjon, slik man kan bringe ny forskning om temaet (Bell, et al., 2019, p. 91). Noen av de tidligere studiene er blitt benyttet i oppgaven, og det vil bli gitt en nærmere beskrivelse av dem der. I dette kapittelet ønsker jeg å gi leseren en rask oversikt over artiklene som ble funnet.

Forholdet mellom jordskifte og FNs bærekraftsmål har ikke blitt mye diskutert i tidligere norsk litteratur. Noen som imidlertid har drøftet og sett på temaet er Sky og Lyng (2020) som i tidsskriftene «Kart og Plan» skrev artikkelen «Jordskifte og FNs bærekraftsmål». Her så de på FAO sin veileder for jordskifte opp mot dagens jordskiftelov, og undersøkte hvordan bærekraftsmålene blir håndtert i jordskifterettene i Norge (Sky & Lyng, 2020, p. 213).

FAO (2020), FNs organisasjon for ernæring og landbruk, publiserte i år 2020 sin juridiske veileder for jordskifte. Veilederen bygget på at medlemslandene skal gjennom jordskifte bidra til å nå FNs bærekraftsmål Agenda 2030. Artikkelen påpeker at arealene stadig er i utvikling som følger av økonomi, politikk, demokrati, teknologi og miljø. Dette gjør at jordskifte vil være relevant over tid (Versinkas, et al., 2020, p. 3). Gjennomføringen av jordskifte kan likevel variere fra hvor i verden man er, i tillegg til andre spekter som private og offentlige

interesser (Versinskas, et al., 2020, p. 61). Studien undersøker hvordan jordskifte skal bidra til å nå målene, uten at det medfører tap for parter, samfunnet og miljøet (Versinskas, et al., 2020, p. 85).

Sky (2009) har også skrevet om de ulike effektene et jordskifte kan føre med seg. Her blir de økonomiske-, juridiske-, sosiale-, arronderingsmessige- og de miljømessige effektene presentert, og viser også til rettspraksis (Sky, 2009, pp. 376 - 387). Sky viser også til jordskifteloven fra 1979, med utgangspunkt i «ikke-tapsgaranti», jf. jordskifteloven (1979) § 3 bokstav a (Sky, 2009, p. 387).

Sky (2009) har i tillegg undersøkt kritikken som har blitt gitt til gjennomføringen av jordskifte. Jordskifte har blitt kritisert for å ha en negativ effekt på miljøet og kulturlandskapet, som igjen kan skape problemer for fremtiden. Ved å få mer kunnskap rundt temaet, kan eiendomsendringer føre til en mer positiv forbedring i kulturlandskapet. Sky viser til eksempler på hvordan dette har blitt gjennomført i Kypros (Sky, 2009).

Landbrugsstyrelsen (2020) som går under Miljø og Fødevarerministeriet i Danmark, har utarbeidet en rapport for deres miljøvurderinger av «Multifunksjonel jordfordeling» i perioden 2020-2022. «Multifunksjonel jordfordeling» er en frivillig ordning, der man gjennomfører flere tiltak på flere eiendommer samtidig. Gjennom kjøp og salg av eiendommer, muliggjør multifunksjonelle prosjekter. Prosjektene vil kunne bidra landbruksproduksjonen med blant annet rent drikkevann, klimatilpasning, friluftsliv, skogplanting, biologisk mangfold, bygdeutvikling og mer (Landbrugsstyrelsen, 2020, p. 4). Rapporten så på «Multifunksjonel jordfordeling» som positivt for miljøet i ulik grad, avhengig av prosjektets størrelse (Landbrugsstyrelsen, 2020, p. 18).

Roalkvam (2003) så på effektene av jordskifte, og undersøke spesielt hva jordskifteretten legger til grunn når de skal vurdere «nyttene» av eiendommene. Roalkvam opplyser at sakens parter ofte er mer opptatte av hva de mister enn hva de får etter jordskifte (Roalkvam, 2003, p. 2). For at ingen parter skal lide tap er «nyttene» svært avgjørende, jf. jordskifteloven (1979) § 3 bokstav a. Rapporten fokuserte i større grad på de sosiale effektene av jordskifte. (Roalkvam, 2003, p. 79). Jordskifteloven (1979) § 3 bokstav a tilsvarer jordskifteloven § 3-18 i dagens lovgivning.

I artikkel «Economic, social and environmental impact of land consolidation in Galicia» ble det gjennomført økonomiske, sosiale og miljømessige evalueringer av jordskifteområdet (Crecente, et al., 2002, p. 135). Galicia i Spania var preget av stor befolkningsvekst, og det var nødvendig med jordskifte (Crecente, et al., 2002, p. 145). I Galicia var ikke naturvernet prioritert (Crecente, et al., 2002, p. 144). De miljømessige effektene ble også ofte nedprioritert i forhold til de økonomiske og sosiale effektene. Funnene indikerte likevel at jordskifte bidro til å bevare jordbruksarealene (Crecente, et al., 2002, p. 145 og 146). Det ble også gjort sammenligninger med andre europeiske land, deriblant Norge. Der et jordskifte tar om lag 2,5 år i Norge, ville prosessen i Galicia ofte være på 10 år (Crecente, et al., 2002, p. 146).

Jordskiftet i Galicia ble også undersøkt av Sky i hans rapport «Jordskifte i Galicia» (Sky, 2001). Området var preget av teigblanding, randsoner skilte eiendommene, veiene var beregnet til hest, og det manglet kloakksystem. Dette endret seg kraftig etter jordskifte, da antall teiger pr. eier ble redusert fra 12-15 til 3-4 (Sky, 2001, p. 22). Sky så likevel noen utfordringer med jordskiftet, deriblant anleggelsen av de nye veiene og prioriteringen av områder som hadde lite landbruksmessig verdi (Sky, 2001, p. 23).

1.5 Ordforklaring

Gjennom studien vil det benyttes ord og begreper som ikke vil defineres i rask tilknytning til bruken. I denne sammenheng er det opprettet en ordforklaring som vil kunne fungere som et oppslagsverk for leseren. Ordforklaringen vil også inneholde begreper som vil bli nærmere beskrevet i selve oppgaven. Begrepene er likevel tatt med i ordforklaringen for å skape oversikt for leseren.

Bærekraftig utvikling

Utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov når det gjelder økonomi, miljø og sosiale forhold (FN, 2021)

Disposisjonsprinsippet

Domstolene kan ikke gå utenfor partenes påstander. Partene bestemmer om de vil gå til sak, og har fri

rådighet over saken, jf. tvisteloven § 11-2 (Robberstad, 2018, p. 16)

Domstolsadministrasjonen	Har det administrative ansvaret både for de alminnelige domstolene og jordskifterettene (Sky & Bjerva, 2018, p. 40).
Ekspropriasjon	Erverve eiendomsrett eller andre rettigheter på med tvang (Stordrange & Lyngholt, 2019, p. 34)
Jordskifte	Samlebetegnelse på endringer av eiendoms- og rettighetsforhold (Bjerva, et al., 2016, p. 13)
Jordskifteretten	Er en særdomstol som arbeider med saker etter jordskifteloven. Oppgavene er omforming av eiendommer, tilrettelegge for samarbeid på tvers av grenser, klarlegge rettsforhold til fast eiendom, fastlegge eiendomsgrenser og ulike skjønn (Domstoladministrasjonen, u.d.)
«Multifunksjonel jordfordeling»	Har til formål å sikre at det løses flere arealkrevende oppgaver i det åpne landskapet samtidig (Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, 2021)
Naturmiljø	Det ytre, fysiske miljø som vi mennesker er en del av: luften, vannet og havet, jordsmonnet, planter, dyr og alle andre levende organismer (Bugge, 2015, p. 17).
Rettsfastsettende saker	Jordskifteretten kan fastsette eksisterende eiendoms- eller rettighetsforhold (Sky & Bjerva, 2018, p. 50).

Rettsendrende saker	Jordskifteretten kan omforme eiendoms- eller bruksrettsforhold. Omtales gjerne som jordskifte (Sky & Bjerva, 2018, p. 60).
Tiltaksjordskifte (Samferdselsjordskifte)	Gjennomføring av jordskifte i forbindelse med anleggelse av offentlige eller private tiltak, slik som bygging av offentlig vei eller jernbane. Tidligere ble dette kalt samferdselsjordskifte (Sky & Bjerva, 2018, p. 91). Se jordskifteloven § 1-3 bokstav b for nærmere utdypning.
Uavhengighetsprinsippet	Domstolene skal være uavhengige i sin dømmende virksomhet. Regjeringen og stortinget kan ikke gi instruksjer om hvordan domstolen skal dømme den enkelte sak (Robberstad, 2018, p. 32 og 33).
Vernejordskifte	Type jordskiftesak der regjeringen eller departementene fatter vedtak om rådighetsbegrensninger med hjemmel iblant annet naturmangfoldloven. Jordskifteretten setter vernegrenser og behandler sakene (Norges domstoler, u.d.). Se jordskifteloven § 1-3 bokstav C for nærmere utdypning.

1.6 Oppgavens oppbygning

Oppgaven starter med en gjennomgang av oppgavens metodekapittel i kapittel 2. Her vil det gjennomgås hvilke metoder som har blitt benyttet i studien, samt hvordan vurderingen av utvalget har blitt gjennomført.

Videre vil dagens kunnskapsstatus legges frem i kapittel 3. Her vil relevante begreper presenteres, samt relevant litteratur fra tidligere studier. Kapittelet vil også gå inn på FNs

bærekraftsmål og bærekraftig utvikling, i tillegg til å undersøke hvordan miljøeffektene vektlegges i andre land.

I kapittel 4 vil jordskiftesaker fra Oslo og Østre Viken jordskifterett og Vestre Viken jordskifterett kort bli presentert. Jordskiftesakene som er valgt ut er med på å tydeliggjøre informantenes synspunkter og tanker.

Funnene fra intervjuene og dokumentanalysene vil legges frem i kapittel 5, som er oppgavens empiri-kapittel. Funnene vil også drøftes opp mot teorikapittelet.

Oppgaven avsluttes med en avsluttende refleksjon av oppgaven i kapittel 6.

2. Kapittel: Metode

2.1 Introduksjon

Metodekapittelet inneholder informasjon over hvilke fremgangsmåter som er benyttet for å besvare oppgaven. Med metode mener man: *«(...) en fremgangsmåte, et middel til å løse problemer og komme frem til ny kunnskap. Et hvilket som helst middel som tjener dette formålet, hører med i arsenalet av metoder»* (Furseth & Everett, 2020, p. 137). Når vi ønsker å undersøke noe, bruker vi metode som redskap til å samle inn data (Dalland, 2017, p. 52).

Dette kapittelet inneholder informasjon om hvilket metodevalg som er blitt valgt, i tillegg til informasjon om datainnsamling og dokumentanalyser, intervjuer, validitet og reliabilitet, etiske avveininger, overførbarhet og generalisering. utfordringene som har oppstått i henhold til metodevalget vil også bli diskutert.

2.2 Samfunnsvitenskapelig metode

Utgangspunktet for masteroppgaven er å samle inn informasjon fra jordskifterettene om deres arbeid og vurderinger i henhold til naturmiljøet og bærekraftig utvikling. Med dette som utgangspunkt, ble samfunnsvitenskapelig metode valgt som overordnet metode.

Samfunnsvitenskapelig metode har til formål å bidra til å få et bilde på hvordan virkeligheten ser ut, i tillegg til å gi mer kunnskap om et tema. Metodelæren er en sentral del av empirisk forskning, der man gjennom innsamling av data, analyse og tolking av data, kan undersøke om våre antakelser er i overensstemmelse med virkeligheten eller ikke (Johannessen, et al., 2011, p. 33).

2.2.1 Kvalitativ metode

Gjennom samfunnsvitenskapelig metode kan man skille mellom kvantitativ og kvalitativ metode. Der kvantitativ metode legger vekt på å samle inn og analysere data gjennom spesielle statistiske prosedyrer, opererer kvalitativ metode med å samle inn data gjennom tekst, lyd og bilde (Johannessen, et al., 2011, p. 255). Med andre ord kan man si at kvantitativ tilnærming er tallenes tale, og kvalitativ tilnærming er tekstenes tale (Johannessen, et al., 2011, p. 103 og 255).

Det er masteroppgavens problemstilling som er avgjørende i valg av metode.

Problemstillingen stiller et åpent spørsmål, og det falt derfor naturlig å anvende kvalitativ

metode for å samle inn data. Det skilles mellom to ulike måter å samle inn egne kvalitative data på. Den første er gjennom observasjon, der man observerer handlinger i en konkret situasjon. Den andre måten er å samle inn data å avholde intervjuer med informantene (Johannessen, et al., 2011, p. 104). Med bakgrunn i problemstillingens utforming, ble intervju valgt for innsamlingen. På denne måten kunne intervjuobjekter legge frem sine synspunkter rundt koblingen mellom jordskifteretten og bærekraftig utvikling. Intervjuobjektene var jordskiftedommere som var tilsatt i jordskifteretten da intervjuet ble avholdt, men også informanter som tidligere hadde vært ansatt i jordskifteretten.

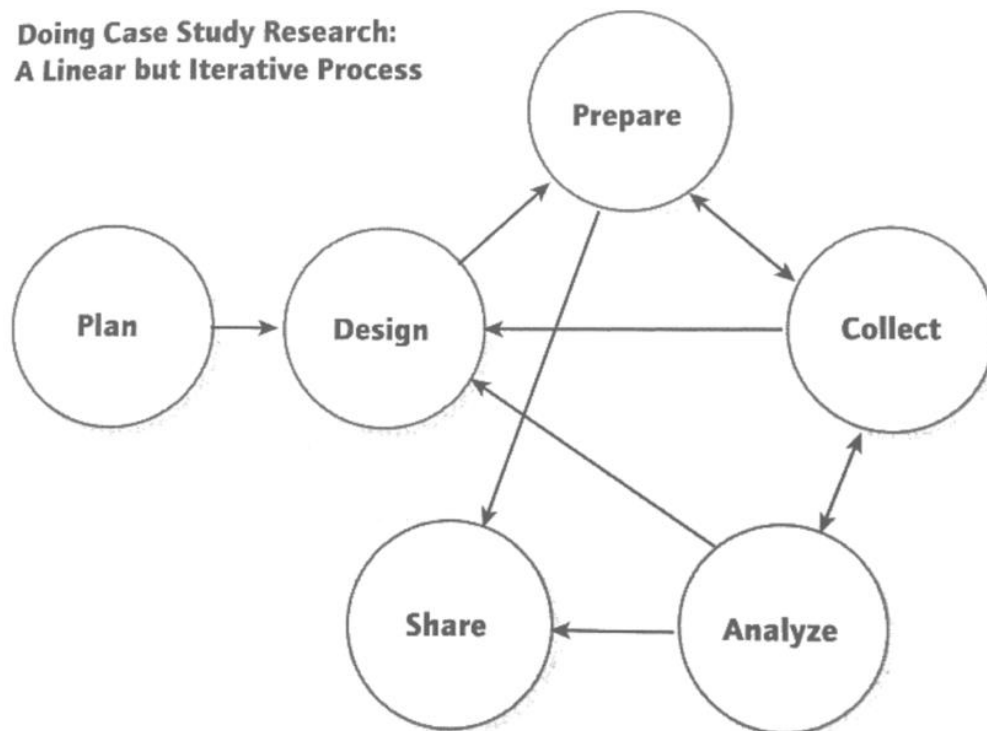
2.3 Casedesign

Forskningsdesign omhandler «alt» som knytter seg til en undersøkelse. En forsker starter med en problemstilling, og vurderer deretter hvordan det er best egnet å gjennomføre forskningen fra start til mål (Johannessen, et al., 2011, p. 77). Gjennom kvalitativ forskning er det mange måter å gjennomføre forskningen på. Det er derfor viktig at man beskriver alle fasene i forskningsprosessen, og rapporterer det kvalitative forskningsresultatet. Å ha et godt og etablert forskningsdesign vil gjøre at dette arbeidet blir letter (Johannessen, et al., 2011, p. 86).

Casestudiedesign er et av designene som går under kvalitativ forskning, og omhandler at man henter inn mye informasjon fra noen få enheter eller caser over en kortere eller lengre tid gjennom detaljert og omfattende datainnsamling. Casestudie er godt egnet når man ønsker å undersøke *hvorfor* eller *hvordan* noe skjer, og metoden er derfor godt egnet når man ønsker å gå i dybden på fenomenet (Johannessen, et al., 2011, p. 90). Da denne masteroppgaven har til hovedformål å undersøke hvorvidt jordskifteretten tar bærekraftige hensyn når de tar avgjørelser, blir nok ikke denne metoden fullverdig i henhold til denne oppgaven. Det vil likevel være kjennetegn av casedesign som gjør at metoden vil gjennomgå i dette kapitlet.

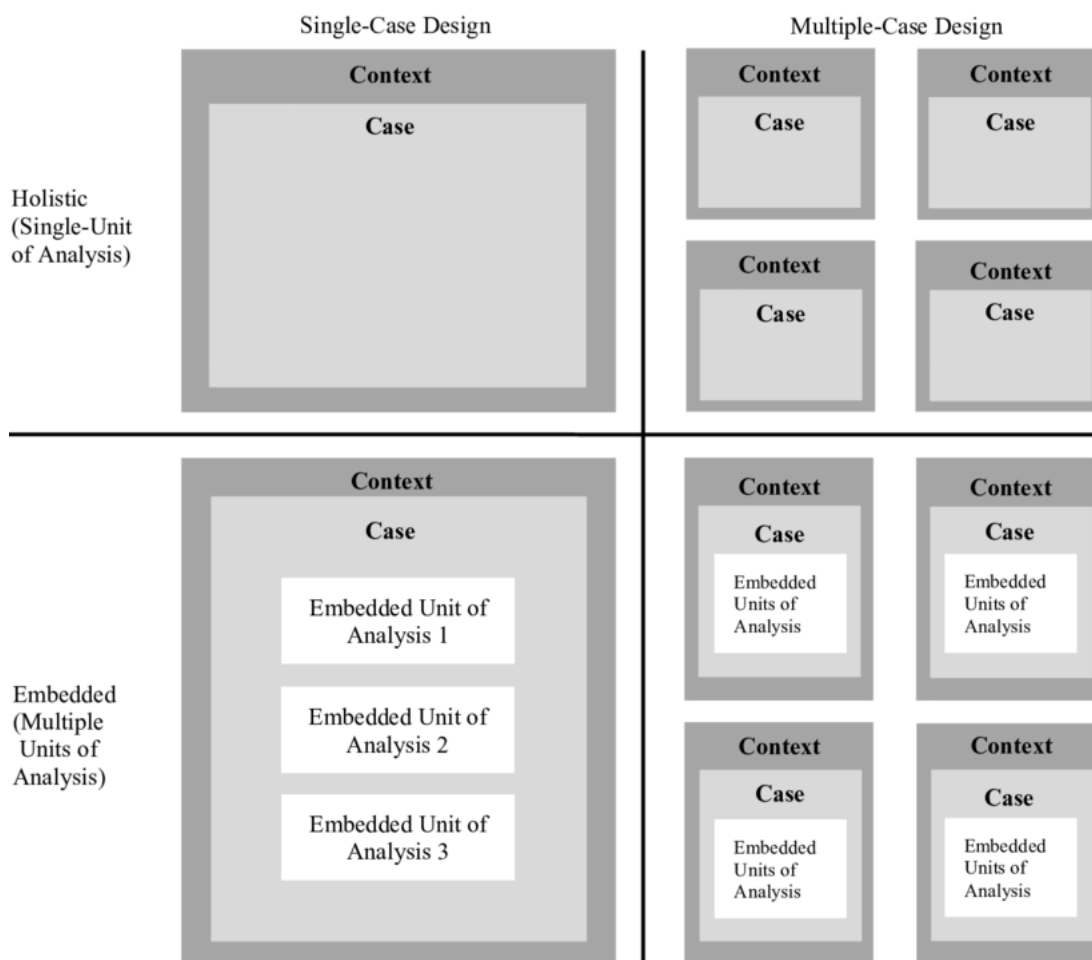
Prosessen i et casedesign er som oftest lineær, og det fremlegges hvordan man skal gjennomføre forskningen fra start til slutt (jf. Figur 1). Likevel kan prosessen virke repeterende, da man kan få en åpenbaring gjennom forskningen som gjør at man må gå tilbake i prosessen. Gjennom min forskning har jeg blitt nødt å gå frem og tilbake mellom prosessene litteratursøk og teori, datainnsamling, analyse og drøftelse. På denne måten har jeg

sørget for at studien blir riktig behandlet og gjennomført, samtidig som det sikrer validitet og reliabilitet (Yin, 2018).

Figur 1 Gjennomføring av casestudier som en lineær prosess, men kan oppleves gjentakende. Hentet fra Yin (2018) s. 1

Man kan skille mellom to ulike typer av casestudiedesign (jf. Figur 2). Den ene gjelder om man arbeider med én enkeltcase eller flere caser. Den andre omhandler om man benytter oss av én eller flere analyseenheter. I min studie har jeg intervjuet nåværende og tidligere jordskiftedommere som alle har behandlet saker innen arealbytte, jf. jordskifteloven § 3-4 og fellestiltak, jf. jordskifteloven § 3-9. Sakene som ble valgt var alle blitt behandlet i jordskifterettene som er lokalisert i Viken fylke. Med bakgrunn i teorien til Yin (2018) har denne masteroppgaven benyttet seg av enkeltcasesdesign med flere analyseenheter; *Embedded Single-Case design*. Det er jordskifteretten som er casen og jordskiftedommerne som er analyseenhetene. Å intervju flere analyseenheter får man informasjon fra flere enheter om det samme avgrenset området, og man kan dermed gå i dybden på temaet som undersøkes (Johannessen, et al., 2011, p. 91 og 92) (Yin, 2018).

Figur 2 Fire ulike design for casustudier. Hentet fra Yin (2018) side 48

2.4 Utvalg

Utvelgelsen av informanter til studien er avgjørende til hvordan forskningen utarbeider seg. Det er derfor i denne oppgaven blitt gjort et strategisk utvalg ut ifra forhåndssette utvalgsriterier. På denne måten sørger man for et kvalifisert utvalg som er i stand til å reflektere og besvare spørsmålene som er knyttet til oppgavens tema.

For å besvare problemstillingen ble det naturlig å foreta intervjuer med jordskiftedommere da det er de som behandler jordskiftesakene. Som underproblemstillingene antyder måtte utvalget bestå av jordskiftedommere som hadde behandlet jordskiftesaker innen arealbytte etter jordskifteloven § 3-4 og fellestilltak etter jordskifteloven § 3-9. Utvalget ble også avgrenset til å hente ut jordskiftedommere som jobbet eller hadde jobbet i Vestre Viken jordskifterett eller Oslo og Østre Viken jordskifterett.

Det ble benyttet to jordskifteretter til studiet, og til sammen 9 informanter i datainnsamlingen gjennom intervju. Ettersom de to utvalgte jordskifterettene er lokalisert i Viken fylke, har de sammenligninger tilknyttet topografiske forhold. Dette kan ha betydning for kravene som kommer inn til jordskifterettene, der sakstypene kan variere sammenlignet med andre steder i Norge. Topografisk er Viken fylke kjent for sine store skogsområder, fjell, daler og flate områder. 9,0 prosent av det totale landarealet er jordbruksarealer, som igjen utgjør 3,4 prosent i hele Norge. Skogsarealene på sin side omgjør 56,8 prosent, og tilsvarer 37,6 prosent av arealene i Norge (Viken fylkeskommune , 2021).

Vestre Viken jordskifterett er et resultat av sammenslåingen mellom Øvre og Nedre Buskerud jordskifterett den 14. juni 2021. Rettsstedene er som før sammenslåingen, lokalisert i Nesbyen og Drammen. Rettskretsen har et spredt spekter av rettsavgjørelser, som både omhandler hytteområder, tettbygde strøk, landbruk og byområder. Det strekker seg fra Oslofjorden og Drammensfjorden i sør, og til Høyfjellet på Hardangervidda (Norges domstoler, u.d.). Fra Vestre Viken jordskifterett ble det plukket ut 4 jordskifteavgjørelser som ble benyttet i denne oppgaven.

Oslo og Østre Viken jordskifterett gjennomgikk en sammenslåing 31. mai 2021 av jordskifterettene Østfold, Glåmdal og Akershus og Oslo jordskifterett. Rettsstedene er etablert i Kongsvinger, Lillestrøm og Sarpsborg. Sakene preges av by- og tettstedsutvikling, endring av eiendomsstruktur i jord- og skogbruket, og bygging og utbedring av samferdselsanlegg (Norges domstoler , u.d.). Fra Oslo og Østre Viken jordskifterett ble det plukket ut 5 jordskifteavgjørelser.

Fra metodeteori finnes det ingen fasit på hvor stort utvalg man bør ha. Hvor mange informanter man bør ha er avhengig av problemstillinger og hvordan man velger å samle inn data på. Det finnes likevel noen uskrevne regler som sier at dersom man gjennomfører et mindre prosjekt vil man regne med at 10-15 informanter er tilstrekkelig. Dersom man som forsker ikke lenger får ny informasjon gjennom intervjuene, snakker man gjerne om et metningspunkt eller en «grenseverdi». I slike tilfeller vil det gjerne ikke være nødvendig for forskeren å avholde flere intervjuer (Johannessen, et al., 2011, p. 108). Som nevnt ble det intervjuet 9 informanter i dette studiet. Ved studiens slutt opplevde jeg som forsker at det ikke var behov for flere intervjuer. Det var innhentet tilstrekkelig med informasjon til å kunne besvare oppgavens problemstillinger.

2.5 Datainnsamling

Det kvalitative forskningsprosjektet har benyttet en kombinasjon av intervjuer og dokumentstudier. Når det samles inn dokumentasjon eller data, skal det gjenspeile den virkeligheten som undersøkes. Dataen som samles inn må dokumenteres, analyseres og tolkes. Gjennom kvalitative studier skal dataen bearbeides, og data som lyd- og eller bildeopptak skal skrives om til tekst. Denne bearbeidingen kalles også for transkribering (Johannessen, et al., 2011, p. 37).

2.5.1 Intervju

Når man arbeider med andre mennesker, er samtalen det viktigste redskapet. Man må som forsker gå raskt inn i situasjonen, forstå hva som blir sakt og unngå misforståelser. Samarbeidet mellom forsker og informantene gjør at det produseres kunnskap, men forskeren er selve instrumentet som stiller spørsmålene det blir gitt svar på (Dalland, 2017, p. 64).

For å besvare oppgavens problemstilling var det nødvendig å gjennomføre intervjuer med jordskiftedommere. Det var ønskelig å få en mer utdypende forståelse på hvor mye miljøet og bærekraftig utvikling hadde å si for den endelige jordskifteavgjørelsen. Å benytte seg av intervjuer ville det også behjelpe forståelsen av rettsbøkene for tidligere jordskifteavgjørelser. I noen tilfeller er ikke alltid rettsbøkene fullstendige med tanke på hva oppgavens tema ønsket å belyse, og det ville derfor gjennom intervjuer gis utfyllende informasjon.

2.5.1.1 Semistrukturert intervju

Intervjuer er den mest benytte måten for å samle inn kvalitative data på, der formålet ofte er å forstå eller beskrive noe (Johannessen, et al., 2011, p. 143). I kvalitative studier skiller man mellom ustrukturerte -, semistrukturerte - og strukturerte intervjuer. Der strukturerte intervjuer har et fast oppsett med faste spørsmål i en gitt rekkefølge, er ustrukturerte intervjuer et mer uformelt intervju der spørsmålene tilpasses den enkelte intervjusituasjonen.

Semistrukturerte intervjuer, eller delvis strukturerte intervjuer, har et fast oppsett med spørsmål, men spørsmålene og rekkefølgen kan likevel variere (Johannessen, et al., 2011, p. 146).

I denne oppgaven ble det gjennomført semistrukturerte intervjuer. Jeg som forsker hadde da muligheten til å stille oppfølgingsspørsmål der jeg ønsket en ytterligere forklaring fra

informantene. Et eksempel på dette var at jeg stilte spørsmålet: «Tror du at det hadde vært nødvendig med en lignende bestemmelse?», som var et oppfølgingsspørsmål fra spørsmål nummer 11 (jf. vedlegg 1). Spørsmålet var ikke satt i intervjuguiden, men var likevel et spørsmål som jeg gjennom intervjuprosessen fant ut at jeg ønsket å få svar på. Å benytte seg av semistrukturert intervju medførte også at det var lettere å sammenligne svarene fra informantene, noe det ikke hadde vært dersom jeg hadde gjennomført et ustrukturert intervju.

2.5.1.2 Intervjuguide

For å strukturere intervjuene ble det utformet en intervjuguide (jf. vedlegg 1). Intervjuguiden startet med at jeg som forsker presenterte meg selv, samt temaet for masteroppgaven. Problemstilling med delproblemstillinger ble også lagt frem og forklart. Etterpå fikk informanten mulighet til å si litt om seg selv. Videre ble det gitt informasjon om hvordan intervjuet skulle dokumenteres. Det ble gjort avklaringer rundt lydopptak, garantert anonymitet, og gitt informasjon om at informanten kunne avbryte intervjuet når som helst (Johannessen, et al., 2011, p. 149). Det ble også stilt spørsmål om informanten hadde noen spørsmål eller noe informanten ønsket å avklare på forhånd av intervjuets start.

I intervjuets første spørsmål ønsket jeg å få vite hvor lenge informanten hadde jobbet i jordskifteretten. Dette var et viktig spørsmål å få besvart, og som var relevant for senere spørsmål. Noen besvarte dette spørsmålet i forkant av selve intervjuet, der de introduserte seg selv. Spørsmålet var likevel viktig å ha med i selve intervjuguiden, da man som forsker ikke var garantert at spørsmålet ville besvares av informantene i forkant av intervjuet.

Spørsmål 2 til 12 hadde alle til formål å besvare oppgavens hovedproblemstilling. Spørsmål 13 og 14 fokuserte mer på delproblemstillingene, og det var ønskelig å få til en dialog mellom meg som forsker og informanten. Ettersom det var lagt opp til et semistrukturertintervju, hadde jeg muligheten til å stille oppfølgingsspørsmål basert på den kunnskapen hver informant hadde om temaet. Spørsmål 13 og 14 la også til rette for at informantene kunne diskutere og vise til saker de hadde behandlet.

2.5.1.3 Prøveintervju

Når intervjuguiden var noenlunde ferdigstilt, ble det holdt et prøveintervju relativt tidlig i prosessen. I kvalitative intervjustudier vil det være hensiktsmessig å foreta ett eller flere prøveintervjuer for å både teste egen væremåte i intervjusituasjonen, men også undersøke om spørsmålene i intervjuguiden var tydelig formulert. Det vil også her være anledning til å undersøke om det tekniske utstyret fungerer, slik som lydopptak (Dalen, 2004, p. 34).

Prøveintervjuet ble gjennomført sammen med en jordskiftedommer fra en annen jordskifterett og et annet fylke enn de utvalgte informantene. Aktøren var med andre ord godt kvalifisert til å kunne besvare spørsmålene i henhold til problemstillingen. Intervjuet ble gjennomført på samme vis som de faktiske intervjuene. Intervjuet ble gjennomført over Microsoft Teams, jeg som forsker presenterte meg, informanten fikk mulighet til å presentere seg selv, og temaet for masteroppgaven ble presentert. Det ble også gitt informasjon over informantens rettigheter i henhold til NSD. Etter prøveintervjuet ble det konkludert med at noen moderniseringer skulle gjøres, men det ble ikke foretatt store endringer.

Prøveintervjuet fant sted 14.01.22, og det første intervjuet ble holdt 04.02.22. Jeg hadde derfor tilstrekkelig med tid til å forberede meg og justere intervjuguiden.

2.5.1.4 Rekruttering av informantene

For å starte prosessen med å rekruttere informanter søkte jeg på Lovdata Pro etter jordskiftedommere som hadde behandlet saker etter de gitte kriteriene; de måtte ha behandlet saker i en av jordskifterettene i Viken fylke, og sakene måtte omhandle arealbytte og/eller fellestiltak, jf. jordskifteloven § 3-4 og § 3-9. Da jeg hadde plukket ut cirka 20 kandidater, sendte jeg ut en e-post med en forespørsel om de ønsket å delta i et intervju. Det ble gitt litt informasjon om intervjuet, og det ble henvist til de sakene de hadde behandlet og som kunne være av relevans for studien.

Jeg benyttet meg også av snøballmetoden for å rekruttere informanter. Med snøballmetoden menes det at man gjennom intervjuene med informantene spør om de kjenner til andre deltakere som kan ha erfaringer eller annen relevante kunnskaper for forskningsprosjektet (Bell, et al., 2019, p. 396). Det var viktig at deltakerne som ble foreslått gikk under de samme kriteriene som de utvalgte informantene gikk under. Denne metoden er best egnet ved deltakende observasjon, men fungerte også godt under denne forskningen (Johannessen, et al.,

2011, p. 113). Jeg fikk da kjennskap til informanter som hadde behandlet saker innenfor miljø, og som kunne ha viktig informasjon for denne oppgaven.

Ved rekruttering av informanter ble det utarbeidet et informasjonsskriv som var generelt for alle informantene (jf. vedlegg 2). Informasjonsskrivet inneholdt blant annet informasjon om oppgavens formål, bakgrunn for forespørsel om deltakelse og personvernsopplysninger. Vedlagt ble det gitt en samtykkeerklæring som informantene ble bedt om å undertegne på forhånd av intervjuet dersom de ønsket å delta. Det ble også bedt om at informantene krysset av om de samtykket til bruk av lydopptak gjennom intervjuene.

I tilknytning til informasjonsskrivet ble intervjuguiden vedlagt. Noen av spørsmålene omhandlet faktum og tidspunkt som deltakerne ikke nødvendigvis hadde direkte kunnskap om. Ved å sende spørsmålene på forhånd ville deltakerne kunne gi mer grundige svar enn de kanskje hadde kunnet gjort hvis ikke.

2.5.1.5 Gjennomføring av intervjuene

Da jeg planla gjennomføringen av intervjuene, bestemte jeg meg for å avholde dem over nettplattformen Microsoft Teams og ikke møte informantene fysisk. Bakgrunnen for valget berodde av en usikker tid med covid-19, og jeg ønsket derfor å ta alle mulige forhåndsregler. Første intervju ble avholdt 04.02.22 og siste ble gjennomført 04.03.22. Totalt var det 9 intervjuer.

Selv om smittevernstiltakene og andre forskriftsfestede tiltak mot covid-19 ble opphevet lørdag 12. februar 2022, besluttet jeg meg likevel for å avholde de resterende intervjuene også over Microsoft Teams. Jeg så at det fungerte, og ønsket å gjennomføre alle intervjuene tilnærmet likt. Ved å bruke Microsoft Teams hadde informantene mulighet til å anvende webkamera, noe som de fleste av dem benyttet seg av. Dette skapte en naturlig flyt i samtalen, og jeg kunne gjennom deres kroppsspråk få en større forståelse av informasjonen de meddelte. Microsoft Teams gjorde det også mer tidsbesparende for både meg og deltakerne da man allerede var til stede i «møtelokalet».

Gjennom intervjuene ble det tatt lydopptak. Jeg valgte å benytte meg av dette for å være mer «til stede» i intervjuene, uten å henge meg opp i notatskriving. På denne måten kunne jeg lettere stille oppfølgingsspørsmål, og det ga også større rom til diskusjon og dialoger. Etter

intervjuene transkriberte jeg svarene og sendte tilbake til informantene for en godkjenning. Informantene fikk på denne måten kommet med kommentarer eller rettelser dersom ønskelig.

2.5.2 Dokumentanalyse

Med dokumentanalyse mener man analyse av et bredt spekter av dokumenter, også betegnet som kilder (Bell, et al., 2019, p. 499). I denne oppgaven var det i all hovedsak analyse av rettsbøker fra tidligere jordskifteavgjørelser som var avgjørende for å besvare oppgavens hovedproblemstilling og delproblemstillinger. Rettsbøkene ble både hentet fra Lovdata og tilsendt fra jordskifterettene som hadde behandlet sakene. I tilknytning til rettsbøkene ble også jordskiftekart studert, for å få en større forståelse for sakene.

2.6 Validitet og Reliabilitet

En forsker starter sjeldent med blanke ark, og jeg som forsker hadde fra starten av forskningsprosjektet en oppfatning om temaet. Når intervjuguiden ble utformet ble det derfor allerede på dette tidspunktet valgt ut hva som skulle undersøkes basert på mine oppfatninger og kunnskap om temaet fra før. På denne måten ble det foretatt en seleksjon om hva som var ønskelig å vite noe mer om, og jeg fikk dermed ikke vite noe om det som ikke ble spurt om. Denne seleksjonen er nok mer satt ved et spørreskjema enn ved et semistrukturert intervju (Johannessen, et al., 2011, p. 43).

Det blir også foretatt seleksjon i hvordan dataene blir registrert og tolket. Dette gjelder både blant meg som forsker som velger ut hvilken informasjon som er viktig å ta med seg, men det vil også gjelde blant informantene og hvilken oppfatning de har av temaet det stilles spørsmål om. Mye av informasjonen i den sosiale virkeligheten er meningsbærende, og mennesker kan derfor ha ulike oppfatninger om virkeligheten (Johannessen, et al., 2011, p. 43). Det er derfor ikke uvanlig at forskere får motstridende konklusjoner selv om de forsker på det samme fenomenet (Johannessen, et al., 2011, p. 44).

Når det gjennomføres et forskningsprosjekt er det derfor viktig å sørge for at forskningen er troverdig/gyldig (validitet) og pålitelig (reliabilitet), slik at resultatet kan overprøves senere. Med bakgrunn i dette er det gitt en god beskrivelse for hvordan prosjektet er gjennomført. Jeg stiller meg kritisk til egen fremgangsmåte i metodiske betraktningen, noe som vil være med på å øke validiteten og reliabiliteten.

2.6.1 Reliabilitet

Med reliabilitet mener man den dataen som er benyttet i undersøkelsen, hvordan den er samlet inn og hvordan den har blitt bearbeidet. I kvalitativ forskning er reliabilitet imidlertid lite hensiktsmessig i forhold til kvantitative undersøkelser. Bakgrunnen for dette er at det i kvalitativ forskning ikke er benyttet en strukturert datainnsamlingsteknikk slik som i kvantitativ forskning, og dataen som hentes inn er mer kontekstavhengig og verdiladet (Johannessen, et al., 2011, p. 434). For å styrke reliabiliteten har jeg som forsker opplyst om hvordan datainnsamling har blitt gjennomført, og viser til vedlegg som for eksempel Intervjuguide, Meldeskjemaet fra NSD og Informasjonsskrivet. Å gå grundig gjennom fremgangsmåten i metodekapittelet, bidrar det til at forskningen er etterprøvable (Johannessen, et al., 2011, p. 244).

2.6.2 Validitet

Med validitet menes det «hvor godt, eller relevant, data representerer det fenomenet som skal undersøkes» (Johannessen, et al., 2011, p. 462). I kvalitativ forskning dreier det seg om teoretiske funn reflekterer formålet med studien, og at den representerer virkeligheten. Det skal også i kvalitative studier opplyses om hvilke metoder som er benyttet i datainnsamlingen, intervjuene og analysen av transkripsjonene (Johannessen, et al., 2011, p. 244).

I denne oppgaven er det i metodekapittelet blitt redegjort for fremgangsmåten for innhenting av informasjon. Gjennom dokumentanalysen er det hentet informasjon fra rettsbøker og jordskiftekart. Dette er offentlige dokumenter som jordskifterettene har behandlet etter prosessuelle og materielle krav, og det ses derfor på som troverdige.

Det ble også foretatt intervjuer av tidligere og nåværende jordskiftedommere som hadde behandlet jordskiftesaker innen arealbytte og fellestiltak. Gjennomføringen av intervjuer kan påvirkes av såkalte intervju effekter. Jeg som forsker kan ha påvirket informantene gjennom kroppsspråk, holdninger og stemmeleie, selv om det ikke var meningen. Informantene kan derfor ha svart på spørsmålene etter hva de forventet jeg ville høre. (Johannessen, et al., 2011, p. 245). For å bøte på slike situasjoner ble intervjuguiden tilsendt informantene på forhånd. På denne måten kunne deltakerne tenke seg noen tanker rundt spørsmålene i forkant av intervjuet, og ville dermed i mindre grad bli påvirket av slike intervju effekter.

Det ble også i intervjuene benyttet lydopptak i intervjuene med transkribering i ettertid. Troverdigheten ble her sikret ved at informantene fikk tilsendt transkriberingen, og kunne komme med rettelser og kommentarer. Med dette sikres det at det er informantene sine uttalelser oppgaven bygges på, og ikke mine egne synspunkter og tanker. At informantene fikk lest gjennom transkriberingen sikrer også informasjonen og kunnskapen de delte ble oppfattet riktig av meg som forsker. Å benytte seg av lydopptak kan imidlertid by på noen svakheter ved at informanten kan bli utilpasset over at noen kan høre samtalen om igjen. Dette kan føre til at informantene svarer kort og upresist på noen av spørsmålene. Å informere informantene om bruken av lydopptak dersom de ønsker på forhånd av intervjuet, sørger for at deltakerne ikke blir like stresset over situasjonen. De er klar over lydopptaket, og klar over at det er kun jeg som forsker som har tilgang til lyd materialet (Johannessen, et al., 2011, p. 104).

2.7 Etske refleksjoner og personvern

Som forsker skal man sørge for at all forskning skjer i henhold til forskningsetiske normer, jf. Forskningsetikkloven § 4⁴. I forkant av intervjuene ble det derfor sent ut et informasjonsskriv og en samtykkeerklæring (jf. vedlegg 2) til informantene der det ble informert om hvilke rettigheter informantene hadde. Informantene fikk opplyst at de hadde mulighet til å trekke seg når som helst fra intervjuet og fra oppgaven generelt. Gjennom samtykkeerklæringen godtok informantene at de ønsket å delta i intervjuet. Informantene fikk også her muligheten til å godta at det ble tatt lydopptak av intervjuet.

For å sørge for at personvernet til informantene ble ivaretatt, ble forskningsprosjektet meldt fra om til NSD⁵ den 15.12.2021 (jf. vedlegg 3). Forskningsprosjektet ble dagen etter, 16.12.2021, godkjent (jf. vedlegg 4). Deltakerne ble på bakgrunn av NSD sine retningslinjer informert om at de skulle forbli anonymisert i oppgaven så langt det lot seg gjøre. I tilknytning til noen av spørsmålene under intervjuene, viste noen av informantene til jordskiftesaker de selv hadde behandlet. Ettersom jordskifterettene i Norge ikke er så store, kan informantene derfor indirekte være identifiserbare.

⁴ Lov av 28. april 2017 nr. 23 om organisering av forskningsetisk arbeid (forskningsetikkloven)

⁵ Norsk senter for forskningsdata

Lagringen av lydopptak samt referat fra hvert intervju ble lagret gjennom tre-trinns autorisering. Passordet er det kun jeg som forsker som har tilgang til. Dersom det skulle oppstå en situasjon der noen fikk tilgang til noen av lydopptakene eller referatene, er det ikke oppgitt navn (fornavn og etternavn) eller arbeidsplass til noen av informantene på verken lydopptakene eller referatene. På denne måten forsikres det at informantene ikke vil bli gjenkjent, og personvernet til informantene blir derfor ivaretatt. Når masteroppgaven er levert, vil all data fra intervjuene være slettet.

2.8 Metodiske betraktninger

Som en avslutning på oppgavens metodekapittel skal det diskuteres rundt valget av metodikk, og hva som kunne blitt gjort annerledes. Det ble tidlig bestemt at oppgaven skulle besvares med bakgrunn i kvalitativ metode. Begrunnelsen berodde på utformingen av problemstillingen som åpnet for diskusjon om temaet. Det ble naturlig å intervjuere deltakere som hadde behandlet jordskifteavgjørelser innen sakstypene arealbytte og fellestiltak, jf. jordskifteloven §§ 3-4 og 3-9. Valget av sakstypene kom fra ønsket om å undersøke både de organisatoriske og de fysiske sidene ved et jordskifte. Etter gjennomført intervjuer var jeg like stødige på dette valget. Informantene hadde ulike syn på de to sakstypene, noe som gjorde intervjuene svært interessante og lærerike.

2.8.1 Valg av jordskifteavgjørelser

Innhenting av jordskifteavgjørelser ga noen utfordringer. Som en start gjennomførte jeg flere søk på Lovdata Pro, der jeg ønsket å finne saker som hadde blitt behandlet i jordskifterettene i Viken fylke. Sakene måtte også omhandle arealbytte etter jordskifteloven § 3-4 og fellestiltak etter jordskifteloven § 3-9, og jeg ønsket å finne rundt ti saker fra hver sakstype. Utfordringene kom da mange av sakene var små, der det kunne tenkes at det ikke var like aktuelt å tilrettelegge for bærekraftig utvikling eller miljø.

Jeg valgte likevel å benytte meg av denne metoden for å hente inn jordskifteavgjørelser, for det hjalp meg igjen å rekruttere informanter. Ulempen med metoden var at jeg brukte mye tid på å sette meg inn i saker som ikke kom med i denne oppgaven. Fordelen var at jeg kom i kontakt med informanter som hadde mye god informasjon, og som viste til andre relevante jordskifteavgjørelser som ikke var registrert på Lovdata Pro.

2.8.2 Rekruttering av informanter

Etter innhenting av de ulike jordskifteavgjørelsene, sendte jeg e-post til de aktuelle deltakerne. Jeg brukte en del tid på å finne kontaktinformasjon til noen av informantene, og måtte i noen tilfeller sende SMS med forespørsel om å få tilsendt e-postadressen dersom det var av interesse å delta i intervjuet. Snøballmetoden som er nevnt tidligere ble også benyttet for å rekruttere informanter, noe som fungerte fint for min del.

Flertallet av informantene ønsket å delta i intervjuet, men noen var skeptiske og takket nei. En informant ønsket ikke å delta da vedkommende mente temaet ikke hadde noe med jordskifteretten å gjøre. Det kunne derfor vært ønskelig å intervju denne personen for å få hørt tankene til vedkommende, men jeg valgte å ikke presse meg på.

2.8.3 Gjennomføringen av intervjuene

Gjennomføringen av intervjuene foregikk over Microsoft Teams med lydopptak, noe alle deltakerne godtok skriftlig i samtykkeerklæringen og muntlig ved intervjuets start. Det kan likevel tenkes at et personlig møte ville vært større preget av dialog, diskusjon og samtale, enn over Microsoft Teams. I tillegg er det mindre risiko for støy eller andre forstyrrelser ved å ha møtet fysisk enn over nett, da internettilkobling eller annen bakgrunnsstøy kan forstyrre intervjuet. Da det ble tatt beslutninger over metodevalget var vi i en usikker tid med tanke på Covid-19, og det ble derfor bestemt at alle intervjuene skulle gjennomføres over videosamtale. Hadde jeg valgt og gjennomført intervjuene fysisk, kunne resultatet blitt annerledes. Det hadde imidlertid berodd på hva informantene hadde kjent seg tilfreds med, og hvor mye tid de ville satt av til intervjuene.

2.8.4 Fallgruve

Som tidligere diskutert kan forskerens egne tanker og synspunkter om temaet i en viss grad påvirke studien. Informasjonen som blir gitt går gjennom meg som forsker, og blir derfor i en viss grad subjektiv. For å unngå dette har det blitt tatt vurderinger rundt validitet og reliabilitet, og jeg vil derfor tilstrebe å ha en objektiv tilnærming.

Det kan også tenkes at jeg hadde fått et annet resultat om jeg hadde intervjuet jordskiftedommere flere steder rundt om i landet. Det blir tatt hensyn til ulike elementer avhengig hvor du befinner deg, og det kan dermed tenkes at miljøet kan ha en større

betydning for andre jordskifteretter. For eksempel er steingjerder noe som finner sted på Jæren i Rogaland og som jordskifteretten må ta stilling til der, men som ikke er like relevant for jordskifterettene på Østlandet. Utvalget endte med å ta for seg jordskifterettene i Viken for å begrense oppgaven, og det var likevel spennende å se hvilke tanker de hadde rundt temaet. For videre studier kan det være aktuelt å ta for seg andre steder i Norge, og sammenligne regionene med hverandre.

3. Kapittel: Kunnskapsstatus

3.1 Introduksjon

I dette kapitlet skal jeg presentere oppgavens teoretiske grunnlag. Kapitlet bygger i størst mulig grad på dagens kunnskapsstatus som er hentet fra dokument søk av tidligere studier, artikler, litteraturgjennomgang og lovbestemmelser med forarbeider, jf. kapittel 1.4 i oppgaven. Formålet med kapitlet er å få et bilde på hvilken informasjon som finnes om temaet fra før, samt sette et grunnlag for denne masteroppgaven.

Kapitlet vil ta for seg hva som menes med jordskifte og jordskifteretten, forholdet mellom gammel og ny lov, effektene av jordskifte, forholdet mellom jordskifteretten og forvaltningsmyndigheten, FNs bærekraftsmål og bærekraftig utvikling og arealbytte og fellestiltak. Det vil også bli diskutert litt rundt ordningen «Multifunksjonel jordfordeling» i Danmark, og litt hvordan andre land bidrar til å nå bærekraftsmålene gjennom jordskifte. Bakgrunnen med et større hovedfokus rundt Danmark kontra andre land, kommer av nysgjerrigheten rundt ordningen «Multifunksjonel jordfordeling». I kapittel 5 i oppgaven vil det diskuteres rundt ordningen, og undersøke om en lignende måte kunne fungert i Norge.

3.2 Jordskifteretten og jordskifte

3.2.1 Jordskifteretten

Jordskifteretten er en særdomstol, jf. domstoloven⁶ § 2 første ledd nr. 1, og det er de som utfører jordskifte i Norge. Med særdomstol menes det at jordskifteretten må ha en positiv hjemmel for de sakene de behandler, og har et virkeområde som omhandler fast eiendom og retter over fast eiendom, jf. jordskifteloven § 1-2 første ledd. Man skiller mellom fire hovedgrupper av saker som jordskifteretten behandler: Rettsendrende saker etter jordskifteloven §§ 3-4 til 3-10 (jordskiftelovens kapittel 3), fordeling av planskapt verdier etter §§ 3-30 til 3-32, rettsfastsettende saker (jordskiftelovens kapittel 4), og skjønn (jordskiftelovens kapittel 5). Hvordan jordskifteretten behandler de ulike sakene i de ulike gruppene varierer både mellom gruppene, men også innenfor hver sakstype (Sky & Bjerva, 2018, p. 19).

⁶ Lov av 13. august 1915 om lov om domstolene (domstoloven)

Domstolorganiseringen gir rammer for hvordan jordskifteretten arbeider, og hvordan domstolen skal forholde seg til partene og andre offentlige myndigheter gjennom jordskifteloven § 3-17. Selv om jordskifteretten ikke kan bestemme hva et areal skal brukes til i fremtiden, er de likevel suverene i sine beslutninger. Grunnloven⁷ gir bestemmelser om hvordan domstolene skal drive dømmende virksomhet og at den må skje uavhengig av andre statsmakter. Grunnloven § 95 gir føringer om at domstolen skal ha en uavhengig og upartisk rolle, samt hvordan rettergangen skal foregå (Sky & Bjerva, 2018, p. 40).

3.2.2 Jordskifte

Jordskifte, som også kan omtales som rettsendring, er en fellesbetegnelse på flere forskjellige sakstyper som har til formål å endre eiendoms- og rettighetsforholdene (Bjerva, et al., 2016, p. 13). Formålet blir også presentert i jordskifteloven § 1-1 første ledd:

«Formålet med lova er å leggje til rette for effektiv og rasjonell utnytting av fast eiendom og ressursar til beste for eigarane, rettshavarane og samfunnet. Dette skal skje ved at jordskifteretten bøter på utenleige eiendoms- og brukstilhøve, klarlegg og fastset grenser og rettar, og behandlar skjønn og andre avgjerder etter denne og andre lover».

Bestemmelsens første ledd første punktum omhandler lovens materielle hovedmål, som tilsier en effektiv og rasjonell utnyttelse av fast eiendom og ressurser til beste for eierne, rettighetshaverne og samfunnet. Virkemidlene i jordskifteloven løser privatrettslige forhold, og har dermed et privatøkonomisk perspektiv. Nytteverdien for samfunnet er også stor, men oppnås mer sekundært gjennom klare og godt arronderte eiendoms- og rettighetsforhold som bidrar til utvikling (Bjerva, et al., 2016, p. 27). I forhold til oppgavens problemstilling, ses dette på som svært interessant. Ettersom oppgaven ønsker å undersøke hvorvidt jordskifteretten tar hensyn til bærekraftige jordskifteløsninger, vil forholdet mellom privatrettslige og samfunnsmessige spille en viktig rolle.

For å kunne gjennomføre et jordskifte, er det fire materielle vilkår som må være til stede, jf. jordskifteloven §§ 3-2, 3-3, 3-18 og 3-17. Jordskifteloven § 3-17 vil bli nærmere omtalt i kapittel 3.6. Vilkårene er kumulative, noe som vil si at alle må være oppfylt for at et jordskifte kan gjennomføres. Jordskifte omhandler å omskape eiendommer, fysisk eller organisatorisk,

⁷ Lov av 17. mai 1814 om Kongeriket Norges grunnlov (grunnloven)

slik de blir mer tjenlige (Sky & Bjerva, 2018, p. 21). Et av kravene for å kunne kreve jordskifte er at det er utjenlige eiendomsforhold «etter tida og tilhøva», jf. jordskifteloven § 3-2. Med «utjenlig» menes at eiendommen eller bruksretten er vanskelig å bruke til for eksempel bosetting, landbruk eller næringsformål (Bjerva, et al., 2016, p. 57). Man ønsker med dette å få til en forbedring av bruken. Med «etter tida og tilhøva» mener man forholdene på det angitte tidspunktet. Tiden og forholdene kan endres over tid, og det er derfor nødvendig å foreta en objektiv vurdering (Bjerva, et al., 2016, p. 58).

Det andre vilkåret er at jordskifteretten bare kan gjennomføre jordskifte for å skape mer tjenlige eiendomsforhold i jordskifteområdet. Hva som menes med jordskifteområdet er definert i lovens § 1-3 bokstav a: «*Jordskifteområdet: den geografiske avgrensningen av jordskiftet, jf. § 6-9 første ledd*». Det skal tas en samlet vurdering av eiendoms- og bruksrettsforholdene i forhold til nytten i området (Bjerva, et al., 2016, p. 63).

Det tredje vilkåret omhandler vernet mot tap partene har, jf. jordskifteloven § 3-18. Jordskifteløsningen skal ikke føre til at kostnadene og ulempene blir større enn nytten for noen eiendom eller bruksrett. Der jordskifteloven § 3-3 omhandler at det skal skapes en gevinst ved jordskiftet, tar jordskifteloven § 3-18 sikte på hvordan jordskifteløsningen slår ut for hver enkelt eiendom og bruksrett. Begrepet «ikke-tapsgaranti» blir også ofte benyttet i denne sammenheng (Bjerva, et al., 2016, p. 105). Med «nytte» og «kostnader og ulemper» bygger videre på tidligere lovbestemmelse fra jordskifteloven 1979. Lovforarbeidene gjør sikte på at det skal gjennomføres en objektiv vurdering av hva eiendommen er egnet til, og hva den kan benyttes som i fremtiden. Det skal med andre ord ikke gjennomføres endringer som kan svekke utnyttelsesmulighetene betydelig. For å gjennomføre slike vurderinger, må det være i samråd med kommunale og offentlige planer (Bjerva, et al., 2016, p. 106).

Ved vurderingen om de materielle vilkårene er til stede, skal jordskifteretten gjøre en objektiv vurdering. Likevel åpner lovens forarbeider at jordskifteretten kan ta hensyn til de subjektive forholdene i forhold til hva partene ønsker å bruke og utvikle eiendommen eller bruksretten til, jf. Prop. 101 L s. 168 (2012-2013) (Sky & Bjerva, 2018, pp. 60-61)

3.3 Arealbytte og Fellestiltak

For å få et bilde på både de fysiske og de organisatoriske sidene av et jordskifte, ble sakstypene arealbytte etter jordskifteloven § 3-4 og fellestiltak etter jordskifteloven § 3-9 valgt som fokusområder. I denne delen av oppgaven vil sakstypene presenteres.

3.3.1 Arealbytte

Jordskifteloven § 3-4 første ledd lyder slik:

«Jordskifteretten kan forme ut eigedom og alltidvarande bruksrett på nytt. Bruksretten må liggje til fast eigedom.

Arealbytte er etter jordskifteloven § 3-4 et virkemiddel for å forme eiendom og alltidvarende bruksretter på nytt, og man får dermed en bedre utformet eiendom. Er det en eiendom med flere teiger, kan man gjennom arealbytte omforme eiendommen slik at antall teiger blir redusert. Dette kan også bidra til at avstander reduseres, rettigheter flyttes og teiger som hadde en uheldig form kan omformes (Bjerva, et al., 2016, p. 64).

Å omforme eiendommer på ny har alltid vært en sentral arbeidsoppgave for jordskifteretten. Arealbytte eller ny utforming av eiendom er ikke kjøp og salg, noe som sikres gjennom vern mot tap etter jordskifteloven § 3-18 og verdsetting etter jordskifteloven §§ 3-14 og 3-15. På denne måten får grunneieren tilbake de samme arealverdiene etter jordskifte som eieren hadde før jordskifte fant sted. (Bjerva, et al., 2016, p. 64).

Jordskifteloven § 3-4 første ledd første punktum omhandler alle typer eiendom og alltidvarende bruksretter som hører til fast eiendom. Jordskifteloven § 3-4 første ledd andre punktum sier at bruksretten må ligge til fast eiendom. Med det menes det at realservitutter som ligger til eiendommen, og som ikke kan overdras separat, jf. servituttloven⁸ § 9 andre ledd første punktum (Bjerva, et al., 2016, p. 64).

⁸ Lov av 29.11.1968 um særlege råderettar over framand eiendom (servituttloven)

3.3.2 Fellestiltak

Jordskifteloven § 3-9 første ledd lyder slik:

«Jordskifteretten kan pålegge felles tiltak og pålegge felles investeringar i samband med bruk av eigedommar eller bruksrettar.

I noen tilfeller kan det være nødvendig å påta eiendommer felles investeringer for å kunne utnytte eiendommene på en bedre måte. Jordskifteloven § 3-9 gir jordskifteretten kompetanse til å pålegge parter å gjennomføre slike investeringer og fellestiltak. Et typisk eksempel på fellestiltak kan være felles infrastruktur som veg, vann, kloakk, parkeringsplass, brygger og lignende (Bjerva, et al., 2016, p. 79). Ofte er naboeiendommene så tett på hverandre at de blir nødt til å samarbeide for å for eksempel gjøre det enklere og mer tilfredsstillende adkomst (Landbruks- og matdepartementet, 2002).

Jordskifteloven § 3-9 må ses i sammenheng med jordskifteloven § 3-8 om bruksordninger, jordskifteloven § 3-19 om etablering og endringer av lag, vedtekter og driftsselskaper og jordskifteloven § 3-27 om hensynet til partenes økonomiske evne. Jordskifteloven § 3-28 inneholder regler om hvordan felles investeringer skal fordeles mellom partene, og § 3-9 må også ses i sammenheng her. Jordskifteretten kan gi regler for hvor mye hver part skal delta i gjennomføringen av tiltaket etter hvor stor nytte partene har. Dette gjelder både investeringer i tiltaket, men også fremtidig vedlikehold (Bjerva, et al., 2016, p. 80) (Landbruks- og matdepartementet, 2002).

Når jordskifteretten pålegger parter om fellestiltak blir man ofte nødt å søke om offentlige tillatelser etter § 3-17, for å sikre at tiltakene ikke er i strid med bindende offentlige bestemmelser om arealbruk (Bjerva, et al., 2016, p. 80). Hva som er å regne som offentlige bestemmelser om arealbruk kan være lover, forskrifter, arealplaner etter plan- og bygningsloven, reguleringsplan, rammetillatelser og områdevern etter naturmangfoldloven, jf. Prop. 101 L s. 432 (Bjerva, et al., 2016, p. 102).

3.4 Forholdet mellom gammel og ny jordskiftelov

Fra de gamle jordskiftelovene og frem til dagen jordskiftelov har det vært flere endringer som har hatt stor betydning for hvordan jordskifteretten arbeider og behandler saker. Ved å se på forskjellene fra de gamle lovene og på dagens lovgivning, kan vi få et bilde på hvilke endringer som har hatt størst betydning for jordskiftet arbeidet. Ettersom denne oppgaven ønsker å undersøke de miljømessige og bærekraftige hensynene til jordskifterettene i deres arbeid, vil dette bære preg i denne fremleggelsen.

Dagens jordskiftelov trådte i kraft 1. januar 2016, med et hovedformål om å gjøre loven mer forståelsesfull og enklere for brukerne, jf. Prop. 101 L (2012-2013) s. 19. Den er i stor grad en videreføring av de virkemidlene som var i tidligere jordskiftelovene, men er modernisert og tilpasset dagens saksporfølje. Overraskende nok ble ikke FNs bærekraftsmål eller bærekraftig utvikling tatt med i revisjonen av dagens lov. Likevel har temaer som landskap, natur og biomangfold vært aktuelt ved tidligere lovrevisjoner (Sky & Lyng, 2020, p. 214).

I loven fra 1979 § 29 var det en bestemmelse som tilrettela for at jordskifteretten *burde* ta hensyn til naturmiljøet, landskapsbildet og livsmiljøet for planter og dyr, jf. Ot.prp. nr. 56 (1987-88) s. 4. Denne bestemmelsen ble også omtalt som «Kulturlandskapsparagrafen». Senere ble denne bestemmelsen endret til at *skulle* tas hensyn til naturressursene slik at fremtidige generasjoner skulle få disponert sine behov. Det ble i forarbeidene likevel presisert at jordskifteretten ikke skulle ha noen forvaltningsrolle etter jordskifteloven (1979) § 29 a. Der forvaltningen regulerer forholdet mellom private og offentlige interesser, regulerer jordskifteretten forholdet mellom private parter i jordskiftesaker med bakgrunn i offentlige bestemmelser om arealbruk i området. Jordskifteretten skulle likevel ta et overordnet samfunnsmessig hensyn når de tok avgjørelser (Sky & Lyng, 2020, p. 215).

Med bakgrunn i domstolenes frie og uavhengige stilling, ble det i år 2000 utarbeidet et utvalg som skulle utrede jordskifterettens stilling og funksjoner med bakgrunn i de alminnelige domstolprinsippene. Utvalget ble omtalt som Løken-utvalget da det ble ledet av Johan C. Løken. I forbindelse med deres arbeid uttalte utvalget at § 29 i jordskifteloven (1979) var å regne som overflødig, og burde dermed fjernes. Av NOU 2002:9 s 64 ble det påpekt at bestemmelsen ikke var å regne som domstolvirksomhet (Sky & Lyng, 2020, p. 215).

Bestemmelsen ble i 2006 opphevet med den begrunnelse om at den var uheldig ut fra uavhengighetsprinsippet (Sky & Lyng, 2020, p. 216).

3.4.1 Jordleie

I jordskifteloven fra 1979 var det en bestemmelse (jordskifteloven (1979) § 32) som medførte at jordskifteretten kunne behjelpe parter med å få i stand leieavtaler og avtaler om kjøp og salg. Bakgrunnen for bestemmelsen var at flere driftsenheter i landbruksmessig forstand besto av både eiet og leiet jord, noe som medførte at jordskifteretten måtte ta hensyn til begge forholdene ved utforming av eiendom (Elvestad & Sky, 2020, p. 227).

Bestemmelsen ble imidlertid ikke videreført i ny lov, med begrunnelse om at det ikke er jordskifterettens oppgave å drive med kjøp og salg.

3.5 Jordskiftets ulike effekter

Med bakgrunn i oppgavens tema: «Effekter av rettsendrende saker for jordskifteretten», ønsker jeg å gi en oversikt over de ulike effektene som kan skje etter endt jordskifte. Ettersom studien ønsker å undersøke hvilke hensyn jordskifterettene har tatt for å ivareta bærekraftige løsninger, vil hovedfokuset være på de miljømessige effektene. De andre effektene vil imidlertid også presenteres og omtales i korte trekk. Grunnen for at man ønsker å gjennomgå de andre effektene er for å opplyse leseren om hvilke andre effekter som oppstår etter endt jordskifte. Innledningsvis bør det også legges til at effektene i stor grad bygger på hverandre, og kan alle oppstå etter endt jordskifte.

Når det gjennomføres et jordskifte, har jordskifteretten til formål å skape en effektiv og rasjonell utnyttelse av fast eiendom og ressurser til det beste for eierne, rettighetshavere og samfunnet (Sky & Bjerva, 2018, p. 17). Effektene av en endt jordskiftesak vil på mange måter være mange, og fra rettspraksis kan det tyde på at det legges størst vekt på de økonomiske effektene. Jordskifte er et viktig samfunnsøkonomisk virkemiddel for å endre uhensiktsmessige eiendoms- og rettighetsforhold slik det oppnås en mer rasjonell driftsenhet (Sky, 2009).

I tillegg til de økonomiske effektene, kan et jordskifte ha flere andre effekter som arronderingsmessige, juridiske, sosiale og miljømessige. Effektene i en eiendom kan variere,

både i form og tid. To identiske jordskifteavgjørelser med to forskjellige parter kan oppnå ulike effekter, avhengig av eiernes kapitaltilgang og likviditet (Roalkvam, 2003, p. 93). Tidsmessig vil kanskje ikke effektene av jordskifte komme til syne før det har gått en tid etter sakens avslutning. Med utgangspunkt i arronderingsmessige effekter så er ikke landbruket forutsigbart, og noen effekter kan oppstå før andre. Som Roalkvam uttaler i sin rapport er ikke jordskifte en isolert prosess, og man er nødt til å vurdere effektene ut fra endringene man regner med vil komme ellers i samfunnet (Roalkvam, 2003, p. 11).

3.5.1 Miljømessige effekter

Med miljømessige effekter mener man effekter som berører landskap, natur og miljø (Sky, 2009, p. 383). Man snakker da gjerne om naturmiljø som er miljøet vi mennesker omgår oss av, slik som luften, vannet og havet, jordsmonnet, planter, dyr og alle andre levende organismer (Bugge, 2015, p. 17). I jordskifterettens formålsbestemmelse⁹ er miljødimensjonen i mindre grad fanget opp, i motsetning til de økonomiske og sosiale dimensjonene som loven i større grad vektlegger (Sky & Lyng, 2020).

Parallelt med utviklingen av samfunnet oppstår det flere miljøproblemer av ulike årsaker. Gjennom fysiske inngrep i miljøet slik som nedbygging av land for by- og tettstedsutvikling, næringsvirksomhet og andre utbyggingsformål, regulering av vassdrag, avvirking av skog og anleggelse av veier, kraftlinjer og annen infrastruktur, vil naturlige leveområder for planter og dyr påvirkes. Andre årsaker kommer av kjemiske- og biologiske trusler, men det vil i denne studien ikke gås nærmere inn på. Men den samlede virkningen av fysiske-, kjemiske- og biologiske trusler har alle en særlig påvirkning på tapet av dyre- og plantearter (Bugge, 2015, p. 17).

For å ivareta miljøverdiene er samfunnet sitt system for å løse arealkonflikter og bestemme hvordan arealene skal brukes, avgjørende. Når en grunneier ønsker å gjøre endringer på sin eiendom, er det en viktig drivkraft bak arealbruken. Likevel er det staten og kommunen som har siste ordet i spørsmålet om hvordan arealene skal utnyttes, ut fra størst mulig samlet nytte for fellesskapet. Eierne har gjennom eiendomsrett til arealer og andre naturressurser handlefrihet, men bare innenfor de rammene som offentlige myndigheter setter gjennom offentlige planer og andre restriksjoner (Bugge, 2015, p. 189).

⁹ Jordskifteloven § 1-1

I 1990 vedtok FIG¹⁰-kongressen i Helsinki at det skulle settes et større søkelys på miljøet i forbindelse med jordskiftearbeid, og at forholdet mellom jordskifte og miljø skulle dokumenteres. Nederland hadde fra begynnelsen av 1970-tallet allerede utvidet fokuset sitt til å ikke bare omhandle de økonomiske kriteriene av et jordskifte. Med et større fokus utarbeidet de derfor en multikriterie-evalueringsmetode som skulle ta hensyn til visualitet, historie, kvaliteter, økologi og sosiale forhold, i tillegg til økonomi. Denne metoden kan være like gjeldende for mindre jordskiftesaker, som for større saker. Kriteriene kunne vektlegges ulikt, og det vil være spennende å sammenligne saker der landskapsmessige hensyn var vurdert forskjellig. Likevel vil en slik vurdering av landskapet være tidskrevende, kompliserte og ikke særlig egnet i praksis (Sky, 2009, p. 383).

At Nederland var tidlig ute med å utvide sin praksis, setter utviklingen i Norge i et perspektiv. Likevel er det forskjeller mellom landene som kan ha hatt og har betydning. I Norge har det blitt gjort utredninger tilknyttet de miljømessige effektene i flere prosjekter. Blant annet har det blitt sett på at effekter som en gang var positive, kan bli problematiske i fremtiden. I praksis blir likevel ikke slike vurderingen gjennomført blant jordskifteretten da man er avhengig av offentlig planvedtak. Vurderinger knyttet til miljøet vil derfor gjøres av offentlige myndigheter, og ikke jordskifteretten (Sky, 2009, p. 384).

3.5.2 Ytterligere effekter av jordskifte

Det vil følgelig bli presentert de resterende effektene som kommer frem av jordskifte. Med dette innebærer det de økonomiske, arronderingsmessige, juridiske og sosiale effektene. Ettersom oppgaven ikke har til hovedformål å undersøke disse sidene av jordskifte, vil vi kun se på hver effekt i korte trekk.

Økonomiske effekter

Vi skiller de økonomiske effektene mellom et samfunnsøkonomisk perspektiv og et privatøkonomisk perspektiv, avhengig av sak og sakstype. Samfunnsøkonomisk har jordskifte vært et viktig virkemiddel for å endre uhensiktsmessige eiendoms- og rettighetsforhold, og på den måten oppnå en mer rasjonell driftsenhet. Grunneiere og rettighetshavere på sin side er ikke alltid opptatt av de samfunnsøkonomiske gevinstene, og vektlegger som oftest det

¹⁰ Forkortelse for International Federation of Surveyors (Sky, 2009)

privatøkonomiske perspektivet (Sky, 2009, p. 372). En grunneier kan eksempelvis se fordelene av jordskifte ved at det blir mindre transport til og fra teiger, redusert arbeidstid og lavere administrasjonskostnader. I tillegg blir det lettere å overvåke teigene, arbeidstiden reduseres og det blir enklere å utføre arbeidet. Vi ser med dette eksempelet at de økonomiske effektene ofte kan knyttes opp mot de arronderingsmessige effektene, der kostnadene reduseres og det økonomiske utbyttet øker. Effektene kan likevel variere med hensyn til når de ble målt etter avsluttet jordskifte, samt hvor godt grunneiere og rettighetshavere tilpasser seg endringene av jordskifte. Hva som blir sett på som en fordel, vil også variere fra eier til eier (Sky, 2009, p. 378).

Arronderingsmessige effekter

Arronderingsmessige effekter er antakelig den effekten som er lettest å beregne, sammenlignet med de andre effektene. Med arrondering mener man teigens form og størrelse, avstand til driftssenter og innbyrdes beliggenhet (Sky, 2009, p. 378). Effektene knyttet til arrondering er med andre ord knyttet til eiendommens utforming, og tradisjonelt sett har bestemmelsen i jordskifteloven § 3-4 hatt en sentral betydning. Bestemmelsen omhandler at jordskifteretten kan utforme eiendom og alltidvarende bruksretter på ny, så lenge bruksretten ligger til fast eiendom. Dette kan være aktuelt ved offentlige og private utbyggingstiltak (Bergsholm, 2016, p. 77). I et byggeprosjekt kan det være flere tomteinndelinger og byggegrenser som kan være uklare. Å gjennomføre et jordskifte kan på denne måten gi et godt grunnlag til å endre på «utjenlige tomtegrenser» i utbyggingsprosjektet (Ness & Øyasæter, 2018, p. 154).

Videre kan utforming av eiendom være et virkemiddel for å ordne bruksforholdene mellom to naboeiendommer. Dersom begge eiendommene har problemer med å parkere på gårdsplassen sin, kan det gjennom et jordskifte utformes nye eiendommer slik det blir enklere for begge parter (Bergsholm, 2016, p. 77).

Juridiske effekter

Gjennom jordskifte klarlegges eiendomsforholdene, det løses opp i sameier, reduserer teigblanding og reduserer ofte grenselengden. Å gjennomføre slike tiltak vil ofte føre til at konflikter og rettsvister om eiendoms- og bruksrettsgrenser reduseres (Sky, 2009, p. 381). Borgedal (1957) hevdet at uklare eiendomsforhold er en kilde til uheldige naboforhold, rettskrenkelser og skadelige prosesser (Borgedal, 1959, p. 368). Det å avklare tomtegrenser,

markere grensene og registrere eiendommene i matrikkelen vil på mange måter være den viktigste juridiske effekten av jordskiftet (Elvestad & Sky, 2019, p. 70). Fra rettspraksis blir det påpekt at mange parter uttrykker stor tilfredshet ved å få oppklart eiendomsproblematikk, noe som igjen har en stor psykologisk effekt (Sky, 2009, p. 382).

Sosiale effekter

Med sosiale effekter mener man relasjonene mellom enkeltmenneskene etter endt jordskifte (Sky, 2009, p. 385). Man kan skille mellom positive og negative sosiale effekter. Med positive sosiale effekter mener man når konsekvensene av et jordskifte er en forbedring for partene, mens negative effekter sikter mer til en forverring hos partene (Nesse, 2020),

Det å ha et godt forhold til naboene sine, er noe de fleste verdsetter veldig høyt. Likevel kan mange kjenne på at egne interesser veier tyngre enn relasjonen til naboen. I en jordskifteprosess vil denne balansen komme godt til syne. Studien til Roalkvam trekker frem hvordan jordskifte kan ha en langsiktig negativ effekt i forhold til lokalmiljøet og nabolag. I «Birkelandssaken» var partene pålagt en fellesløsning som de ikke ønsket. Det kan derfor tenkes at over tid vil en slik løsning forverre forholdet mellom partene. Roalkvam trekker likevel frem at en slik negativ holdning til en løsning vil være sterkere med en gang løsningen får rettskraft, og vil nok med tiden reduseres (Roalkvam, 2003, p. 79). Hvorvidt dette vil være gjeldende, vil variere fra sak til sak.

3.6 Forholdet mellom jordskifteretten og forvaltningsmyndighetene

Gjennom blant annet Plan- og bygningsloven, Jordloven, Vegloven og Matrikkeloven reguleres mesteparten av arealbruken av offentlige myndigheter. Jordskifteretten har som nevnt til formål å skape mer tjenlige eiendommer, men må i flere tilfeller bli gitt offentlig tillatelse etter de aktuelle lovene som styrer arealbruken. Dette kan omhandle tiltak som anleggelse av nye veier, flytting av steingarder eller grøfter (Reiten, 2019, p. 73).

Begrepet «tiltak» reguleres etter Plan- og bygningsloven § 1-6 og omhandler oppføring, endret bruk av bygninger, konstruksjoner og anlegg, og terrenginngrep og opprettelse og endring av eiendom. Bestemmelsen første ledd andre punktum gir også føringer om at tiltak vil også gjelde ved endring av arealbruk som vil være i strid med arealformål, planbestemmelser og hensynssoner, samt annen virksomhet. Paragrafen blir på denne måten å

regne på som en sikkerhetsventil for forvaltningsmyndighetene, som da kan gjennomføre tiltak som er i strid med offentlige planer og loven. Kommunen kan etter Plan- og bygningsloven § 19-2 gi midlertidig dispensasjoner fra bestemmelser i eller i samsvar med loven, jf. Plan- og bygningsloven § 19-2. Dispensasjon kan imidlertid kun gis dersom fordelene er klart større enn ulempene, og det skal tas hensyn til bestemmelsen det dispenseres fra, hensynene i lovens formålsbestemmelse og nasjonale eller regionale interesser, jf. pbl. § 19-2 andre ledd. Plan- og bygningsloven legger med andre ord til rette for en bred samfunnsplanlegging, arealplanlegging og kontroll med byggetiltak. Loven sikrer at landets arealer og andre naturressurser blir brukt fornuftig med et langsiktig perspektiv, og med vekt på vern av naturen. Dette kommer også klart frem av lovens formålsbestemmelse¹¹ som sier at: «Loven skal fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og fremtidige generasjoner» (Bugge, 2015, p. 19).

Når en jordskifteavgjørelse er rettskraftig avgjort, er det en forutsetning for at de nødvendige forvaltningstillatelsene foreligger før de nye eiendomsforholdene fastsettes av jordskifteretten. Dersom de nødvendige tillatelsene ikke er gitt, vil ikke eiendommen kunne tas i bruk. Jordskifteloven har likevel en rekkefølgeregel som påser at de nødvendige forvaltningstillatelsene er til stede før saken avsluttes, slik at de privatrettslige eiendomsforholdene kan tre i kraft (Reiten, 2019, p. 73). I Jordskifteloven § 3-17 første ledd blir det utalt følgende: «Jordskifteløsninga skal ikkje vere i strid med bindande offentlege føresegner om arealbruk». Med offentlige bestemmelser om arealbruk, nevner Prop. 101 L s. 432 følgende eksempler: lover, forskrifter, arealplaner etter plan- og bygningsloven, reguleringsplan og områdevern etter naturmangfoldloven. Jordskifteloven § 3-17 andre ledd tydeliggjør at nødvendige offentlige bestemmelser må være til stede før jordskifteretten tar avgjørelser om den endelige jordskifteløsningen, og blir derfor å regne som en rekkefølgebestemmelse. Offentlige myndigheter har dermed en avgjørende stemme i grunneieres eiendommer (Bjerva, et al., 2016, p. 102).

¹¹ Plan- og bygningsloven § 1-1

3.7 FNs bærekraftsmål, bærekraftig utvikling og jordskifte

I forbindelse med oppgavens problemstilling, er det ønskelig å gi leseren en større forståelse i hva som menes med FNs bærekraftsmål og bærekraftig utvikling.

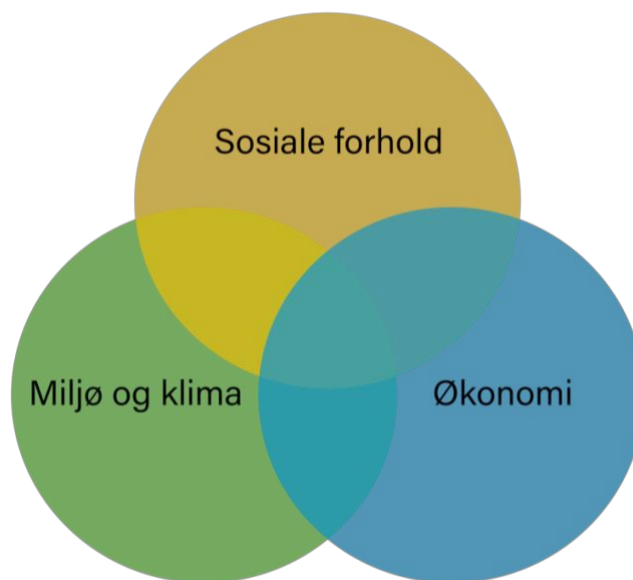
FNs bærekraftsmål er: «*verdens felles arbeidsplan for å utrydde fattigdom, bekjempe ulikhet og stoppe klimaendringene innen 2030*» (FN, 2021). Totalt har FN 17 bærekraftsmål og 169 delmål, som skal fungere som en global retningslinje for myndigheter, sivilsamfunn og næringsliv. Begrepet bærekraftig utvikling fikk en internasjonal oppmerksomhet i 1987 gjennom rapporten «Vår felles framtid». Den tidligere norske statsministeren Gro Harlem Brundtland var leder for kommisjonen som var utgiver av rapporten, og kommisjonen omtales gjerne derfor som Brundtland-kommisjonen. Brundtland-kommisjonen hadde som formål å finne løsninger på både fattigdoms- og miljøproblemer, noe som ble en milepæl i FNs arbeid med miljø- og utviklingsspørsmål (FN-Sambandet, 2021). Rapporten «Vår felles framtid» hadde som hovedbudskap at utviklingen som hadde pågått i verden gjennom de 20. århundre, ikke lenger kunne fortsette. Blant annet så hadde utviklingen medført miljøforstyrrelser, miljøødeleggelser og klimaproblemer, som truet selve livsgrunnet for både dagens mennesker og fremtidige generasjoner (Bugge, 2015, p. 90).

Figur 3 FNs bærekraftsmål. Hentet fra FN-Sambandet (2021)

Ifølge FN¹² handler bærekraftig utvikling om: «*En utvikling som imøtekommer dagens behov uten å ødelegge mulighetene for at kommende generasjoner skal få dekket sine behov*» (FN-Sambandet, 2021). Det dekkes derfor både et utviklingsmål om at mennesker skal få dekke sine grunnbehov nå og i fremtiden, men også at naturgrunnet som er nødvendig for fremtidige generasjoner ikke skal ødelegges (Bugge, 2015, p. 91). Siden 1987 har begrepet bærekraftig utvikling fått stor betydning i utviklingen av både internasjonal og nasjonal miljø- og utviklingspolitikk. Begrepet har blitt benyttet i en rekke traktater som blant annet i EØS-avtalen, men også i nasjonale lovgivninger over hele verden (Bugge, 2015, p. 92 & 93).

Bærekraftig utvikling skiller mellom tre dimensjoner: 1) Klima og miljø, 2) Økonomi, og 3) Sosiale forhold. Alle de tre dimensjonene påvirker hverandre, og det kan derfor være uklart å vite hvilke hensyn som skal prioriteres. FN vektlegger derfor *samarbeid* mellom medlemslandene for å kunne lykkes i størst mulig grad (FN-Sambandet, 2021). Med utgangspunkt i denne masteroppgavens problematikk, vil det være dimensjon én som vil være av relevans. Tapet av verdens naturmangfold er å regne som en miljøkrise som henger sammen med klimakrisen. Dyr og økosystemer har aldri vært så truet som det er i dag, noe som skyldes blant annet menneskers belastning på naturen gjennom landbruk, skogbruk og fiske (FN-Sambandet, 2021).

Figur 4 Bærekraftig utvikling består av tre dimensjoner: Miljø og klima, økonomi og sosiale forhold. Hentet fra FN-Sambandet (2021)

¹² Forkortelse for Forente Nasjoner

Foreløpig er det ikke gitt en klar kobling mellom jordskifteretten i Norge og FNs bærekraftsmål (Sky & Lyng, 2020, p. 213). I forbindelse med studiens problemstilling kan det imidlertid tenkes at noen av FNs bærekraftsmål vil ha en høyere relevans enn andre. Av de sytten bærekraftsmålene er det derfor plukket ut tre mål som vil kunne ses på som aktuelle. Under vil de tre bærekraftsmålene kort presenteres:

Bærekraftsmål nr. 11 «Bærekraftige byer og lokalsamfunn» omhandler å gjøre byer og lokalsamfunn inkluderende, trygge, robuste og bærekraftige. For å nå målet må man i Norge jobbe for å anlegge god nok infrastruktur inn til de byene som vokser. Luftkvaliteten må også bli bedre enkelte steder, samtidig som vi må ta vare på naturen. Noen ikke-statlige organisasjoner hevder at man i Norge mangler en helhetlig strategi for å nå målet. Miljødelegasjoner har ofte vært et resultat av for utydelige retningslinjer og ingen finansieringer blant kommunene (FN-Sambandet, 2020).

Bærekraftsmål nr. 13 «Stoppe klimaendringene» handler om å bekjempe klimaendringene og konsekvensene av dem. Effektene av klimaendringene kan ses over hele verden. For å nå målet er det flere faktorer som gjennomføres (FN-sambandet, 2020).

Bærekraftsmål nr. 15 «Livet på land» har til formål å beskytte, gjenopprette og fremme bærekraftig bruk av økosystemer, sikre bærekraftig skogforvaltning, bekjempe ørkenspredning, stanse og reversere landforringelse. I tillegg vil målet stanse tap av artsmangfold. Utnyttelse av naturens ressurser, fremfor å bevare økosystemer og naturmangfold har bidratt til at man er langt unna å nå målet i Norge. I tilknytning anleggelse av bilveier og annen infrastruktur, blir det ikke tatt hensyn til naturen. Norske regelverk som skal bidra til å ivareta slike hensyn er også svekket (FN-Sambandet, 2020).

3.7.1 FAO og deres veileder for jordskifte

I juni 2020 ble den juridiske veilederen for jordskifte presentert av FAO¹³. Veilederen vektlegger at jordskifte skal bidra til å nå FNs bærekraftsmål, og det ble uttalt i veilederen at: *«Jordskiftelovgivningen bør utvikles slik at den på best mulig måte bidrar til at bærekraftsmålene i Agenda 2030 nås»*. Anbefalingen omhandlet både tradisjonelt jordskifte slik som arealbytte, men også ved gjennomføringer av store infrastrukturprosjekter ved

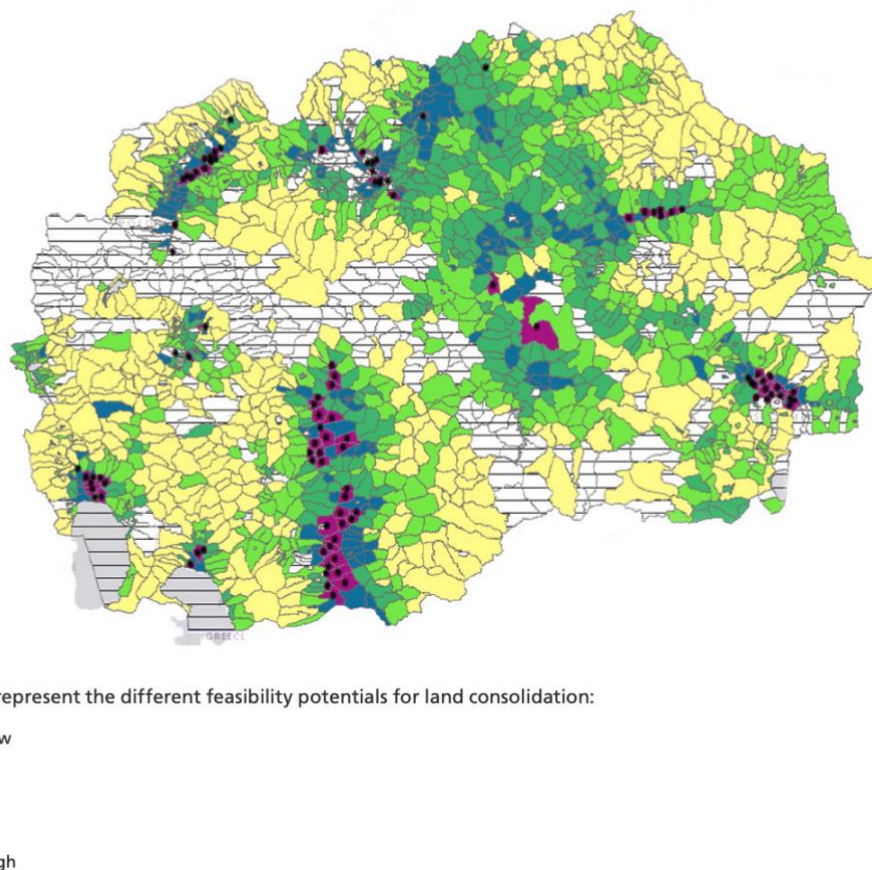
¹³ FNs organisasjon for ernæring og landbruk

naturgjenoppretting, tiltaksjordskifte og forvaltning av vannressurser (Versinskas, et al., 2020, p. 41). Selv om veilederen hovedsakelig omhandler land som ikke har fått noe regelverk rundt jordskifte, oppmuntrer den også land som allerede har godt etablerte rammer uavhengig av deres utviklingsnivå og rikdom (Versinskas, et al., 2020, p. ix).

For å gjennomføre jordskifte pekte FAO på tre hovedfaser: 1) en gjennomførbarhetsfase, 2) en omfordelingsfase, og 3) en registrerings- og gjennomføringsfase. Vurderingene jordskifteretten gjennomfører bidrar til at deltakerne, samfunnet og miljøet ivaretas, uavhengig av hvor positive og negative virkningene er. Hvilke vurderinger og hva som blir vektlagt kan variere fra hvor i verden man befinner seg. De kan også variere ut ifra hvilket prosjekt som skal gjennomføres. FAO påpekte at landene må vurdere hvilke områder som egner seg best til jordskifte, og viser til eksempler fra Nord-Makedonia der en slik vurdering ble gjennomført. Vurderingene omhandlet:

- 1) Kartlegge eierskapet for eiendommene
- 2) Undersøke prosentandelen av jordbruksarealene innenfor kommunen
- 3) Finne gjennomsnittlig parsellstørrelse på jordbruksarealene i kommunen
- 4) Finne gjennomsnittlig parsellstørrelse på statlige jordbruksarealer i kommunen
- 5) Finne gjennomsnittlig antall parseller per eier i kommunen
- 6) Gjennomsnittlig landhelling i kommunen
- 7) Vurdere jordkvaliteten
- 8) Finne gjennomsnittlig befolkningstetthet

Ved å gjennomføre slike vurderinger vil man få undersøkt grunneiernes, samfunnets og andre interessers behov (Versinskas, et al., 2020, p. 85). Kartet nedenfor viser til hvor i Nord-Makedonia det var best egnet å gjennomføre jordskifte.

Figur 5 Kart over egnede steder å gjennomføre jordskifte i Nord-Makedonia. Hentet fra FAO (2020)

3.8 Norges nasjonale miljømål

I tillegg til FNs bærekraftsmål, har Norge 24 mål for miljø som er fordelt på områdene naturmangfold, kulturminner og kulturmiljø, forurensning, klima, friluftsliv og polarområdene. Regjeringen fastsetter de nasjonale miljømålene årlig, og de gis et bilde på hva Norge ønsker å oppnå (Miljødirektoratet , u.d.).

Eksempelvis bidrar arealbruk og omdisponering av områder til for eksempel vei- og boligbygging, jordbruk, industri og andre næringsformål til store innvirkninger på naturmangfoldet (Miljødirektoratet , u.d.). For å kunne bidra til å opprettholde naturmangfoldet bør kommunene ivareta naturtyper i arealplaner gjennom virkemidlene i plan- og bygningsloven. Dette vil være gjeldende både når det gjelder lokale, regionale og nasjonale interesser (Miljødirektoratet , 2021). Med bakgrunn i dette har regjeringen utarbeidet et dokument med nasjonale forventinger til regional og kommunal planlegging.

Forventningene bygger blant annet på at: *«Kommunene identifiserer og tar hensyn til viktig naturmangfold, friluftslivsområder, overordnet grønnstruktur, kulturhistoriske verdier, kulturmiljø og landskap i planleggingen. Samlede virkninger tas hensyn til».* (Miljødirektoratet , 2021).

3.9 Jordskifte i andre land og byer

For å få et større bilde på koblingen mellom FNs bærekraftsmål og jordskifte, kan det være ideelt å se hvilken praksis som følges i andre land. I følgende kapittel vil det bli gjennomgått hvordan Danmark, Kypros, Finland og Tyskland behandler jordskiftesaker. Felles for landene er at de ikke har en særdomstol slik vi har i Norge. Jordskifte gjennomføres av organisasjoner, kommisjoner eller annet innenfor forvaltningen (Sky & Bjerva, 2018, p. 24)

I oppgavens kapittel 1.4 om tidligere arbeid, ble det blant annet sett på hvordan jordskifte ble gjennomført i regionen Galicia i Spania. Gjennom jordskifte ble det blant annet ryddet opp i antall teiger per grunneier, samtidig som jordbruksarealene ble bevart (Sky, 2001, p. 22) (Crecente, et al., 2002, p. 146). I oppgavens kapittel 3.7.1 ble det vist til eksempel med republikken Nord-Makedonia for hvordan de vurderer hvilke områder som egner seg best til jordskifte (Versinkas, et al., 2020, p. 85). Ettersom Galicia og Nord-Makedonia blir vist til tidligere i oppgaven, er det derfor valgt å ikke skrive ytterligere om dem her.

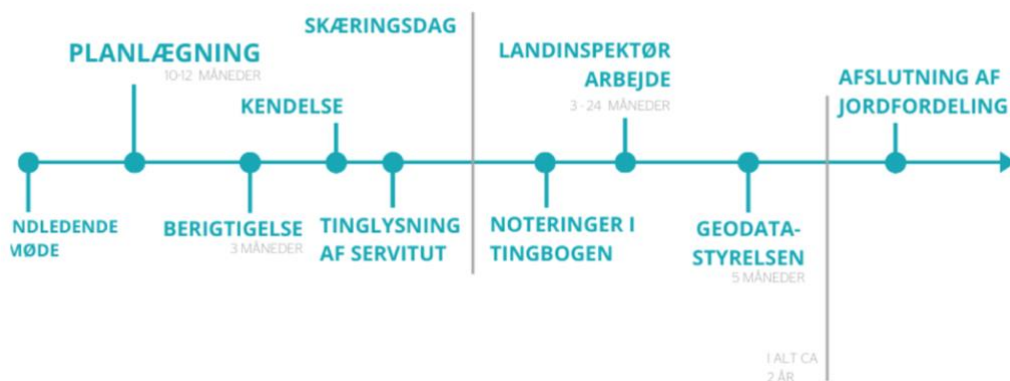
3.9.1 Danmark

Jordskifte i Danmark kan spores tilbake til 1780-årene, men første «moderne» lov ble vedtatt i 1924. Gjennomføringen av jordskifte foregår i stor grad av kjøp og salg mellom grunneiere og kommune eller stat. Det er en frivillig ordning, der hovedformålet er å utnytte landbruksområdene på en mer hensiktsmessig måte (Versinkas, et al., 2020, p. 23).

Denne frivillige ordningen blir kallet «Multifunksjonel jordfordeling» (MUFJO), og er utarbeidet av Landbruksstyrelsen som er et styre under Miljø- og Fødevarerministeriet i Danmark. Styret har til formål å ivareta det danske landbruket, både for å skape arbeidsplasser, men også for å ivareta klimaet og miljøet (Landbruksstyrelsen , 2021). Det er et lokalt samarbeid mellom kommunen, lokale foreninger og grunneiere som har til hensikt at kommunen får realisert kommunale planer innen natur, miljø og friluftsliv. Samtidig får lokale foreninger muliggjort ideer som er til fordel for lokalsamfunnet, og grunneiere får god

landbruksjord i erstatning for å gi bort jordet til drift av natur og miljøforhold. Grunneiere vil også på denne måten samle sine jordteiger, og vil på den måten oppnå en bedre driftsøkonomi og en gunstigere drift (Landbruggstyrelsen , 2021). Formålet med ordningen er å få løst flere arealkrevende oppgaver samtidig, som igjen vil behjelpe landbruksproduksjonen med rent drikkevann, rent vannmiljø, drivhusgassreduksjon, klimatilpasning, skogplanting, biologisk mangfold, økologisk landbruk, friluftsliv, arrondering av landbrukseiendommer og byutvikling (Landbruggstyrelsen , 2021)

Prosesen i en jordfordeling vil ta om lag 1-3 år, avhengig av hvor mange og hvor store eiendommene er. Man ønsker å ende opp med en samlet jordfordelingsplan, og det legges derfor et puslespill mellom alle aktørene. Når planleggingen er gjennomført, vil jordfordelingskommisjonen avsi en kjennelse. Når kjennelsen er gitt, vil arbeidet med å tinglyse og matrikkelføre kjennelsen, og eventuelle servitutter, jf. oppgavens figur 14 (Landbrugsstyrelsen , 2021).

Figur 6 Prosessen i en jordfordeling. Hentet fra Landbrugsstyrelsen (2021)

3.9.2 Finland

Finland har hatt de siste to tiårene en stor økning i jordskiftesaker. Selv om de ikke har en egen jordskiftelov, har de gjennom andre lover gjennomført flere tomtefester i landbruksområder og i skogområder. I tillegg til lover, har de flere dokumenter som spiller en viktig rolle i gjennomføringen av tomtefeste. Det er gjennom «National Land Survey» som går under Landbruks- og skogdepartementet at det gjennomføres tomtefeste, men ikke uten at det blir godkjent at et flertall av grunneiere (Versinskas, et al., 2020, p. 24).

Før igangsettelse gjøres det en mulighetsstudie for å undersøke om prosjektet er gjennomførbart. Det blir foretatt både individuelle intervjuer og folkemøter med grunneiere for å høre hva deres preferanser er til prosjektet. Grunneierne kan også gjennom et eget råd være med å bestemme hvilke tiltak som skal gjennomføres (Versinkas, et al., 2020, p. 25).

3.9.3 Tyskland

Tyskland sin viktigste juridiske handling for å behandle jordskiftesaker er «Land Consolidation Act» (LCA) som ble vedtatt i 1953, men som senere i 1979 gjennomgikk betydelige endringer. Hver stat benytter seg av disse reglene, men iverksetter med egne gjennomføringsbestemmelser.

LCA har som formålsbestemmelse å forbedre produksjons- og arbeidsforholdene i jord- og skogbruk, i tillegg til å fremme allment bruk og utviklingen av arealene. Videre gis det flere detaljerte mål som blant annet gir føringer for å få til enheter med gunstigere beliggenhet, form og størrelse. Jordbevaring, jordforbedring og landskapspleie skal også tas hensyn til. Fra å være en lov som kun tok sikte på landbruksutvikling og infrastrukturprosjekter, har den nå blitt modernisert til å ta hensyn til naturvern (Versinkas, et al., 2020, p. 25). Det skilles mellom fem ulike måter å gjennomføre jordskifte på, der disse tre blir som oftest benyttet:

1. Standard jordskifte
2. Frivillig jordbytte
3. Jordskifte for å kunne gjennomføre store offentlige prosjekter

Når det gjelder punkt 1 og 3 vedtas igangsettelsen fra overordnet jordskiftemyndigheter. Grunneiere kan komme med uttalelser i de obligatoriske høringene, men det er myndighetene som vedtar endelig løsning. Når det gjelder punkt 2 gjennomføres jordskifte på den enkleste og raskeste måten der det gjennomføres arealbytter eller at teiger slås sammen. Partene i sakene må godkjenne alle nødvendige tiltak for å kunne gjennomføre byttet (Versinkas, et al., 2020, p. 26).

3.9.4 Kypros

I landsbyen Vyzakia i Kypros ønsket myndighetene å gjennomføre jordskifter for å redusere fragmenteringen av eiendommer, avklare eiendomsforhold og eierskapsprosjekt, bygge nye veier og etablere kunstig vanning. Det tidligere eierskapet i området gikk i stor grad ut på at

én person eide arealet, mens en annen eide trærne eller vannet på den samme eiendommen. Det ble derfor et ønske om å gjennomføre jordskifte i 1991 for å rydde opp i eieforholdene (Sky, 2009, p. 189).

Skillet fra før jordskifte kontra etter var stort. Mange har kritisert jordskifte for å ha en negativ innvirkning på miljø og kulturlandskap, og viser til blant annet større risiko for erosjon, ødeleggelse av biotoper og mer forurensning som følger av mer veiutbygging. I Vyzakia kunne man imidlertid se positive virkninger etter endt jordskifte, der hovedårsaken til de positive endringene var det nye vanningsystemet (Sky, 2009, p. 192).

Fjelstad (2017) undersøkte effektene av jordskifte på Kypros i hennes masteroppgave. Jordskifte bidro til at små og ineffektive teiger uten tilgang til vei, ble erstattet av større teiger som effektiviserte landbruket. Hver teig fikk veiadkomst, noe som kan identifiseres som en negativ effekt. Likevel bidro det til en bedre løsning for grunneierne. Jordskiftet førte imidlertid til utarbeidelse av planer for å beskytte miljøet. Planene ville beskytte flora og fauna, biotoper, og påse at fysiske og kulturelle egenskaper i området ble ivaretatt (Fjelstad, 2017, p. VIII).

4. Kapittel: Jordskiftesakene

4.1 Introduksjon

I dette kapitlet vil utvalget av oppgavens jordskiftesaker presenteres. Det vil bli gitt en samlet oversikt over sakene, før hver sak vil bli beskrevet kort. Formålet med beskrivelsen av sakene er å gi leseren en forståelse av sakene, før de blir drøftet og analysert i kapittel 5. Noen av sakene er illustrert med jordskiftekart og skisser for å gi en større forståelse av sakene. Navn på jordskiftdommer og teknisk utreder er fjernet fra jordskiftekartene for å sikre anonymitet.

4.2 Utvalg av saker

Utvalget av jordskiftesaker er innhentet med kriteriene om at det har vært krav om, eller gjennomført arealbytte etter jordskifteloven § 3-4, og fellestiltak etter jordskifteloven § 3-9. Sakene er hentet fra domstolene Vestre Viken jordskifterett og Oslo og Østre Viken jordskifterett. I prosessen med å velge ut saker og rekruttere informanter til masteroppgaven, ble det hentet flere jordskiftesaker enn det som vil bli listet opp under. Noen av sakene som ble hentet da ble senere ikke referert til i intervjuene med informantene, og fikk dermed ikke en relevans for oppgaven. Sakene som er blitt benyttet i oppgaven bidrar til forståelse i forhold til informantenes svar på intervjuene. Informantene fikk vist til sakene, og benyttet dem som eksempler. På denne måten vil oppgavens hovedproblemstilling og delproblemstillinger bli best mulig besvart.

I tabellen nedenfor er det opplistet hvilke jordskiftesaker som er benyttet som eksempler senere i kapittel 5 om empiri. Det er gitt beskrivelse om hvilken jordskifterett som har behandlet saken, sammen med saksnummer, saksnavn, året kravet om jordskifte ble krevd og hvilken sakstype saken går under. I intervju med informantene, ble det vist til saker som ikke er opplistet under her. Dette er saker som informantene i korte trekk refererte til, og det ble derfor ikke sett på som nødvendig å komme med ytterligere informasjon om dem i dette kapitlet.

Det er plukket ut ni saker hvor tre av dem går under sakstypen fellestiltak, jf. jordskifteloven § 3-9. Bakgrunnen for et fåtall av saker etter § 3-9, beror på hvordan informantene besvarte spørsmålene i intervjuene. Informantene viste i større grad til saker som omhandlet arealbytte etter jordskifteloven § 3-6. Med bakgrunn i oppgavens tema og problemstillinger, og for

senere drøftelse i oppgaven, ble det ikke sett på som nødvendig å hente inn flere saker i denne oppgaven.

Tabell 1 Utvalg av jordskiftesaker med saksnummer, saksnavn, rettsinstans, når saken ble krevd og sakstype

Saksnummer	Saksnavn/kommune	Rettsinstans	Krav år	Sakstype
0600-2012-0051	Brastad Øvre I Lier kommune	Vestre Viken jordskifterett	2012	Arealbytte, jf. § 3-4 og fellestiltak, jf. § 3-9
20-149165	Egge i Lier kommune	Vestre Viken jordskifterett	2020	Arealbytte, jf. § 3-4
0200-2005-0004	Rogstad i Gjerdrum kommune	Oslo og Østre Viken jordskifterett	2005	Arealbytte, jf. § 3-4
0200-2007-0007	Ormstad i Ullensaker kommune	Oslo og Østre Viken jordskifterett	2007	Arealbytte, jf. § 3-4
0100-2013-0002	E18 Knapstad-Akershus grense i Hobøl kommune og Ski kommune	Oslo og Østre Viken jordskifterett	2013	Arealbytte, jf. § 3-4
20-103648	Bjørnestad i Indre Østfold kommune	Oslo og Østre Viken jordskifterett	2020	Arealbytte, jf. § 3-4
20-108736	Langeli i Nordre Follo kommune	Oslo og Østre Viken jordskifterett	2020	Arealbytte, jf. § 3-4
0600-2014-0002	Rustaden Søndre i Sigdal kommune	Vestre Viken jordskifterett	2014	Fellestiltak, jf. § 3-9
20-111093	Kringla i Modum kommune	Vestre Viken jordskifterett	2020	Fellestiltak, jf. § 3-9

4.3 Kort om jordskiftesakene

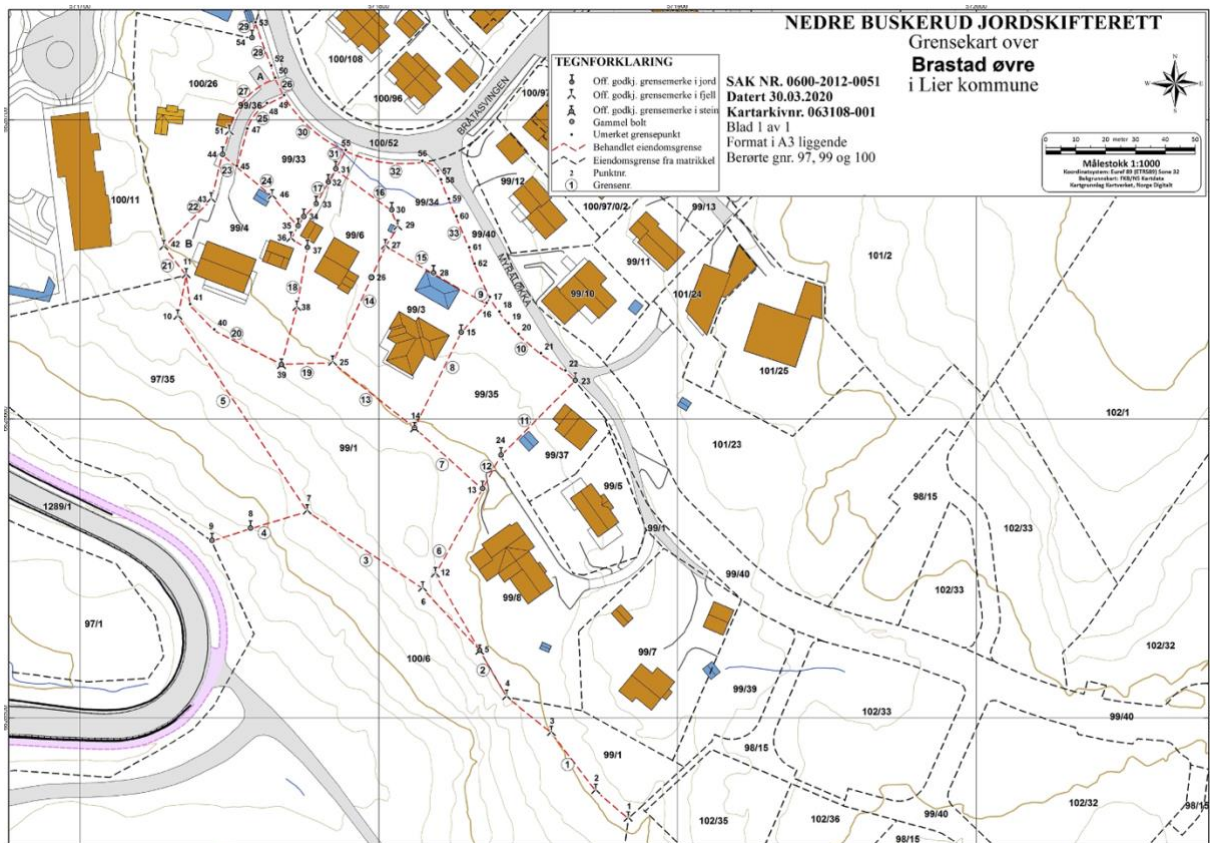
Det vil følgelig bli gitt en kort beskrivelse om hver enkelt sak som er blitt opplistet i tabellen over. Innhenting av informasjon om sakene er hentet fra sakenes rettsbøker, LovdataPro og fra intervju med informantene.

4.3.1 0600-2012-0051 Brastad Øvre i Lier kommune

Saken ble krevd for jordskifteretten 06.12.2012 med bakgrunn i å få avklart eiendomsgrensene på stedet. Gjennom reguleringsplaner og utbygginger på områder hadde adkomsten til eiendommene endret seg, i tillegg til fornyelser av teknisk infrastruktur som vann, kloakk, fiber og strøm. Veiene og infrastrukturen gjorde det vanskelig å gjennomføre ny reguleringsplan, og jordskifteretten ble kontaktet for å få løst eiendommenes behov for en bedre fremtidig bruk (Rettsboka til sak 0600-2012-0051, s. 41).

Som en del av saken ble det foretatt arealbytter mellom eiendommene for å oppnå bedre arrondering, og det ble gjennomført arealjusteringer slik eiendommene var i samråd med reguleringsplanen (Rettsboka til sak 0600-2012-0051, s. 45). For å unngå konflikter om eiendomssituasjonen senere, var det viktig at hver eiendom kunne vedlikeholde egen bygning med stige eller stillas på egen grunn. På eiendom gnr. 99/4 kom retten også frem til at det skulle være egen tilkomst til vedlikehold for pumpestasjonen til kloakk for den eiendommen (Rettsboka til sak 0600-2012-0051, s. 47).

Det ble utarbeidet fellestiltak i tilknytning jordskiftesaken. Fellestiltakene omfattet vei, vannforsyning, kloakkledninger, pumpestasjoner og strømforsyning (Rettsboka til sak 0600-2012-0051, s. 49).

Figur 7 Jordskiftekart i sak 0600-2012-0051 Brastad Øvre i Lier kommune.

4.3.2 20-149165 Egge i Lier kommune

Saken omhandlet arealbytte mellom kommunen og en grunneier (part A), der avtalen gikk ut på at kommunen byttet bort en eiendom som lå på Eggemorenen mot å få et areal oppe ved Eikesetra. Part A skulle bruke eiendommen som kommunen byttet bort til å utvide dagens deponi for fyllmasser og tilbakeføre området til landbruksområde. Kommunen ville gjøre sitt nye areal mer tilgjengelig som friluftsområde og ville utvide det allerede eksisterende skiområdet. Med bakgrunn i arealbyttet, ønsket en tredje part (part B) å gjennomføre et bytte med kommunen. Dette var for å få eiendomsgrenser mer i samsvar med eksisterende bruk (Dokument 52 i rettsbok, s. 2).

Jordskifteretten så arealbyttet mellom kommunen og part A som en fordel, og det ville gjøre situasjonen bedre, jf. jordskifteloven §§ 3-2 og 3-3. Retten så heller ikke at noen ville lide tap som følge av byttet, jf. jordskifteloven § 3-18. Eggemorenen var en grusmorene hvor uttaket startet for godt over hundre år siden. Morenen blir fyllet opp med ulike masser, og skal etter hvert tilbakeføres til dyrket mark/ LNF-område (Dokument 63 i Rettsboken, s. 2).

Arealbyttet mellom part B og kommunen stilte også retten seg positiv til, og så at situasjonen ville bli bedre. Kommunen ville få vei og parkeringsarealer, mens part B ville få vei helt frem til egen hytte (Dokument 63 i Rettsboken, s. 2 og 3).

4.3.3 0200-2005-0004 Rogstad i Gjerdrum kommune

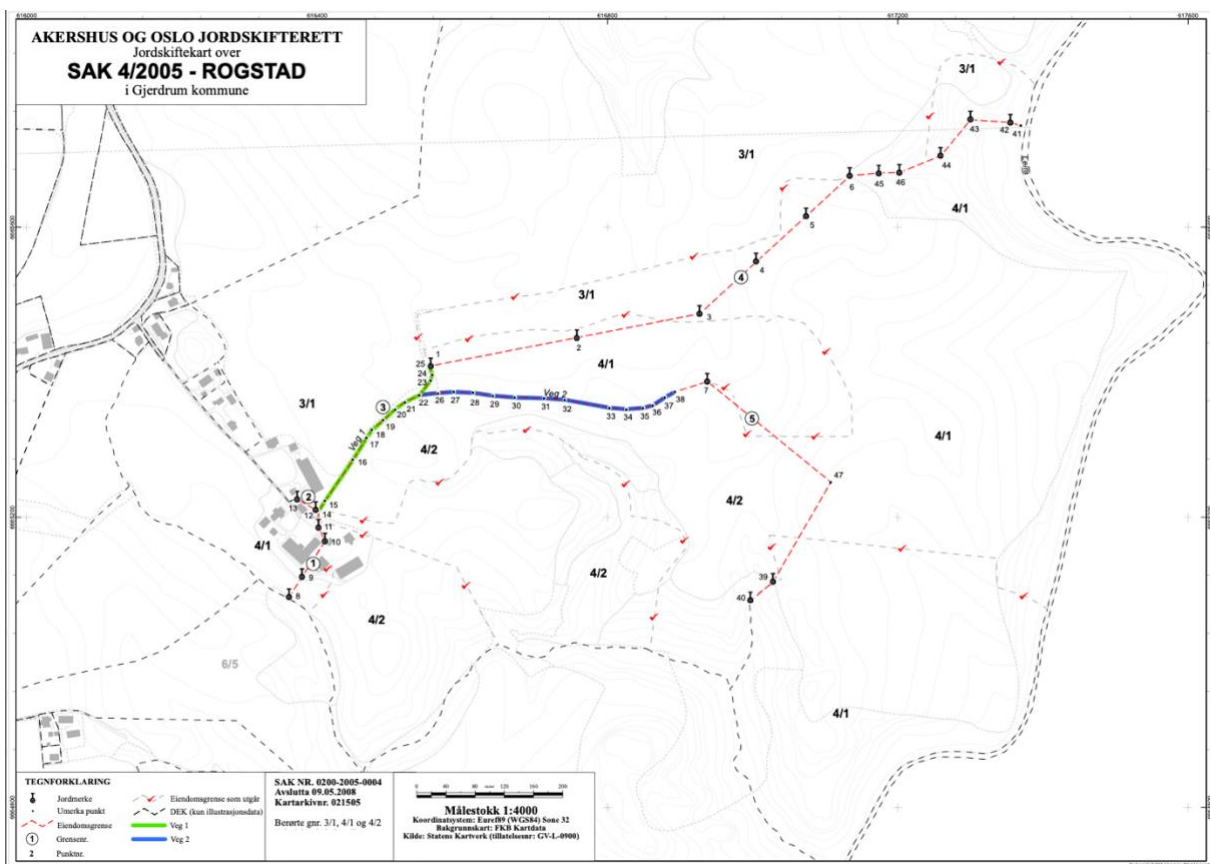
Saken ble krevd 10.03.2005 av gnr. 4/1 for jordskifteretten med spørsmål om å gjennomføre arealbytte mellom gnr. 4/1 og gnr. 3/1 slik problemene knyttet til atkomst, teigblanding og utjenlige grenser ble oppklart. Gnr. 4/1 og gnr. 4/2 drives som én enhet, og saken ble derfor utvidet til å også gjelde gnr. 4/2. Eiendommene skulle likevel behandles som to enheter. Alle de tre eiendommene er landbrukseiendommer som driver med kornproduksjon (Rettsboka til sak 0200-2005-0004, s. 5).

Den endelige jordskifteløsningen bidro til å samle teiger, noe som var med på å redusere kantvirkninger og færre spisse hjørner. Arealbytter ble gjennomført for å skape en mer hensiktsmessig bruk av arealene. Eksempelvis var det lite hensiktsmessig at gnr. 3/1 beholdt skogen da vedkommende måtte kjøre over gnr. 4/2 for å komme til teigen. I gjengjeld fikk

gnr. 3/1 dyrket mark som hang naturlig sammen med gnr. 3/1 sin dyrka mark (Rettsboka til sak 0200-2005-0004, s. 20).

Jordskifteretten organiserte også sambruk av to felles driftsveger for eiendommene, Veg 1 og Veg 2. Det ble foretatt andelsfordeling etter nytten hver eiendom hadde til veien.

Jordskifteretten anså også at veien skulle utarbeides til å ha en bredde på 4,5 meter, for å kunne ta høyde for videre utvikling av større maskiner og redskaper til driften (Rettsboka til sak 0200-2005-0004, s. 21).

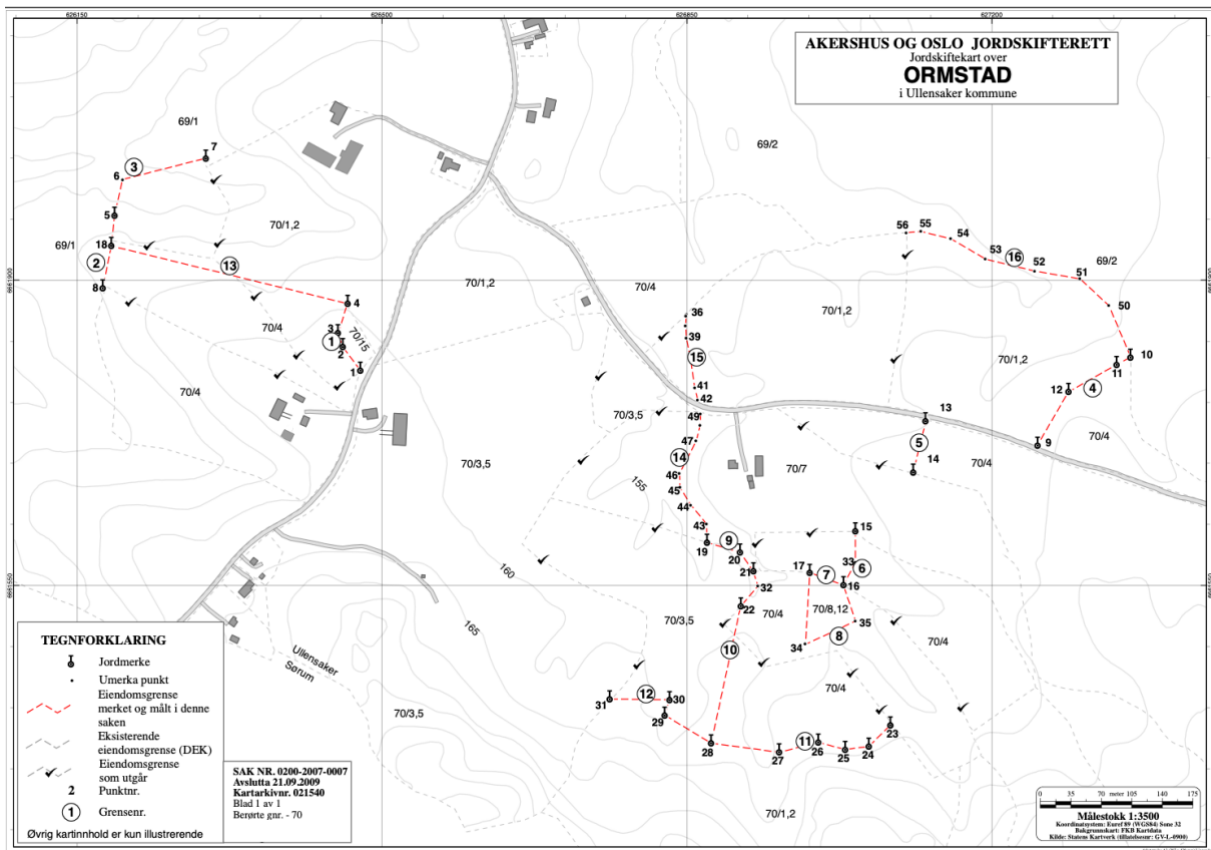

Figur 8 Jordskiftekart i sak 0200-2005-0004 Rogstad i Gjerdrum kommune.

4.3.4 0200-2007-0007 Ormstad i Ullensaker kommune

Kravet (20.04.2007) omhandlet arealbytte mellom gnr. 70/1 og 2, gnr. 70/3 og 5 og 70/4, 7 og 8. Alle eiendommene er landbrukseiendommer som driver hovedsakelig med kornproduksjon. Ønske om krav kom av å løse problemene knyttet til utjenlige grenser, teigblanding og adkomst (Rettsboka til sak 0200-2007-0007, s. 5).

Som en del av jordskiftesaken ble det søkt til Ullensaker kommune om å fjerne elementer i kulturlandskapet, slik som for eksempel åkerreiner. Ullensaker kommune godkjente søknaden, og andre nødvendige offentlige tillatelser ble også gitt (Rettsboka til sak 0200-2007-0007, s. 19).

Figur 9 Jordskiftekart i sak 0200-2007-0007 Ormstad i Ullensaker kommune.

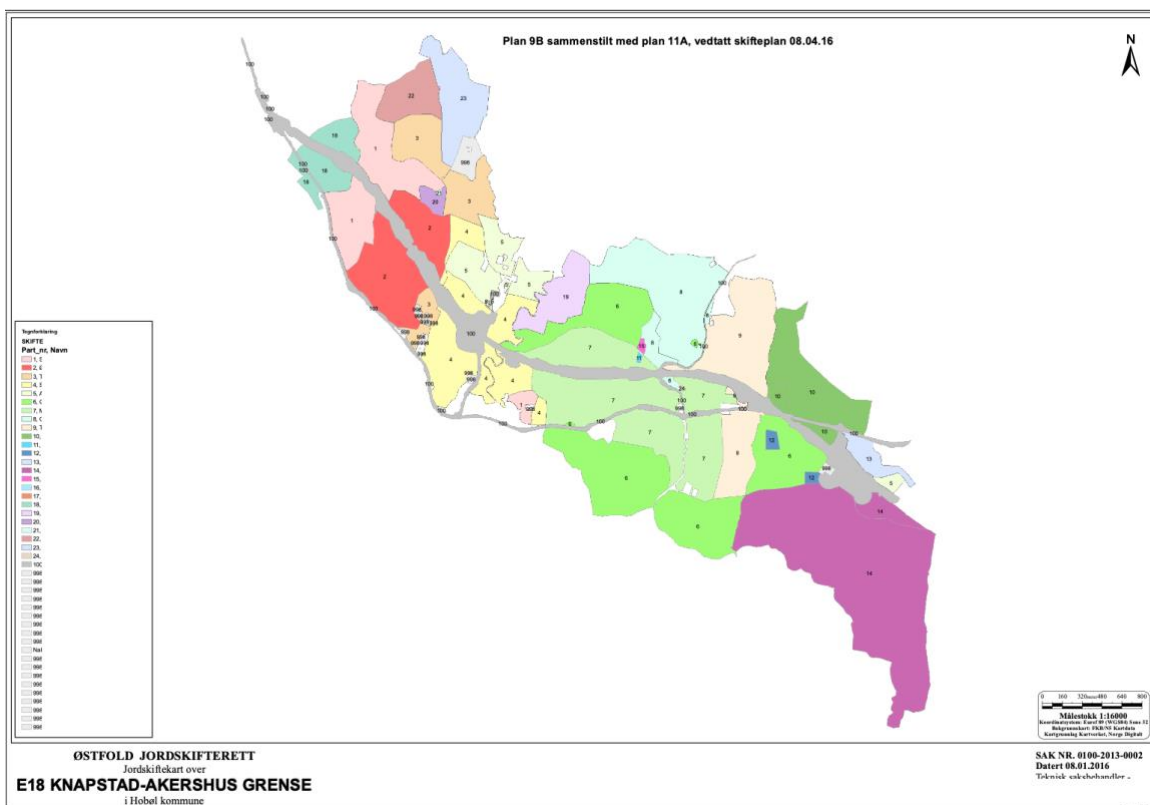
4.3.5 0100-2013-0002 E18 Knapstad-Akershus grense i Hobøl kommune og Ski kommune

Sak 0100-2013-0002 E18 Knapstad-Akershus grense i Hobøl kommune og Ski kommune, var en av sakene som ble innhentet med bakgrunn av snøballmetoden, jf. kapittel 2.5.1.4 i oppgaven.

I regi av ny E18 krevde Statens Vegvesen sak for jordskifteretten for å redusere driftsulemper fordele overskuddsarealer og fastsette erstatning på eiendommene som hadde avstått grunn i tilknytning bygging av ny E18. Veien skulle bygges til 4-felts motorvei gjennom Hobøl kommune og inn i Ski kommune (Rettsboka til sak 0100-2013-0002, s. 6).

Alle eiendomsgrensene ble målt inn og avmerket. Det ble også gjennomført to delingsforretninger, i tillegg til at flere eiendommer har fått mulighet til å gjennomføre sammenslåing av eiendommer med flere matrikelnummer (Rettsboka til sak 0100-2013-0002, s. 6).

I tilknytning til jordskiftet ble det sendt søknad til Hobøl kommune om å gjennomføre bekkelukking (Rettsboka til sak 0100-2013-0002, s. 78).

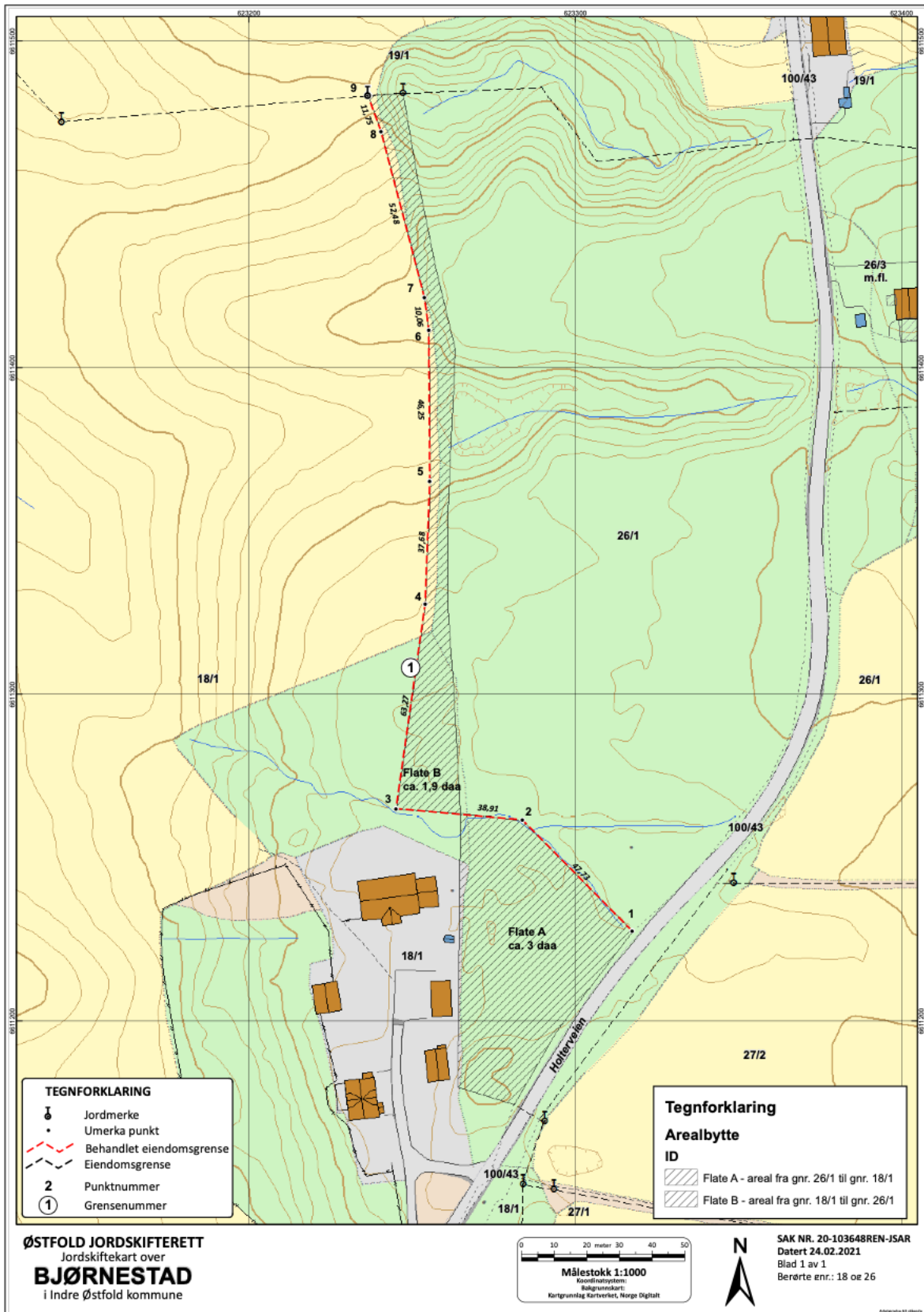

Figur 10 Jordskiftekart i sak 0100-2013-0002 E18 Knapstad-Akershus grense i Hobøl kommune og Ski kommune.

4.3.6 20-103648 Bjørnestad i Indre Østfold kommune

Saken ble krevd 15. juli 2020 med spørsmål om å gjennomføre arealbytte mellom eiendommene gnr. 18/1 og gnr. 26/1. I saksforberedelsen ble det også kjent at en tredje eiendom, gnr. 100/43 også skulle gjøres til part i saken (Dokument 47 i rettsboken, s. 2).

For å gjennomføre jordskifte må det være én eller flere eiendommer være vanskelig å bruke på en tjenlig måte «etter tida og tilhøva» jf. jordskifteloven § 3-2. Eier av gnr. 26/1 hadde problemer med å drive arealene på sørsiden av bekken som krysset skogteigen. Ved å gjennomføre arealbyttet ville gnr. 26/1 samlet sitt areal på nordsiden av bekken, og gnr. 18/1 ville få et større areal rundt tunet sitt mot å avstå arealer til gnr. 26/1. Gjennomføringen av jordskifte ville derfor se å ha en positiv gevinst. Å få et større areal rundt tunet til gnr. 18/1 ville det være med på å holde vegetasjonen nede mellom tunet og fylkesveien gnr. 100/43 (Dokument 47 i rettsboken, s. 3 og 4).

Figur 11 Jordskiftekart i sak 20-103648 Bjørnestad i Indre Østfold kommune.

4.3.7 20-108736 Langeli i Nordre Follo

Av de jordskifteavgjørelsene som er plukket ut, ble Sak nr. 20-108736REN-JOOV/JLST Langeli for Oslo og Østre Viken jordskifterett nektet fremmet. Bakgrunnen for saken var et ønske fra rekvirentene om å bytte deler av driftsenheten til landbrukseiendommen sin, mot skogsarealer tilhørende nabopart. Begrunnelsen for ønsket om ny utforming av eiendom kom fra at rekvirenten ville samle arealene på samme side av jernbanen, noe som også ville begrense skadene som kom fra ekspropriasjonen som ble gjennomført rundt 1990 i forhold til rekvirentens planovergang (Dokument 48 i rettsboken, si. 2 og 3).

Motpart i denne saken så seg negativt til et jordskifte, ettersom han ikke var interessert i å bytte bort skogen. Parten så det også negativt å få byttet til seg mer landbruksarealer, da han allerede hadde mange små teiger med dyrka mark, og hadde ikke behov for flere (side 3).

Jordskifteretten kom frem til at vilkårene for å kunne holde jordskifte ikke var til stede, og saken ble derfor nektet fremmet. Dette berodde på at rekvirentenes arealer var vurdert som en samlet eiendom, selv om teigene historisk sett ikke var én enhet. Dersom jordskifteretten hadde fremmet saken, ville det vært nødvendig å fjerne åkerreiner samt planering på grunn av høydeforskjeller. Planeringen ville vært av et mindre omfang, men fjerningen av åkerreinerne ville vært søknadspliktig overfor kommunale myndigheter (Dokument 48 i rettsboken, s. 6).

Selv om saken ble nektet fremmet, hadde den likevel en relevans for studiens tema og problemstillinger. Saken ble derfor tatt med i oppgaven, og vil bli drøftet i et senere kapittel.

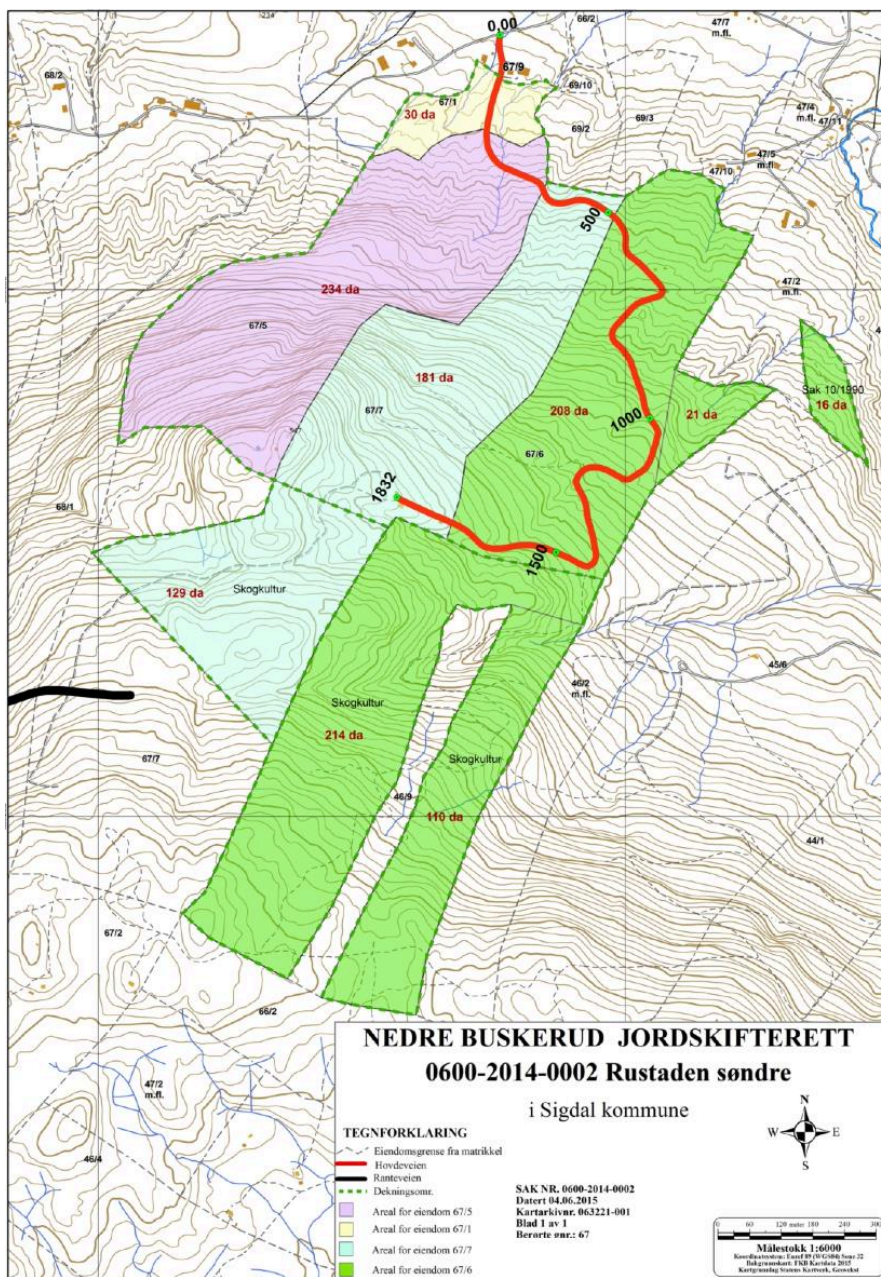
4.3.8 0600-2014-0002 Rustaden Søndre i Sigdal kommune

Saken ble krevd 17.01.2014 med spørsmål om hjelp til å samarbeide med skadeutbedring etter en flomskade på Hovden-veien. Det var også spørsmål knyttet til fordelingen av eierskapet til veien (Dokumentnummer 1, s. 1). Veien går over dyrket mark og skog før den ender opp på Hovdensetra. Hovden-veien er å regne som en skogsbilvei, og kan benyttes av både traktor og personbil. (Rettsbok til sak 0600-2014-0002, s. 3).

I 2013 bikk en stikkrenne tett noe som forårsaket flom og skader på veien. Senere ble veien utbedret slik den var fremkommelig, men partene så behov for en mer varig utbedring. Etter jordskifterettens vurdering ble veilaget pliktig til å innhente tilbud fra tre entreprenører for å

gjennomføre naturskaden. Ved å gjennomføre utbedringen ville heller ingen av partene lide tap, jf. jordskifteloven (1979) § 3a (Rettsbok til sak 0600-2014-0002, s. 3).

Noen av partiene på Hovden-veien er midlertidig svært bratte, og tilfredsstillende derfor ikke kravet om å veiklasse 4. Jordskifteretten så det heller ikke noen nytte av å pålegge investeringer for å oppruste veien til en høyere veiklasse. Som vist på vedlagt kart vil Ranteveien som er markert i fargen sort kunne betjene flere formål slik som frakt av tømmer (Rettsbok til sak 0600-2014-0002).

Figur 12 Jordskiftekart i sak 0600-2014-0002 Rustaden søndre i Sigdal kommune

4.3.9 20-111093 Kringla i Modum kommune

Saken ble krevd 05.08.2020 for å fastslå veirett mellom to partene A og B. Rekvirent A mente å ha veirett over tunet til part B, som tok av sør for bolighus og videre vestover over jordet.

Partene var enige om at veiretten, og hvor veien hadde gått. B ønsket å få veien bort fra tunet, og hadde begynt å bygge vei fra tunet sørover, inn i skogen og videre vestover etter en gammel vei. Denne veien ville føre frem til skogteigen til A. A var fornøyd med eksisterende vei, og ville ikke betale for ny vei (Dokument 41 i rettsboken, s. 2)

Retten så på situasjonen som uheldig da B hadde stengt den opprinnelige traseen, for å bygge ny vei. Jordskifteretten mente likevel at det var en stor fordel for B å få flyttet veien bort fra tunet, da det ikke var ønskelig å ha naboens traktorer og andre kjøretøy tett på eget tun. Retten la også til at ved å bygge en ny vei ville det medføre at det ikke forekom kjøring på jordet, selv om det var tilfellet på vinteren/hard bakke (Dokument 84 i rettsboken, s. 3).

Jordskifteretten konkluderte med at anleggelsen av veien var en fordel. Partene fikk muligheten til å legge tømmer i skogkanten, og deretter hente tømmer med tømmerbil eller traktor. Dette ville redusere transporten av tømmer, samt at det ville gjøre større tømmerhogsten mer effektiv (Dokument 109 i rettsboken, s. 2).

5. Kapittel: Empiri og drøftelse

5.1 Introduksjon

Dagens jordskiftelov trådte i kraft 1. januar 2016, med et hovedformål om å gjøre loven mer forståelsesfull og enklere for brukerne. Med et stadig økende fokus på miljø og bærekraftig utvikling, kan man stille oss spørrende til hvorfor dette ikke var et tema for revisjonen. I dette kapitlet vil funnene som har blitt gjort under intervjuene med informantene, samt fra dokumentstudiene presenteres. Etter at empirien er lagt frem, vil det drøftes rundt hvert tema og problemstillinger.

Spørsmålene som er knyttet opp mot hovedproblemstillingen vil først bli presentert, før delproblemstillingene fremlegges. Empirien som er hentet fra intervjuene og dokumentstudiene vil først bli gjennomgått, deretter vil det drøftes rundt svarene med bakgrunn i oppgavens teorikapittel.

Informantene vil bli anonymisert, og vil derfor bli omtalt med bokstavene **A** til **I**. Det kan i noen tilfeller bli gitt opplysninger om hvilken sak de har behandlet dersom det er av relevans for oppgaven. Informantene ble opplyst om dette under intervjuene, og har gitt godkjennelse for at det blir opplyst om en slik kobling.

5.2 Hovedproblemstilling

For å besvare oppgavens hovedproblemstilling, ble det stilt flere spørsmål til informantene. I denne delen av oppgaven vil empirien fra intervjuene bli presentert. Under hvert tema vil empirien drøftes opp mot oppgavens kunnskapsstatus. Empirien tilknyttet hovedproblemstillingen er innhentet fra informantene under intervjuene, og gjennom rettsbøker og relevante dokumenter tilknyttet oppgavens jordskiftesaker.

Hovedproblemstilling:

«Hvilke hensyn har jordskifteretten tatt for å ivareta bærekraftige jordskifteløsninger?»

5.2.1 Empiri: Miljø

I tilknytning til temaet «miljø» var det ønskelig å få et bilde på hva informantenes tanker var til begrepet, og hvor mye miljøet påvirket deres arbeid i jordskifteretten. Begrepet miljø kan omhandle flere elementer, men det vil i denne oppgaven knyttes opp mot naturmiljø. Det ble

stilt fire spørsmål med bakgrunn i temaet. Hvert spørsmål vil bli presentert hver for seg sammen med svarene til informantene.

Hvilket forhold har du til begrepet miljø i tilknytning til ditt arbeid i jordskifteretten?

Flere av informantene henviste til jordskifteloven § 3-17 i besvarelsen av spørsmålet. I intervju med informant G oppklarte informanten at vedkommende hadde et begrenset forhold til miljøet i det daglige arbeidet: «*Vi forholder oss til offentlige planer og andre lover etter § 3-17*». Informant A fortalte at vedkommende var en samfunnsfornuftig borger, og at denne holdningen også tas inn i yrket. Likevel påpekte informanten at problemstillinger tilknyttet miljøet sjeldent er oppe hos jordskifteretten, da det er forvaltningen som håndterer de sidene av sakene. Informant D påpekte at dersom det skal gjøres søknadspliktige tiltak etter Plan- og bygningsloven, skal forvaltningen gjøre en miljøvurdering opp mot gjeldende lovverk. Informanten opplyste likevel at jordskifteretten har mulighet til å påvirke hvilke tiltak som skal gjennomføres, for eksempel hvor en veitrasé skal anlegges. Vurderinger tilknyttet miljø, vann og terrenginngrep kan da til en viss grad gjøres av jordskifteretten. Som et eksempel oppklarte informant D at vedkommende hadde vært involvert i saker hvor det hadde vært planlegging av vei i områder med fredete planter ved forskrift. Dette har hatt en påvirkning på fagmiljøet og deres tanker rundt trasévalgene.

Informant I trakk frem mye av de samme poengene som informant A, D og G. Informanten viste midlertidig til sak 0100-2013-0002 E18 Knapstad-Akershus grense i Hobøl og Ski kommuner der det var spørsmål tilknyttet bekkelukking. Jordskifteretten hadde i denne saken flere forslag til mulige løsninger for arealbruken, men spørsmålet om bekken skulle lukkes skulle avgjøres av forvaltningen. Når jordskifteretten kommer med mulige jordskifteløsninger, kan det føre til at forvaltningen må ta avgjørelser tilknyttet forslagene. Informanten så det likevel som feil at jordskifteretten skulle vært ansvarlig for slike avgjørelser tilknyttet miljøet.

Informant C, F og H uttalte at disposisjonsprinsipper i større grad blir vektlagt, og at det er partenes krav som legger føringer for jordskifteløsningen. C oppklarte at gjennom sitt yrke som jordskiftedommer så hadde ikke miljøet vært et tema på agendaen i seg selv, men at informanten hadde gjennom vernesaker fått et innblikk på det. Informanten trakk likevel frem at i de fleste saker er det partenes krav som står i fokus, og at jordskiftedommeren ønsker å få

til et samarbeid mellom partene. Informant H fortalte at jordskifteretten har en bevissthet til at partene har ulike relasjoner til arealer og arealbruken, og at det gir utslag for den endelige jordskifteavgjørelsen. Det vil derfor tas hensyn til den enkelte parts krav, selv om det skal gjøres en objektiv påregnelighetsvurdering.

I motsetning til de resterende informantene formidlet informant B at miljøet hadde en stor betydning for informanten personlig, og at vedkommende ofte hadde miljøet i tankene i utarbeidelsen av skifteplanløsninger. Informanten oppklarte at: «*Man går for løsninger som er bra for miljøet, samtidig som man skal løse problemene som partene har. Det kan dra litt i ulike retninger*». Informant E la frem at gjennom en mer effektiv arealutnyttelse vil hensynet til miljøet ivaretas.

Hvordan tar du hensyn til miljøet og de miljømessige effektene når avgjørelser blir tatt, og på hvilken måte?

Informant A og H formidlet at de i lite grad tar hensyn til miljøet og de miljømessige effektene i deres avgjørelser. Informant I påpekte at i saker som omhandler arealbytte vil nok de arronderingsmessige forholdene bli størst vektlagt, og at det eventuelt blir en positiv konsekvens for miljøet. Informant I viste til sak 0100-2013-0002 E18 Knapstad-Akershus grense i Hobøl kommune og Ski kommune der jordskifteretten samlet arealene til en grunneier, noe som reduserte kjøreavstanden til vedkommende. Ved å minimere kjøreavstanden bidro det til mindre miljøutslipp, noe som var positivt for miljøet. Informanten la også til at dersom man står mellom to jordskifteløsninger, bør man vurdere de miljømessige hensynene og velge den løsningen som gir positive miljømessige effekter. Ifølge informant I hadde ikke slike vurderinger vært aktuelt enda.

Samtlige av informantene påpekte at de ikke tar hensyn til miljøet, da det er forvaltningens oppgave. Informant D fremla at miljøet og FNs bærekraftsmål ikke er særlig satt i søkelyset blant informanten selv, eller vedkommende sine kollegaer. Informanten la til at ettersom jordskifteløsningene i stor grad krever offentlig tillatelse, blir de tvunget til å undersøke kartlegginger av biologisk mangfold og artsdatabanker. Selve vurderingene av miljøet blir gjort av forvaltningen, også må jordskifteretten tilpasse seg de vurderingene. Informant F påpekte flere av de samme poengene som informant D, og la til at jordskifteretten må vurdere arealene for fysiske elementer slik som bekker og steingjerder. Informanten viste til sak 20-

103648 Bjørnestad der en bekk ble et naturlig skille mellom eiendommene, og som ble avgjørende for jordskifteløsningen.

Informant C viste til sak 0600-2014-0002 Rustaden Søndre i Sigdal kommune der informanten hadde med seg en meddommer til å vurdere saken. Meddommeren hadde spesiell kompetanse tilknyttet saken, og bidro med fagmessige vurderinger. Miljøhensynene ble derfor ikke like tydelige for jordskiftedommeren selv. Den endelige avgjørelsen var preget av en sammensatt avgjørelse mellom jordskiftedommeren og meddommeren.

Informant E, H og D fremla at det er kravet til partene som er avgjørende for jordskifteavgjørelsen. Informant D viste til sak 0600-2012-0051 Brastad Øvre i Lier kommune der partene ønsket å investere i et felles avløpsanlegg, hvor private septiktanker ble lagt ned. Utskiftningen var ikke et krav fra kommunen, og heller ikke noe jordskifteretten foreslo. Jordskifteretten tilrettela likevel slik tiltaket kunne gjennomføres, selv om det hadde en negativ konsekvens for miljøet. Informanten fortalte at de økonomiske virkemidlene fikk en større betydning i denne saken. Informant E opplyste at den enkelte eiendom og det økonomiske utbytte blir avgjørende for den endelige jordskifteløsningen. Informanten la imidlertid til at miljøet bør bli tatt mer hensyn til i fremtidig jordskiftearbeid.

Hvis det var krevd at du måtte dokumentere de miljømessige konsekvensene, hadde den endelige jordskifteavgjørelsen blitt annerledes ved å ha mer fokus på miljøet?

Generelt besvarte informantene spørsmålet ved at det ikke trodde den endelige jordskifteavgjørelsen ville endres dersom det var krav om dokumentasjon. Informant D begrunnet svaret ved at jordskifteretten ikke har den kompetansen til å uttale seg om de miljømessige konsekvensene. Informanten viste til et eksempel der det ble innhentet utredninger fra biologer om kartleggingen av en veitrase. Utredningen var likevel mer en dokumentasjon på miljømessige rammevilkår og ikke konsekvensene av miljøet. Informant C uttalte mye av det samme som D, og påpekte at jordskifteretten må sammen med en rådgiver eller sakkyndig vurdere de miljømessige konsekvensene. Informanten la også til at det ville tatt lengre tid å få gjennomført en jordskiftesak dersom det var krevd dokumentasjon.

Informant B påpekte i motsetning til de resterende informantene at det ville vært positivt å dokumentere de miljømessige konsekvensene. B begrunnet uttalelsen med at det er for lite

fokus på de miljømessige effektene blant jordskifteretten. Ved å pålegge jordskiftedommerne et slikt krav, ville det sikret at miljømessige vurderinger ble gjennomført.

Opplever du at rekvirenter eller andre parter i sakene som du har behandlet, har hatt et merkbart forhold til miljøet? Har det eventuelt vært avgjørende for saken?

Informant D, F, G og H hadde opplevd at sakens parter var merkbart opptatt av miljøet. Informant H påpekte at noen private parter ser det som sitt ansvar å ivareta miljøet, og gjør derfor det de kan tilknyttet sin egen eiendom. Informanten viste spesielt til skogeiere som ikke ønsket at skogen skulle hogges, slik at skogen kunne gå over til å bli naturskog. Informant F og D formidlet imidlertid at parter i deres saker hadde brukt miljøet som argumentasjon for å fremme sitt syn i saken. Informant D opplyste at vedkommende trodde at miljøet ville i større grad bli benyttet som et virkemiddel i fremtiden.

Informant A, B, C, E og I hadde ikke opplevd et merkbart forhold til miljøet blant sakenes parter. Informant B og C viste imidlertid til eksempler der statsforvalteren, kommunen eller andre offentlige organ var rekvirent, og argumenterte for sitt syn med utgangspunkt i miljømessige vurderinger.

5.2.2 Drøftelse: Miljø

Empirien ovenfor ble presentert med bakgrunn i spørsmålene fra intervjuguiden. Drøftelsen av miljøet vil imidlertid gjøres samlet, men vil kunne vise til spesifikke spørsmål underveis. Bakgrunnen for at man ønsker å ta for seg spørsmålene samlet, kommer av at spørsmålene i stor grad bygger på hverandre. Man ønsker også å unngå gjentakelser av teori.

I intervju med informantene ble det raskt oppfattet at miljøet ikke har den største forrang i jordskifteretten. Samtlige påpekte at miljøvurderingene gjøres av forvaltningen, og at jordskifteretten skal forholde seg til de vurderingene som har blitt tatt, jf. jordskifteloven § 3-17. Reguleringen av arealbruken gjøres i stor grad av forvaltningen i henhold til blant annet Plan- og bygningsloven, Jordloven, Vegloven og Matrikkelloven (Reiten, 2019, p. 73). Når jordskifteretten avgjør en sak er det derfor viktig at de nødvendige forvaltningstillatelsene foreligger. Informant A opplyste at miljørettslige spørsmål sjeldent kommer opp for jordskifteretten, da de behandles og vurderes av forvaltningen. Det kan tenkes at ettersom miljøspørsmålene ikke fremmes for jordskifteretten, vil ikke jordskifteretten vurdere de

miljømessige effektene i like stor grad. I kapittel 3.8 i oppgaven ble det vist til de nasjonale miljømålene som regjeringen fastsetter årlig. I forbindelse med målene utarbeider regjeringen et dokument med nasjonale forventninger til regional og kommunal planlegging. Det blir i den forbindelse stilt et visst ansvar til de offentlige i deres arbeid til å ivareta viktige hensyn, som for eksempel naturmangfold, landskap, friluftsområder og kulturmiljø (Miljødirektoratet, u.d.). De nasjonale miljømålene bidrar til at ansvaret ligger hos forvaltningen, noe som igjen kan bidra til at miljøspørsmålene skyves over på forvaltningen. Som informant G uttaler: «*Vi (jordskifteretten) forholder oss til offentlige planer og andre lover etter § 3-17*».

Informant D opplyste at selv om jordskifteretten forholder seg til offentlige godkjente planer, kan jordskifteretten i en viss grad påvirke hvilke tiltak som skal gjennomføres. På denne måten kan de bidra i vurderingen av bærekraftige hensyn. Denne påvirkningen ble også fremmet av informant I som viste til sak 0100-2013-0002 E18 Knapstad-Akershus grense. Selv om ansvaret ligger på forvaltningen, kan det virke som at jordskifteretten gjennom deres virkemidler kan bidra i de miljømessige vurderingene. Ettersom jordskiftedommeren i en jordskiftesak ofte forhører seg med parter, og gjennomfører befaringer, vil det kunne tenkes at de ser løsninger som forvaltningen nødvendigvis ikke har diskutert. At jordskifteretten har denne mulighet til å påvirke tiltakene, vil kunne bidra til en sikkerhet rettet mot miljøet.

Som informant E påpekte vil man gjennom en effektiv arealutnyttelse kunne ivareta miljøet. Ettersom man i øvre drøftelse fremmer at forvaltningen i stor grad har det overordnede ansvaret for å ivareta miljøet i planlegging, kan det virke som om jordskifteretten i mindre grad tar slike hensyn. Informant B påpekte imidlertid at gjennom skiftplaner tar vedkommende alltid hensyn til miljøet, og velger den løsningen med høyest miljømessig gevinst. Som det kommer frem i kapittel 3.7.1 i oppgaven, påpeker FAO at jordskifteretten skal bidra til å nå FNs bærekraftsmål. Det velges å ikke gå dypere inn på FAO sine anbefalinger her, da det vil bli drøftet senere i oppgaven. Likevel ønskes det å påpeke at jordskifteretten får et ansvar her til å ta egne hensyn tilknyttet bærekraftsmålene. Som det blir vist til senere, omhandler bærekraftsmålene i stor grad klima og miljø. Koblingen mellom jordskifte og miljø har også blitt tatt opp under FIG-kongressen i Helsinki i 1990. Her ønsket kongressen å sette et større søkelys på miljøet i forbindelse med jordskiftearbeid. Ettersom dagens jordskiftelov trådte i kraft i 2016, kan det stilles spørsmål til hvorfor koblingen ikke er å se i gjeldende lov.

Flere påpeker at det er disposisjonsprinsippet som blir vektlagt, og at de som oftest tar hensyn til den enkeltes parts krav. Det kan virke som om jordskifteretten prioriterer de sosiale effektene fremfor de miljømessige effektene, i flere av sakene som de behandler. Hvorvidt om dette er bærekraftig er vanskelig å si. Likevel er det partene som skal leve med endringene i ettertid, og det kan derfor tenkes at de miljømessige hensynene må vike i slike tilfeller. I spørsmålet tilknyttet rekvirentenes og partenes merkbare forhold til miljøet, opplyste informant D, F, G og H at de hadde opplevd parter med sterke miljømessige syn til sakene. Informant H informerte om at noen parter ser det som sitt ansvar å ivareta miljøet, og at de derfor gjør det de kan tilknyttet sin eiendom. Man kan tenke at det ikke skal være opp til partene om jordskifteretten skal ta miljømessige hensyn i deres avgjørelser. Selv om det kan ses på som positivt at partene har slike holdninger til miljøet, vil det kunne antas at ansvaret ikke skal ligge på dem.

Samtlige av informantene påpekte at miljøet til en viss grad blir ivaretatt gjennom deres arbeid, selv om miljøet ikke er en førsteprioritet. Informant I viste til sak 0100-2013-0002 E18 Knapstad-Akershus grense der jordskifteretten fikk samlet arealene til en grunneier, noe som igjen redusere kjøreavstandene til vedkommende. Det kan tenkes at det i de fleste tilfellene blir en tilfeldighet at miljøet ivaretas, og at de miljømessige effektene blir synlige i ettertid. Informant F viste under intervjuet til sak 20-103648 Bjørnstad der jordskifteretten vedtok at eiendomsgrensen skulle gå i bekken som delte eiendommene. Hvorvidt om dette ble sett på som praktisk, eller om det var en miljømessig vurdering i bakgrunn kan diskuteres. Informanten la frem at den endelige løsningen i større grad kom av praktiske årsaker, der bekken medførte et naturlig skille mellom eiendommene. Selv om de miljømessige effektene gjerne blir en positiv «bonus» i den endelige jordskifteavgjørelsen, påpekte informant D at jordskifteretten må i deres vurderinger undersøke kartlegging av biologisk mangfold og artsdatabanker. De miljømessige vurderingene gjøres av forvaltningen, men jordskifteretten blir nødt til å tilpasse seg de relevante rapportene og tillatelsene. Det kan med andre ord tenkes at jordskifteretten tar hensyn til miljøet gjennom tillatelsene fra forvaltningen.

Informantene ble under intervjuet spurt om de trodde den endelige jordskifteavgjørelsen ville blitt annerledes dersom det var krav om dokumentasjon. Som det ble vist til i oppgavens kapittel 3.7.1 vurderer Nord-Makedonia hvilke områder som egner seg best til jordskifte. Ved å kartlegge områdene, bidro det til at samfunnet, deltakerne og miljøet ble ivaretatt (Versinkas, et al., 2020, p. 85). Det kan stilles spørsmål om denne metoden ville fungert i

Norge. Ved å gjennomføre en slik metode, vil det tenkes at man ville være avhengig av offentlige godkjente planer, jf. jordskifteloven § 3-17. Dersom det likevel ble krevd at jordskifteretten måtte kartlegge slike områder, kan det tenkes at de miljømessige vurderingene ble i større grad gjennomført. Informant B kommenterte i intervjuet at ved å pålegge jordskiftedommerne å dokumentere de miljømessige konsekvensene, ville det sikret at de miljømessige vurderingene ble gjort. Det kan tenkes at miljøet og miljømessige hensyn som oftest ikke blir diskutert, og ofte glemt. Samtlige av informantene påpekte at jordskifteretten ikke hadde den kompetansen til å uttale seg om de miljømessige konsekvensene, og kan ikke dokumentere de miljømessige effektene. Dersom det ble pålagt å vise til dokumentasjon, kunne det vært nødvendig å rådføre seg med en sakkyndig om de aktuelle temaene slik informant C fremmet under intervjuet. Hvorvidt om den endelige jordskifteløsningen hadde blitt annerledes er vanskelig å si. Det som likevel vil være sikkert er at miljøet i større grad ville blitt vurdert opp mot hva som er det beste for partene og samfunnet i sin helhet.

For å undersøke hvorvidt jordskifte kan ha en positiv påvirkning på miljøet, kan man oppsøke hvordan jordskifte gjennomføres i andre land og byer. I Vzyakia i Kypros ble skillet før jordskifte kontra etter, stort. Etter opprydding i eierforholdene så flere på jordskifte som svært positivt, selv om de hadde vært kritiske på forhånd. Dersom man ønsker å undersøke det miljørettslige sidene ved jordskifte, er Tyskland et fint eksempel. I forbindelse med jordskifte i Tyskland gjennomføres det tiltak for jordbevaring, jordforbedring og landskapspleie. I tillegg gis det et større hensyn rettet mot naturvern. Sammenligner den norske jordskifteretten seg med Tyskland, kan det virke som at Tyskland har et større miljøfokus enn Norge.

I Finland går jordskifte i større grad ut på hva partene ønsker (Versinkas, et al., 2020, p. 25). Som det har blitt sett på tidligere, oppklarte flere av informantene at de gjennomførte de krav som ble stilt for jordskifteretten av sakens parter. Disposisjonsprinsippet blir sentralt, og det privatrettslige kan i en rekke tilfeller gå foran samfunnsnyten.

Felles for landene er at de ikke har en særdomstol slik som vi har i Norge. Jordskifte gjennomføres av organisasjoner, kommisjoner eller annet innenfor forvaltningen (Sky & Bjerva, 2018, p. 24). Ettersom forvaltningen og andre gjennomfører jordskifte, kan det tenkes at miljøspørsmålene får et større fokus. Samtlige av informantene påpekte at jordskifteretten ikke tar stilling til miljøet og bærekraftig utvikling, da jordskiftedommerne ikke nødvendigvis har den kompetansen som skal til. De viste til jordskifteloven § 3-17, og at forvaltningen tar

avgjørelsene rettet mot de områdene. Selv om jordskifte ikke gjennomføres på samme måte hvor man befinner oss i verden, kan det tenkes at miljøet har en større forrang i noen av landene der forvaltningen har ansvaret. Å undersøke hvordan jordskifte gjennomføres i andre land, kan bidra til mer kunnskap rundt temaet. Spesielt kan det sees på som nyttig i spørsmålene tilknyttet miljøet.

5.2.3 Empiri: FNs bærekraftsmål og bærekraftig utvikling

Det var ønskelig å undersøke hvorvidt informantene hadde hørt om FNs bærekraftsmål tidligere, og om målene ble diskutert i henhold til den endelige jordskifteavgjørelsen. Spørsmålene som ble stilt i tilknytning FNs bærekraftsmål ble besvart samlet av informantene. Fremleggelsen av empirien vil dermed også besvares sammen. Det ble stilt følgende spørsmål:

Hvilke av FNs bærekraftsmål har mest relevans for jordskifterettene i Norge, og hvorfor?

Hvordan kan jordskifterettene bidra til å nå bærekraftsmålene?

En gjenganger blant informantene ved besvarelsen var usikkerheten tilknyttet FNs bærekraftsmål, og flere virket usikre i deres svar. Svarende var varierende, og de fleste viste til forskjellige bærekraftsmål, jf. tabell 2.

Tabell 2 Oversikt over hvilke av FNs bærekraftsmål informantene mente hadde høyest relevans for jordskifteretten

Informant	FNs bærekraftsmål
A	17
B	15
C	9 og 13
D	3, 6 og 11
E	Ingen spesifikke mål
F	9 og 16
G	6, 7, 9, 11, 12, 13 og 15
H	9, 15 og 16
I	15

Informant A pekte på FNs bærekraftsmål nr. 17 «Samarbeid for å nå målene» som et av målene som var viktig for jordskifteretten. A begrunnet svaret med at jordskifteretten kunne rådføre partene til å samarbeide, og på den måte skape en bedre relasjon blant de partene.

Informant B viste til bærekraftsmål nr. 15 «Livet på land» som det målet med høyest relevans. Bakgrunnen for valget kom av at man har et ønske om å beskytte økosystemet. Jordskifteretten kan gjennom skiftplaner ta hensyn til biotoper, sikre arts mangfold og hindre monolandskap. Informanten viste særlig til jordskifteloven § 3-4 og arealbytte mellom landbrukseiendommer.

Bærekraftsmål nr. 9 «Industri, innovasjon og infrastruktur» var et av målene informant C viste til, og begrunnet svaret med at jordskifteretten kan gjennom fellestiltak etablere tiltak som vindmøller eller en skogsbilvei. Informant C viste også til bærekraftsmål 13 «Stoppe klimaendringene». C fortalte at jordskifteloven ikke er lagt opp til å være en miljølov, men at jordskifteretten kan gjennom sine virkemiddel forebygge flom, ras og forurensning i landbruksproduksjon og lignende. Informanten konkluderer med at arealbytte og fellestiltak ofte har søknadspliktige tiltak og annet lovverk som tar hensyn til miljøet. C utdypet likevel at: *«Jordskiftedommerne må ha kunnskap om slike tillatelser og kunne vurdere når sakkyndige bør hentes inn»*. *«Det er ikke jordskifteretten som skal ha en miljøagenda, men de skal likevel vite hva som er av betydning til enhver tid «etter tida og tilhøva», jf. jordskifteloven § 3-2»*.

Informant D påpekte at FNs bærekraftsmål ikke blir vektlagt i den endelige jordskifteavgjørelsen. Informanten viste likevel til bærekraftsmål nr. 3 «God helse og livskvalitet» som et av målene med høy relevans, både i rettsfastsettende og rettsendrende saker. Jordskifteretten kan løse nabotvister, som igjen kan påvirke både den psykiske og fysiske helsen til folk. Informanten påpekte at begrunnelsen for valget, i liten grad gikk under bærekraftmålet. Endog ville det å få løst tvister mellom naboer og bidra til økt livskvalitet. Informanten viste også til FNs bærekraftsmål nr. 11 «Bærekraftige byer og lokalsamfunn», og fremla at gjennom å samarbeide med anleggelsen av for eksempel en skogsbilvei, kunne det bidra til færre veier. På denne måten ville man redusere naturinngrep. Informanten tydeliggjorde imidlertid at det er opp til hva samfunnet behøver, men at arealene kunne utnyttes bedre.

Som den eneste av informantene påpekte informant E at ingen av bærekraftsmålene hadde en særlig relevans for jordskifteretten. Informanten uttalte likevel at målene kan få en større relevans i fremtiden, men at det ikke er noe informanten til daglig tenker over. *«Målet med jordskifte er å skape noe bedre, og det kan godt hende at FNs bærekraftsmål kan trekkes inn her».*

På lik linje med informant E uttalte F at bærekraftsmålene ikke er noe som til daglig påvirker jordskifterettens arbeid. Informanten opplyste at vedkommende ikke hadde hørt om FNs bærekraftsmål tidligere, og etter å ha lest seg opp på målene var den umiddelbare tanken at ingen av målene hadde særlig relevans for jordskifteretten. F trakk dog frem FNs bærekraftsmål nr. 9 «Industri, innovasjon og infrastruktur» som et av målene med en liten relevans. Selv om det ikke er jordskifteretten som bestemmer hvor offentlige veier skal legges, kan likevel jordskifteretten ha en liten stemme i avgjørelsen. Jordskifteretten vil imidlertid ha en større påvirkning i anleggelsen av private veier. Informant F trakk også frem bærekraftsmål nr. 16 «Fred, rettferdighet og velfungerende institusjoner», og viste til rettsvern og rettssikkerhet. F oppklarte at målet nok vil ha en høyere relevans i tingretten, men at jordskifteretten også er en domstol. Informanten konkluderer med at det likevel vil være vanskelig for jordskifteretten å bidra til å nå bærekraftsmålene ut ifra dagens lovverk.

Informant G var den informanten som viste til flest bærekraftsmål. I forhold til bærekraftsmål nr. 6 «Rent vann og gode sanitærforhold», kan jordskifteretten sørge for organisering og bygging av vann- og avløpsanlegg, samt lage regler om ansvarsfordeling, drift og vedlikehold etter jordskifteloven § 3-9. Informanten trakk også frem bærekraftsmål nr. 7 «Ren energi til alle» og viste til jordskifterettens arbeid med å gjøre grep i eiendomsrettslige forhold, og på den måten etablere installasjoner slik som vindmøller og småkraftverk. Informanten påpekte også at jordskifteretten kan ha en rolle i bygging og organisering av infrastruktur, og viste til FNs bærekraftsmål nr. 9 «Industri, innovasjon og infrastruktur. Gjennom FNs bærekraftsmål nr. 11 «Bærekraftige byer og lokalsamfunn», ville jordskifteretten kunne etablere eiendoms- og rettighetssituasjoner som bidrar til at byer og bosetting ble mer inkluderende, trygge og bærekraftige. Informanten minnet likevel på jordskifteloven § 3-17.

Informant G viste også til FNs bærekraftsmål 12 «Ansvarlig forbruk og produksjon» og uttalte at jordskifteretten kan ha en rolle med å utforme landbrukseiendommer på en gunstigere måte. Ved å etablere større teiger og få en bedre utforming, kan landbruksarealer

drives med mindre ressurser, mindre transport og mindre bruk av innsatsfaktorer som gjødsel og såkorn. G påpekte også at jordskifteretten vil på denne måten senke transporten av landbruksmaskiner på offentlig vei. I tilknytning til bærekraftsmål nr. 12 vil jordskifteretten kunne bidra med å stoppe klimaendringene, og informanten viste i den sammenheng til FNs bærekraftsmål nr. 13: «*Jeg tror ikke jordskifterettene kan stoppe klimaendringene, men vi kan bidra med å redusere CO2-utslippene og redusere innsatsfaktorer*». Som en avslutning viste informant G til bærekraftsmål nr. 15 «Livet på land». Her konkluderer informanten at jordskifteretten kan bidra til bærekraftig skogforvaltning ved å tilpasse og endre eiendomsstrukturen.

I intervju med informant H henviste informanten til tre av bærekraftsmålene. FNs bærekraftsmål nr. 9 «Industri, innovasjon og infrastruktur», bærekraftsmål, nr. 15: «Livet på land» og bærekraftsmål nr. 16 «Fred, rettferdighet og velfungerende institusjoner». H begrunnet valgene ved at jordskifteretten kan bidra til å redusere kostnader i landbrukssammenheng, og på den måte øke effektiviseringen. Gjennom å bidra til mer effektive og mindre energikrevende løsninger, kan det medføre en enklere produksjon av mat og som igjen kan føre til en mer rimelig pris. Informanten viste og til at jordskifteretten kan bidra til å skape en bedre relasjon mellom mennesker, og henviser seg spesielt til bærekraftsmål nr. 16. H uttalte at: «*Jordskifteretten jobber med naboforhold, der folk ikke uten videre bare kan møtes i retten og ikke senere. De møtes som oftest på hverandre i ettertid også*». Informanten konkluderer med at gjennom tvisteløsningsmekanismene som gir gevinster, vil arbeidet jordskifteretten gjør i noen grad falle under bærekraftmålet.

Informant I pekte på bærekraftsmål nr. 15 «Livet på land» og begrunnet svaret med å gjennomføre en mer rettferdig bruk av naturressursene og stanse tap av biologisk mangfold, kan jordskifteretten i en viss grad bidra til å gjennomføre målet. Informanten fortalte likevel at de miljømessige konsekvensene ikke er prioritert i arbeidet de gjennomfører, men at det endelige resultatet av en jordskifteavgjørelse kan ha en positiv bonus.

5.2.4 Drøftelse: FNs bærekraftsmål og bærekraftig utvikling

Begrepet «bærekraftig utvikling» har vært på dagsorden siden 1987 gjennom Brundtland-kommisjonen, jf. kapittel 3.7. Ved revideringen av jordskifteloven i 2016 ble ikke begrepet bærekraftig utvikling et tema, heller ikke FNs bærekraftsmål. Gjennom intervjuene med informantene ble det raskt kjent at kjennskapen til målene og begrepet ikke var stor. FNs

bærekraftsmål består av 17 mål, med 169 delmål. Av de 17 bærekraftsmålene ble 10 av målene nevnt av informantene under intervjuene. Samtlige av informantene påpekte at målene ikke var å regne som relevante for jordskifteretten, og noen la til at de ikke hadde hørt om målene fra før. Det kan dermed vurderes hvor «egnet» informantene var til å besvare spørsmålene tilknyttet FNs bærekraftsmål og bærekraftig utvikling.

FNs bærekraftsmål har blant annet til formål å stoppe klimaendringene. Som følger av mennesker belastning på naturen gjennom landbruk, skogbruk og fiske, er dyr og økosystemer svært truet. Det kan tenkes at gjennom samfunnsutviklingen har utnyttelsen av naturens ressurser gått langt fremfor bevaringen av økosystemet og naturmangfoldet i Norge. Dette har bidratt til at man i Norge blant annet er langt ifra å nå FNs bærekraftsmål nr. 15 «Livet på land», jf. kapittel 3.7. Informant C uttalte at jordskifteloven ikke er lagt opp til å være en miljølov. Dagens lovgivning bidrar ikke til at jordskifteloven skal ta hensyn til miljøet, og gir gjennom jordskifteloven § 3-17 fra seg ansvaret til forvaltningen. Fra plan- og bygningslovens formålsbestemmelse¹⁴ første ledd blir det presentert at: «*Loven skal fremme bærekraftig utvikling til beste for den enkelte, samfunnet og framtidige generasjoner*». Begrepet «bærekraftig utvikling» bidrar sterkt til å knytte bestemmelsen opp mot FNs bærekraftsmål. Bestemmelsens fjerde ledd gir en større tydelighet: «*Planlegging og vedtak skal sikre åpenhet, forutsigbarhet og medvirkning for alle berørte interesser og myndigheter. Det skal legges vekt på langsiktige løsninger, og konsekvenser for miljø og samfunn skal beskrives*». Bestemmelsen bidrar i stor grad til å legge ansvaret over på forvaltningen.

Det vil med grunnlag i jordskifteloven § 3-17 tenkes at alle slike miljøhensyn skal gå gjennom forvaltningen. Henvendelsen til bestemmelsen blir en gjenganger i samtlige av intervjuene. Informantene opplyste at manglende kunnskap, medførte at vurderingene tilknyttet miljøet ikke ble gjennomført. Hvorvidt om jordskifteretten skal ta stilling til FNs bærekraftsmål kan likevel diskuteres. Med manglende kunnskap om miljø og bærekraftsmålene, kan det ses som vanskelig å legge ansvaret over på jordskifteretten om å gjennomføre slike vurderinger. I kapittel 3.7.1 i oppgaven ble det vist til FAO sin juridiske veileder for jordskifte. Veilederen la opp til at jordskiftelovgivningen bør utvikles slik at den på best mulig måte bidrar til å nå bærekraftsmålene Agenda 2030. Dagens jordskiftelov er ikke lagt opp til å være en miljølov, og med manglende kjennskap til bærekraftsmålene blant informantene kan det virke underlig

¹⁴ Plan- og bygningsloven § 1-1.

at jordskifteretten skal ha dette ansvaret. Som en mulig løsning vil det kunne tenkes at samarbeid mellom ulike organ, vil være gunstig. Informant B oppklarte at bærekraftsmål nr. 15 «Livet på land», vil kunne være relevant for jordskifteretten å bidra til å nå. Ifølge FN-sambandet er det norske regelverket svekket når det gjelder hensyn til naturens ressurser. FN viser blant annet til anleggelsen av bilveier og annen infrastruktur som eksempler til hvor det er manglende fokus (FN-Sambandet, 2020). Ved å samarbeide og øke bevisstheten blant forvaltningen og jordskifteretten, kan miljømessige hensyn i større grad gjennomføres. I jordskifterettens arbeid er blant annet saker om private og offentlige veier ofte et tema. Hensynet til miljø vil derfor kunne tenkes å være relevant for også jordskifterettene.

FAO sin anbefaling om tilretteleggelsen for bærekraftig utvikling i jordskifteloven, omhandlet både tradisjonelt jordskifte, men også større infrastrukturprosjekter ved naturgjenopprettning, tiltaksjordskifte og forvaltning av vannressursene (Sky & Lyng, 2020). Jordskifteretten vil derfor kunne tenkes å være en god bidragsyter i kampen om å nå målene. Selv om flere av informantene erkjenner manglende kunnskap til miljøet, vil man kunne tenke at bevisstheten rundt temaet vil øke fremgangen for å nå målene. Som informant B påpeker vil jordskifteretten gjennom skifteplaner kunne ta hensyn til biotoper, sikre artsmangfold og hindre monolandskap.

Selv om flere av informantene hadde lite kunnskap om FNs bærekraftsmål, viste samtlige til gode løsninger for å nå målene. Informant D viste til bærekraftsmål nr. 11 «Bærekraftige byer og lokalsamfunn», og hevdet at jordskifteretten kunne gjennom samarbeid utnytte arealene bedre i henhold til samfunnets behov. FN-sambandet har i tilknytning bærekraftmålet opplyst at det i Norge mangles en helhetlig strategi for å nå målet. Jordskifteretten vil nok ikke være den aktøren som bidrar til tydeligere retningslinjer for å minimere miljøødeleggelsen. Informant G påpekte i henhold til bærekraftsmål 11 at jordskifteretten kunne etablere en eiendoms- og rettighetssituasjon som gjør byer og bosetting mer inkluderende, trygge og bærekraftige. G viste likevel til jordskifteloven § 3-17, om at jordskifteloven ikke skulle være i strid med bindende offentlige regler om arealbruk. Det kan tenkes at et samarbeid mellom jordskifteretten og offentlige myndigheter vil kunne bidra til en mer optimal løsning for å nå målet. Hvordan samarbeidet vil fungere i praksis, vil det ikke reflekteres rundt i denne oppgaven.

Dyr og økosystemer har aldri vært så truet som det er i dag på grunn av klimakrisen. Som nevnt påpekte informant C at jordskifteloven ikke er en miljølov. Informanten påpekte imidlertid at jordskifteretten kan i tilknytning til bærekraftsmål nr. 13 «Stoppe klimaendringene», forebygge flom, ras og forurensning i landbruksproduksjon og lignende. Det kan også tenkes at jordskifteretten kan bidra med endringer i infrastrukturen for å redusere klimaendringene, slik informant G påpekte.

Som en konklusjon vil C sin uttalelse om FNs bærekraftsmål og bærekraftig utvikling gjengis: «Det er ikke jordskifteretten som skal ha en miljøagenda, men de skal likevel vite hva som er av betydning til enhver tid «etter tida og tilhøva», jf. jordskifteloven § 3-2».

5.2.5 Empiri: Effekter av jordskifte

Som vi har sett på tidligere i oppgaven er det flere effekter som oppstår etter endt jordskifte, der vi både har sett på de miljømessige, juridiske, sosiale, økonomiske og arronderingsmessige effektene. I intervju med informantene ønsket man å få informantenes synsvinkel på de ulike effektene, og stilte spørsmålet:

Ser du at de økonomiske, juridiske, sosiale og arronderingsmessige effektene ofte går foran de miljømessige effektene?

En gjenganger blant informantene var at de absolutt så at de miljømessige effektene ble nedprioritert i motsetning til de resterende effektene. Informant C uttalte at jordskifteloven og tvisteloven har flere prosessregler som det skal tas stilling til, og dermed vil nok ikke miljøet være hovedfokuset i jordskifteavgjørelsen. Informanten viste til sak 0600-2014-0002 Rustaden Søndre i Sigdal kommune der de sosiale effektene i større grad ble vektlagt. Informant C oppklarte at saken omhandlet en 50-60 år gammel vei som hadde fra gammelt av blitt driftet av én grunneier. Senere når veien ble benyttet av flere og det kom nye eiere til, ble det større uenigheter knyttet til driften. Uenigheten ble også sterkere da veien ble rammet av flomskader, og partene ikke ble enige om hvem som skulle reparere veien. Informanten fortalte at de sosiale effektene her var viktige, da dommerne hadde som mål å få partene størst mulig enige. Det ble senere oppdaget at partene var i stor grad i samråd med hverandre om hva de ville, men ønsket ikke å vise enighet til hverandre. Som en avslutning på saken ble det opprettet en liste med tiltak som skulle utarbeides ved en senere opprustning. På denne måten ville partene være klar over hva som skulle gjøres, og det ville derfor enklere kunne

samarbeide. Informanten trakk frem at dette var et riktig valg, og kommenterte at partene hadde sett dette som et viktig fremtidsrettede behov.

Informant A og B påpekte at det er kravet til jordskiftesaken som avgjør hvilken retning jordskifteretten avgjør saken. A la frem at de miljømessige effektene ikke har vært et tema i tidligere jordskiftesaker som vedkommende hadde behandlet, men sa at gjennom de økonomiske og arronderingsmessige effektene vil miljøet til en viss grad bli ivaretatt: *«De arronderingsmessige og økonomiske effektene spiller nok mer på lag med de miljømessige effektene enn at det har vært motstrid»*. Informant B påpekte mye av det samme som A og sa at jordskiftesakene i flere tilfeller omhandler at partene ønsker en større driftsenhet. Partene vil på denne måten få en bedre gevinst for driften av landbruket, og får dermed en positiv økonomisk effekt. Vurderingen av miljøet i slike saker blir nok mer sekundær, og det kan være utfordrende å ta de riktige avgjørelsene konkluderer B.

I likhet med informant A og B, svarte F at de arronderingsmessige effektene i større grad enn de miljømessige effektene blir vurdert. F uttalte at de miljømessige effektene gjerne blir en bonus etter endt jordskifte, men at i selve utformingen av sakene og i avgjørelsene så har ikke miljøet like stor betydning. Informanten viste spesielt til jordskifteloven § 3-18 om vern mot tap, og at nytten skal være større enn ulempene.

De resterende informantene (D, E, G, H og I) uttalte at det ikke er opp til jordskifteretten å vurdere miljøet, men at det er en jobb som gjøres av forvaltningen. Informant G påpeker at de ytterligere effektene går foran de miljømessige effektene i arbeidet til jordskifteretten, men at det kommer av jordskifteloven § 3-17. Informant E, H og I oppklarte at miljøet aldri har vært et tema i deres jordskiftesaker, og at de ikke ser det riktig at jordskifteretten skal ta avgjørelser med et miljømessig hensyn. Informant I påpekte likevel at: *«dersom vi er i tvil eller står mellom ulike løsninger, så kanskje miljøet og miljøaspektet burde vært i bakholdet. Jeg synes likevel ikke at miljøet skal være den førende effekten»*.

5.2.6 Drøftelse: Effekter av jordskifte

Studien ønsker å undersøke de miljømessige effektene av den endelige jordskifteløsningen. Det følger av jordskiftelovens formålsbestemmelse første ledd første punktum at *«loven skal legge til rette for effektiv og rasjonell utnytting av fast eiendom og ressursar til beste for*

eigarane, rettshavarane og samfunnet». Med effektiv og rasjonell utnyttelse menes det å skape klare og tjenlige eiendomsforhold for den enkelte eier eller rettighetshaver.

Den endelige jordskifteavgjørelsen vil derfor som oftest ha et privatøkonomisk perspektiv, der samfunnets nytteverdi kommer mer sekundært (Bjerva, et al., 2016, p. 27). Dette kom også til syne i intervju med informant A og B som oppga at miljøet til en viss grad vil bli ivaretatt gjennom de økonomiske og arronderingsmessige effektene. Det kan derfor virke som om de miljømessige effektene ikke blir like ofte vurdert, men heller blir en gevinst av den endelige jordskifteløsningen. Ettersom formålsbestemmelsen legger opp til en nyttevurdering for den enkelte eier eller rettighetshaver, er det kanskje ikke så underlig at jordskifteretten ser mer på det privatrettslige og ikke like mye på nyttet til samfunnet i helhet. Selve kravet om jordskiftesak vil nok derfor få en avgjørende stemme på selve jordskiftesaken, slik som informantene påpeker i intervjuene.

Gjennom rettspraksis vises det lite til hvilke vurderinger som har blitt gjort tilknyttet de miljømessige effektene i saken. Et flertall av informantene viste til jordskifteloven § 3-17, og påpekte at vurderingene knyttet til de miljømessige konsekvensene gjøres av de offentlige. Ved å legge ansvaret over på forvaltningen, kan det tenkes at jordskifteretten blir mindre oppmerksomme på naturmiljøet. Dette kommer frem i intervju med informantene der samtlige påpekte at miljøet så og si aldri har vært et tema i deres saker. En slik oppklaring kan bidra til å forstå saksbehandlingen i jordskifteretten. Det tyder derfor på at det ikke stilles særlige vilkår for jordskiftedommeren til å vurdere de miljømessige konsekvensene.

Effektene av jordskifte kan oppstå både i nær tid og i lengre tid etter sakens avslutning. Det er derfor ikke alltid at jordskiftedommeren ser hvilke effekter den endelige jordskifteløsningen medførte. Dersom det var krevd at jordskifteretten skulle oppsøkt saken i etterkant, er det heller ikke sikkert at jordskiftedommeren ville kunne vurdert effektene. En jordskiftedommer har ikke nødvendigvis den kunnskapen til å vurdere for eksempel konsekvensene for biotoper. Samfunnsutviklingen bidrar også med at effektene endres over tid, og det ville vært svært tidskrevende dersom jordskifteretten skulle vurdert hvert område i takt med utviklingen.

Ved å lene seg på forvaltningen og deres vurderinger av miljøet, vises det fra praksis at jordskifteretten ikke ser på de miljømessige konsekvensene. De resterende effektene som de sosiale, arronderingsmessige, økonomiske og juridiske blir helt klart prioritert ifølge informantene. Som informant C opplyste vil effekter som sosiale effekter være mer

hensiktsmessig ovenfor den enkelte eier eller rettighetshaver; «Grunneierne skal leve med endringene i etterkant av jordskifte, og vil derfor i stor grad prioritere sine egne behov fremfor samfunnet. Bærekraftig utvikling blir sjeldent vurdert».

5.2.7 Empiri: Multifunksjonell jordfordeling i Danmark

Vi har tidligere sett på hvordan jordskifte blir gjennomført i andre land, deriblant Danmark som driver med «Multifunksjonell jordfordeling». Ordningen var en prøveordning for å se hvilke virkninger de fikk på blant annet miljøet og naturen, og det så seg dermed passelig å spørre informantene om deres tanker rundt ordningen. I tilknytning «Multifunksjonell jordfordeling» ble det stilt to spørsmål. Samtlige av informantene besvarte spørsmålene samlet, og empirien vil dermed bære preg av det.

I Danmark har Landbruksstyrelsen (som går under Miljø- og Fødevareministeriet) etablert et multifunksjonell jordfordeling som skal sørge for en bedre ramme for dansk landbruk, samt ivareta miljø og klima. Hva er dine tanker rundt det?

Kunne multifunksjonell jordfordeling vært en løsning i Norge?

Begrepet «Multifunksjonell jordfordeling» var ikke et kjent begrep for noen av informantene. Etter å ha lest seg opp mente samtlige at ordningen ikke var å regne som domstolarbeid, og at initiativet måtte komme fra forvaltningen. Flere kommenterte også at topologien og geografien i Danmark ikke kan sammenlignes med Norge, og det vil derfor være vanskelig å vurdere om løsningen vil kunne fungere også i Norge.

Imidlertid var det flere som likevel så på ordningen som spennende, og viste til momenter som kunne sammenlignes med jordskifte i Norge. Informant A viste til både tiltaksjordskifte og vernejordskifte som eksempler. Når det anlegges ny vei vil arealer deles, og det være nødvendig å kontakte jordskifteretten for å samle arealer gjennom tiltaksjordskifte. På denne måten bidrar jordskifteretten til en bedre drift av landbruksområdene, da det ikke vil være nødvendig å krysse veien med landbruksmaskiner. Til vernejordskifte kom informant A med eksempel knyttet til verneverdig skog. Dersom part «X» har en verneverdig skog, men ikke ønsker å verne skogen sin, kan det gjennomføres et arealbytte slik part «Z» får eierskap over skogen. På denne måten vil man kunne verne den skogen som er best egnet, og ikke produksjonsskogen. Informant E la frem mye av det samme som informant A, og viste også til

tiltaksjordskifte som et av jordskiftevirkemidlene for å få til en hensiktsmessig løsning som samfunnet trenger. Informanten påpekte likevel at for å få gjennomført en slik ordning er det nødvendig med tilleggsjord slik man kan bytte bort jord. Her er det staten som må være offensiv til å få tak i ny jord konkluderer E.

Som nevnt påpekte samtlige at ordningen ikke var å regne som domstolarbeid. Informant B påpekte at ordningen kunne fungert i Norge, og særlig i sentrale østlandsområder og landbruksdistrikt. Områdene er ofte preget av store sammenhengende dyrket mark som kunne blitt brutt opp for å skape et landskaps om er mer tilpasset artsmangfoldet. Likevel la informant B frem at slike forslag må komme fra kommunen, statsforvalteren eller eventuelt fylkeskommunen. Denne uttalelsen stilte blant annet informant C, D og I seg bak. Informant D påpekte at domstolene i Norge er passive til å kun behandle kravene som kommer inn, og det vil derfor ikke være naturlig for jordskifteretten å gjennomføre lignende tiltak som det gjøres i Danmark. Informant I viste til det samme som D, men la også til at dersom grunneiere og kommunen ønsker å gjennomføre et lignende tiltak, kan de kontakte jordskifteretten. At det skal være en frivillig ordning går mer under forvaltningen konkluderer informanten.

Selv om samtlige påpekte at ordningen ikke var å regne som domstolarbeid, kommenterte informant A og G at jordskifteretten kunne hatt en sentral rolle i gjennomførelsen. Informant F uttalte at tanken er god, men var usikker på hvordan ordningen lar seg gjennomføre i Norge. Informanten la til at Danmark er mer fremtidsrettet enn Norge, og det derfor vil være enklere å samarbeide med grunneiere. Likevel informerte F at dersom det hadde oppstått en lignende ordning i Norge, ville jordskifteretten absolutt kunne bidratt.

I intervju med informant H opplyste informanten at en lignende ordning har blitt forsøkt tidligere i Norge. Formålet var at der natur gikk tapt i forbindelse med utbyggingsprosjekter, skulle naturen reetableres et annet sted. Eksempelvis dersom man ønsket å fjerne dyrket mark, skulle det dyrkes et annet sted på nye arealer. Det interessante med ordningen var at mange arealer ikke egnert seg til dyrket mark. I flere tilfeller var arealer vernet, og det ble vanskelig å finne nye arealer å erstatte. Informant H påpekte også at grunneiere i Norge i større grad ønsker å råde over sin egen eiendom, og det vil derfor være vanskelig å komme til enighet mellom grunneiere og lokale foreninger og idrettslag.

Informant C opplyste i intervjuet at vedkommende hadde i sitt arbeid som jordskiftedommer kommet med råd til kommuner som ønsket mer grøntarealer, mens utbygger ville ha flere boliger. Bestemmelsen om verdsetting av arealer kan ha en høy relevans her, da man ønsker en jevn fordeling av arealene. Informanten viste til eksempler der man gjennom planlegging tar utgangspunkt i faglige vurderinger av arealbruken, og ikke bare hvilken eiendom som skal reguleres med høyest utnyttelse. C viste også til eksempler der det tidligere var forkjøpsrett til gårdsbruk. Jernbaneverket kjøpte for 20-30 år siden arealer som de ønsket å benytte til utbyggingen av jernbane. Arealene eies fortsatt av staten, men blir leid ut.

5.2.8 Drøftelse: Multifunksjonell jordfordeling i Danmark

Spørsmålene som ble stilt til informantene omhandlet i stor grad hvilke tanker de hadde til «Multifunksjonell jordfordeling» i Danmark, og om dette kunne vært en løsning i Norge. Intervjuguiden inneholdt ikke spørsmål tilknyttet jordskiftearbeid i andre land. Empirien og drøftelsen vil derfor bære preg av et større fokusområde rundt Danmark.

Med bakgrunn i oppgavens problemstilling, ble det sett på som særlig spennende å undersøke den frivillige ordningen «multifunksjonell jordfordeling» i Danmark. Som det blir fremlagt i kapittel 3.9.1 i oppgaven har ordningen til formål å ivareta det danske landbruket, både for å skape arbeidsplasser, men også for å ivareta klimaet og miljøet. Å undersøke hvordan Landbruksstyrelsen ønsker å gjennomføre ordningen ville være spennende, og spesielt interessant og høre hva informantene hadde å si rundt fenomenet.

Flertallet av informantene hadde ikke kjennskap til ordningen fra før, og samtlige påpekte at ordningen ikke var å regne som domstolarbeid. «Multifunksjonell jordfordeling» er et lokalt samarbeid mellom kommunen, lokale foreninger og grunneiere som blant annet har til hensikt å realisere kommunale planer innen natur, miljø og friluftsliv (Landbruggstyrelsen, 2021). Informant B uttalte at ordningen ville fungert i sentrale østlandsområder og landbruksdistrikt i Norge, som er preget av store sammenhengende dyrket mark. Informanten la til at forslaget likevel måtte komme fra kommunen, statsforvalteren eller eventuelt fylkeskommunen. Ettersom forvaltningen vil ha den avgjørende stemmen i slike tiltak, kan det tenkes at jordskifteretten sitt arbeid i slike saker vil være å regne som minimale. «Multifunksjonell jordfordeling» er styrt under Landbruksstyrelsen som går under Miljø- og Fødevareministeriet i Danmark. Skillet mellom forvaltning og domstol vil komme tydelig frem her da domstolen, som er den dømmende makt, ikke nødvendigvis skal ha samme fokusområde som

forvaltningen. Dersom det var tilfellet at «Multifunksjonel jordfordeling» skulle «overføres» til Norge, vil det ikke være naturlig at jordskifteretten ville vært først ut med å utarbeide en plan for ordningen. Det kan likevel tenkes at de kunne bidratt med å realisere ordningen på sikt, men da med krav fra forvaltningen.

«Multifunksjonel jordfordeling» er ikke helt ukjent fra den norske jordskifterettens arbeid. Av jordskifteloven fra 1979 § 32 var det tilrettelagt for at jordskifteretten kunne bidra med leieavtaler og avtaler om kjøp og salg mellom parter. Bestemmelsen ble fjernet med den begrunnelse om at det ikke var jordskifterettens oppgave å drive med slik virksomhet (Sky & Elvestad, 2020, p. 227). Det vises derfor at det har blitt forsøkt på en lignende ordning tidligere blant jordskifteretten i Norge. Likevel kan det tenkes at en lignende ordning om kjøp og salg ville vanskeliggjort jordskifteprosessen.

Selv om «multifunksjonel jordfordeling» er å regne som en ordning som i større grad vil gå under forvaltningens arbeid, er det ikke utenkelig at jordskifteretten kan bidra. Med bakgrunn i informant A sine uttalelser under intervjuet, vil både tiltaksjordskifte og vernejordskifte kunne sammenlignes med ordningen i Danmark. Likevel vil man være avhengig av tilleggsjord slik som informant E påpekte, noe som vil være opp til staten.

Flere av informantene påpekte at grunneierne i Norge i større grad vil råde over sin egen eiendom, og det derfor vil kunne være vanskelig å komme til enighet mellom grunneiere, kommune og lokale foreninger. I tillegg er topografien og geografien annerledes i Danmark kontra Norge. Det kan derfor tenkes at ordningen ikke vil kunne overføres til jordskifteretten, da det er samtlige forhold som peker imot.

Som en delkonklusjon kan det tenkes at jordskifteretten kunne bidratt i visse forhold, men at tiltaket og ønsket må komme fra forvaltningen.

5.2.9 Empiri: Lovendring

Jordskifteloven som vi har i dag, har blitt revidert flere ganger opp gjennom tidene. I perioden fra 1988 til 2006 var det som nevnt en bestemmelse som tok sikte på å ivareta miljøet og naturlandskapet. Bestemmelsen ble fjernet, og det var ønskelig å se hvilke virkninger dette eventuelt hadde fått. Det ble derfor stilt følgende spørsmål:

«I perioden fra 1988 til 2006 var det en lovbestemmelse om at jordskifteretten skulle ta hensyn til naturmiljøet, landskapsbildet og livsmiljøet for planter og dyr, i forbindelse med utforming av nye jordskifteløsninger. Bestemmelsen ble opphevet i forbindelse med domstolenes frie og uavhengige stilling. På hvilken måte tror du at denne endringen har hatt å si for videre jordskiftearbeid?»

Informant A stilte seg forståelsesfull til Løken-utvalget som påpekte at det måtte være noen andre premissleverandører, eller så må det være frivillig fra partene. Det er enkelt å komme i konflikt som domstol, og bli et forvaltningsorgan. Informanten trodde likevel ikke at en lignende bestemmelse ville vært en ulempe, så lenge jordskifteretten hadde hatt en politisk aksept til å benytte seg av et slikt virkemiddel. C påpekte at ved å ha en lignende bestemmelse ville jordskifteretten hatt en større forståelse for hvilke vurderinger som skulle gjennomføres. Informanten konkluderte likevel med at fjerningen av bestemmelsen var riktig.

Informant B stilte seg i motsetning til informant A negativ til fjerningen av bestemmelsen, og påpekte at jordskifterettens fokus på miljøet er for liten. Informanten opplyste at en lignende paragraf hadde vært ønskelig, slik jordskifteretten hadde hatt noe og lent seg på. B viste til jordskifteretten § 3-17, men mente at bestemmelsen gjerne er for diffus.

C trodde at fjerningen av bestemmelsen ikke har hatt noe å si, da det var en sovende bestemmelse. Informanten fortalte likevel at miljøet vil få et større fokus gjennom samfunnsutviklingen. Når det anlegges nye veier og jernbaner så er det fotavtrykket av veien eller jernbanen som blir høyest prioritert. Områdene rundt som også blir berørt av inngrepene, blir ikke like mye satt i fokus. Informanten påpekte at miljøet gjennomgår et høyere press enn tidligere, men la også til at oppmerksomheten rettet mot miljøet blir større. Informanten konkluderte med at man gjennom jordskifteloven § 3-17 har regler på hvilke hensyn som skal vurderes. Vedkommende trodde likevel at forståelsen av bestemmelsen var varierende blant jordskiftedommerne, noe som kan være avgjørende for hvordan den endelige avgjørelsen utspiller seg.

Informant D opplyste at i 1979-loven var det et tettere bånd mellom forvaltningen og jordskifteretten. I de senere årene utviklet jordskifteloven seg til å gjelde hele landet, også regulerte strøk. Parallelt utviklet det kommunale plansystemet seg mye i landets kommuner, og bidro til mer klarlagt arealstrategier. Der jordskifteretten gikk mer over til å kun være en

domstol, kan det tenkes at kommuner i større grad kunne gi klare føringer i forhold til arealbruken. Informanten opplyste at jordskifteretten som domstol ikke skal ha mulighet til å vurdere om tiltakene påvirker miljø, planter og dyr. Likevel fortalte informanten at det i noen saker kunne vært behov for en slik vurdering.

Informant E, F, G, H og I påpekte alle i intervjuet at fjerningen av lovbestemmelsen ikke har hatt mye å si for resultatet av jordskiftesakene. Informant F opplyste likevel at dersom bestemmelsen ikke hadde blitt fjernet, ville trolig en lignende bestemmelse blitt videreført inn i den nye loven. F uttalte følgende til spørsmålet: «*Jeg har stusset litt over at hensynet til miljøet ikke har blitt tatt med inn i den nye loven som trådte i kraft i 2016*». Informanten trodde likevel ikke at miljøet ville vært førsteprioritet i en jordskifteavgjørelse, avhengig om det lå en bestemmelse i loven eller ikke. Informant E påpekte mye av det samme som informant F, og opplyste at den endelige avgjørelsen ikke ville blitt noe annerledes ved en lignende bestemmelse i dagens lov. Informant G, H og I trodde ikke at en lignende bestemmelse ville vært nødvendig den dag i dag. Som en begrunnelse fortalte informant I at vedkommende var svært tilfreds med måten jordskifteavgjørelsene blir gjennomført den dag i dag. Informanten la til at dersom jordskifteretten har spørsmål knyttet til miljøet er det mulig å henvise seg til forvaltningen.

«(Dersom dommeren var jordskiftedommer i perioden fra 1988 til 2006) Har du endret atferd eller arbeidsmetode i ettertid?»

Av de ni informantene som deltok i intervjuet var det tre av informantene som jobbet i jordskifteretten under oppgitt periode. Ingen av de tre informantene merket noen endringer etter lovendringen, og har dermed ikke endret atferd eller arbeidsmetode i ettertid.

5.2.10 Drøftelse: Lovendring

Dagens jordskiftelov trådte i kraft 01.01.2016 med et hovedformål om en ny, moderne og mer brukervennlig jordskiftelov (Bjerva, et al., 2016, p. 15). Tidligere har det vært en rekke revideringer av loven, blant annet fjerningen av den såkalte «kulturlandskapsparagrafen». Med bakgrunn i endringen var det derfor ønskelig å undersøke hva informantenes tanker var rundt endringen.

Kulturlandskapsparagrafen omhandlet at jordskifteretten burde ta hensyn til naturmiljøet. Senere ble den endret at jordskifteretten skulle ta hensyn til naturressursene for fremtidige generasjoner (Sky & Lyng, 2020). Som empirien fremlegger mente samtlige av informantene at fjerningen av bestemmelsen ikke hadde noe påvirkning for jordskiftearbeidet. Denne uttalelsen blir styrket gjennom bemerkelsen til informantene, som jobbet i perioden bestemmelsen var gjeldende. Informant C så på bestemmelsen som en «sovende» bestemmelse. Det kan virke som at bestemmelsen ikke hadde særlig påvirkning på den endelige jordskifteløsningen. Fra tidligere spørsmål ble det opplyst av informantene at effekter som sosiale, økonomiske, juridiske og arronderingsmessige gikk foran de miljømessige. Det er nok ikke utenkelig at dette var tilfellet også i perioden 1988 til 2006.

Informant D påpekte at den eldre jordskifteloven fra 1979 bidro til et tettere bånd mellom forvaltningen og jordskifteretten. Fra gammelt var jordskifteretten kun gjeldende på landsbygda, men ble senere gjeldende for hele landet (Sevatdal, et al., 2017, p. 196). Informant D drøftet rundt tanken og la til at utviklingen av jordskifteretten som domstol, parallelt med utviklingen av det kommunale plansystemet, bidro til en endret arealstrategi. Informanten la til at jordskifteretten ikke skal kunne vurdere om tiltakene påvirker miljøet. De miljømessige hensynene ble gjort av forvaltningen, og flere av informantene viser til jordskifteloven § 3-17. Det kan derfor tenkes at fjerningen av bestemmelsen med bakgrunn i Løken-utvalget ikke hadde mye påvirkning på jordskiftearbeidet. Likevel påpekte informant C og D under intervjuene at jordskifteloven § 3-17 er diffus, og at forståelsen av bestemmelsen er varierende.

Det kan tenkes at en lignende bestemmelse ville vært behjelpelig for jordskifteretten. Informant B så at fjerningen av bestemmelsen var negativ, da fokuset på miljøet blant jordskifteretten ble for liten. Informant D stilte seg positiv til fjernelsen av bestemmelsen, men påpekte at det i noen tilfeller ville være nødvendig for jordskifteretten å ta vurderinger i henhold til miljøet. Hvorvidt de miljømessige vurderingene ville blitt gjennomført av jordskifteretten er uvisst. Med et stadig økende fokus på miljøet og bærekraftig utvikling, vil det kunne tenkes at jordskifteretten ville bli nødt til å ta avgjørelser i henhold til miljøet i fremtiden. Som informant F fremmet, silte vedkommende seg spørrende til hvorfor hensynet til miljøet ikke var tatt med i den nye loven fra 2016. Flere av informantene påpekte at en lignende bestemmelse ikke ville vært nødvendig den dag i dag, og at dersom det oppstod spørsmål i henhold til miljøet ville de kunne henvise seg til forvaltningen.

Som flertallet av informantene uttalte var fjerningen av bestemmelsen det rette for videre jordskiftearbeid, og viser til jordskifteloven § 3-17. Det ble likevel vist til at jordskifteloven § 3-17 er diffus, og at det kunne vært nødvendig med en bestemmelse som tok hensyn til miljøet. Hvorvidt en lignende bestemmelse ville fungert i praksis kan midlertidig diskuteres. Ettersom flere av informantene påpekte at en lignende bestemmelse ikke ville vært nødvendig, kan det stilles spørsmålsteget til hvordan jordskiftearbeidet faktisk ville blitt endret med en ny bestemmelse.

5.3 Sammenfattet drøftelse av hovedproblemstilling

Ettersom hovedproblemstillingen bidro til at flere temaer ble drøftet, vil det være nyttig med en sammenfattet drøftelse av temaene. Dette kapittelet vil derfor ta for seg hovedelementene fra øvre drøftelse, og undersøke om det er noen sammenhenger mellom temaene.

Hovedproblemstillingen det skal drøftes rundt lyder slik:

«Hvilke hensyn har jordskifteretten tatt for å ivareta bærekraftige jordskifteløsninger?».

Drøftingen og informantenes uttalelser tyder på at spørsmålene tilknyttet jordskifteretten, bærekraftige hensyn og miljømessige effekter sjeldent er et tema blant jordskifteretten. Studien viser spesielt til jordskifteloven § 3-17, der jordskifteretten må søke om offentlig tillatelse dersom det skal gjennomføres tiltak som kan endre arealbruken. Underbyggelsen av påstanden er å finne i alle temaene tilknyttet hovedproblemstillingen ovenfor. Det er flere årsaker til hvorfor informanten henviste til jordskifteloven § 3-17. En av årsakene til henvisningen til jordskifteloven § 3-17 blant informantene, var mangelen på kunnskap om miljø og bærekraft blant jordskiftedommerne. En annen årsak var at informantene ikke så på jordskifteloven som en miljølov, og at bærekraftige hensyn ikke skulle gjøres av jordskifteretten. Det kan tenkes at kompetansen til jordskiftedommerne er varierende, og studien viser at informantene hadde ulike forhold og tanker tilknyttet naturmiljø, bærekraftig utvikling og FNs bærekraftsmål. Flere av informantene påpekte at jordskifteloven § 3-17 er diffus, og jordskiftedommere kan tyde bestemmelsen forskjellig. Hvorvidt om den endelige jordskifteavgjørelsen vil bære preg av forståelsen av bestemmelsen, kan diskuteres. Det kan likevel tenkes at ulike forhold vil bli ulikt vektlagt.

Studien underbygger at jordskifteretten har et større fokusområde rundt kravet om sak for jordskifteretten, og hva som er til det beste for partene. Funnene som har kommet frem viser at de sosiale effektene, i tillegg til de arronderingsmessige, juridiske og økonomiske i stor grad går foran de miljømessige. De miljømessige effektene blir mer en «bonus» av tiltakene som gjennomføres, og effektene av dem blir å se i etterkant av gjennomføringen.

Jordskifteretten skal med bakgrunn i jordskifteloven § 3-18 sørge for at ingen eiendom eller bruksrett påføres større kostnader eller ulemper enn nytten etter endt jordskifte. I Prop. 101 L s. 168-169 og s. 433 er det påpekt at det skal gjøres en objektiv vurdering av hver eiendom for hva den kan benyttes til i dag, men også i fremtiden. Bestemmelsen legger med andre ord føringer for jordskifteretten til å vurdere utnyttelsesmulighetene til eiendommen. Det skal gjøres en vurdering av selve eiendommen, og ikke hva eierne, en tredjemann eller samfunnet ønsker. Grunneiere som eier en eiendom, kan ha ulike syn og meninger om sin egen eiendom. De kan verdsette ulike elementer ulikt, og «tapet» for hver enkelt eier vil derfor også ses på som forskjellig. Med bakgrunn i jordskifteloven § 3-18 skal «tapet» til selve eiendommen vurderes etter hva eiendommen er eget til. Jordskifteretten skal ta en vurdering av hva den kan brukes til i fremtiden, men vil være avhengig av kommunale og offentlige planer (Bjerva, et al., 2016, p. 106). Informant C påpekte at det er grunneierne som skal leve med endringene i ettertid, og at jordskifteretten ofte prioriterer deres ønsker fremfor samfunnets behov. Informant B kommenterte at løsninger som er bra for miljøet, og løsninger som er bra for partene kan dra i ulike retninger. Med bakgrunn i jordskifteloven § 3-18, kan det virke som at det er flere elementer som bør vektlegges.

Som informant C påpekte i oppgavens kapittel 5.1.3, kan jordskifteretten bidra med sine virkemidler til forebygging av blant annet flom, ras og forurensning i landbruksproduksjon. Selv om tiltakene som arealbytte og fellestiltak ofte har søknadspliktige tiltak, bør jordskiftedommerne ha kunnskap til når sakkyndige og offentlige tillatelser bør innhentes. Informanten viste spesielt til jordskifteloven § 3-2 om at jordskifteretten skal vite hva som er av betydning til enhver tid «etter tida og tilhøva». Studien viser at jordskifteretten i liten grad har den kunnskapen til å vurdere hva som er til det beste for miljøet. Ved å rådføre seg med sakkyndig, vil det kunne tenkes at fokuset på miljø og bærekraftig utvikling blant jordskiftedommerne vil kunne økes.

Gjengangeren gjennom studien var henvisningen til jordskifteloven § 3-17. Informantene så at forvaltningen skulle gjennomføre de miljømessige hensynene, og undersøke hva som er til det

beste for samfunnet. Som oppgaven påpeker bar tidligere bestemmelser i jordskifteloven preg av at jordskifteretten skulle ta hensyn til miljøet. Noen av informantene uttalte under intervjuene at det var underlig at slike miljøbestemmelser ikke var tatt med inn i den nye loven. Andre så ikke bestemmelsen som gjeldende for jordskifteretten.

Empirien og drøftelsen uttrykte at samarbeid mellom offentlige myndigheter og jordskifteretten kan bidra til en større vurdering av de miljømessige hensynene blant jordskifteretten. Samfunnet er hele tiden i endring, noe arealene og arealbruken vil bære preg av. Det kan tenkes at man vil være avhengig av en lovendring for å få til et slikt samarbeid.

5.4 Delproblemstilling 1

Studien stilte to delproblemstillinger i tillegg til oppgavens hovedproblemstilling. Følgelig vil oppgavens første delproblemstilling bli presentert sammen, og vil videre drøftes opp mot oppgavens teorikapittel. Oppgavens første delproblemstilling lyder slik:

«Hvilke hensyn har jordskifteretten tatt for å ivareta bærekraftige jordskifteløsninger i saker om arealbytte, jf. jordskifteloven § 3-4?»

5.4.1 Empiri

Empirien til delproblemstilling 1 er i hovedsak hentet fra intervjuer med informantene, men er også støttet opp av rettsbøkene. Delproblemstilling 1 ønsket å undersøke hvordan informantene hadde ivaretatt bærekraftig utvikling når de behandlet jordskiftesaker etter jordskifteloven § 3-4. For å besvare delproblemstilling 1 ble det stilt følgende spørsmål:

«Hvordan kunne man tatt avgjørelser som var mer bærekraftige med hensyn til arealbytte etter jordskifteloven § 3-4?»

I intervju med informantene ble det gitt flere forskjellige svar til spørsmålet. Informant F opplyste at dersom man sitter med flere ulike jordskifteløsninger der ingen lider tap, bør man velge den løsningen som har høyest positive miljømessige effekter. I saker der partene er uenige, utarbeider man som oftest flere løsninger som partene kan komme med innspill til. F viste til sak 0100-2013-0002 E18 Knapstad-Akershus grense i Hobøl kommune og Ski kommune der det ble utarbeidet flere skifteplaner, og jordskifteretten fikk i større grad velge

løsninger som var bærekraftige. Informant F viste videre til sak 20-103648 Bjørnstad der en bekk var et naturlig skille mellom eiendommene, og det ble derfor bestemt at grensen mellom eiendommene skulle gå i den. På denne måten spilte naturen en viktig rolle i avgjørelsen, som medførte et naturlig skille i landskapet.

Informant B og G påpekte at jordskifteretten bør i deres arbeid legge opp til skifteplaner som tar hensyn til verdier i landskapet som trær og bekkedrag. Med bakgrunn i sak 20-108736 Langeli i Nordre Follo viste informant B til åkerrein, og at dersom saken hadde blitt fremmet ville åkerreinen blitt fjernet. Dette kunne vært et minus for landskapet. Ved å legge opp til en skifteplan som for eksempel ikke fjerner åkerrein, vil jordskifteretten kunne ta større hensyn til miljøet. Informant G viste til sak 0200-2005-0004 Rogstad og 0200-2007-0007 Ormstad hvor begge sakene omhandlet arealbytter på dyrket mark. Her ble teiger slått sammen, og vegetasjonsbeltet ble fjernet mellom teigene. Informant G drøftet rundt sakene og påpekte at dersom man ville tatt bærekraftige hensyn måtte jordskifteretten laget ny eiendomssituasjon som både var tjenlig etter jordskiftelovens krav, men også medførte at man slapp å fjerne vegetasjon. Informanten tilføyet at jordskifteretten må tilpasse de nye grensene til naturgitte forhold, og utforme eiendom slik bruk av innsatsfaktorer reduseres. Sakene Rogstad og Ormstad omhandlet begge en situasjon der eiendommene hadde flere teiger. G oppklarte i intervjuet at ved å slå sammen teigene, medførte det enklere drift på teigene.

Flere av informantene (A, D, H og I) påpekte at det ikke er opp til jordskifteretten å ta stilling til miljøet og bærekraftig utvikling. Informant A viste til sak 20-149165 Egge i Lier kommune som et eksempel på at det er kommunen tar hensyn til miljøet gjennom reguleringsplanene. A viste også til at andre offentlige myndigheter vil ha en større kompetanse til å for eksempel stille krav til hvordan deponi skal kontrolleres. Jordskifteretten ville her være med på å tilrettelegge med utvidelsen av deponiet slik massene kunne samles på et sted. Informant H la også vekt på at det er stort sett det privatrettslige som står i fokus, og at det er en myndighetsavgjørelse som setter rammene for hvilke tiltak og endringer som jordskifteretten kan gjennomføre og ikke. H påpekte imidlertid at noen av grepene som jordskifteretten gjør, bidrar til rasjonalisering og effektivisering som indirekte kan bidra til å oppfylle bærekraftsmålene.

Informant D oppga imidlertid at jordskifteretten skal gjennomføre de kravene som partene krever, og som er mest riktig for samfunnet. Bærekraftig utvikling blir i mindre grad

prioritert. Informanten viste til sak 0600-2012-0051 Brastad Øvre i Lier kommune som et eksempel der jordskifteretten la til rette for fortetting og bygging av boliger, der det var planlagt bebyggelse av boliger slik samfunnet ønsket. Det ble benyttet den samme infrastrukturen som allerede var på stedet, noe som sikrer en bedre infrastruktur med at kloakk og septiktanker ikke ble forurenset. Den endelige jordskifteløsningen var et resultat med varige løsninger, noe som var et tegn på en ønsket utvikling i området. D påpekte at saken kunne være å regne som bærekraftig, men at det var partenes ønsker som var med på å bestemme hva som skulle gjøres.

Informant I oppklarte mye av det samme som de andre informantene, og la frem at det ikke er riktig at jordskifteretten skal ha fokus på miljøet når de avgjør saker. I sak 0100-2013-0002 E18 Knapstad-Akershus grense i Hobøl kommune og Ski kommune fikk jordskifteretten samlet arealer og ryddet opp i eiendomsstrukturen. Informant I påpekte at de tiltakene som ble gjennomført var nok de beste for miljøet, men informerer om at de miljømessige konsekvensene ikke ble tenkt over den gang. Informanten begrunnet svaret med at Statens vegvesen som var rekvirent i saken, muligens hadde en del hensyn de måtte ta i tilknytning til miljøet. I temaer knyttet til fyllinger, oppklarte informant I om flere hensyn Vegvesenet gjennomførte.

5.4.2 Drøftelse av delproblemstilling 1

Arealbytte etter jordskifteloven § 3-4 har til formål at jordskifteretten kan forme ut eiendom og alltidvarende bruksretter på ny. På denne måten kan eiendommer utformes slik at de vil være til større nytte for eierne, og flere eiendomsrettslige problemer kan løses (Bjerva, et al., 2016, p. 64).

Som sett i kapittel 5.2.1 uttalte samtlige av informantene at det ikke er jordskifteretten sin oppgave å ta hensyn til bærekraftig utvikling og miljøet. Informant A uttalte at det er opp til kommunen og andre offentlige myndigheter å gjennomføre slike tiltak, da de har en bredere kompetanse enn jordskifteretten i slike tilfeller. For å gjennomføre et jordskifte kan ikke jordskifteløsningen være i strid med bindende offentlige tillatelser om arealbruk, jf. jordskifteloven § 3-17. På denne måten kan kommunen og andre offentlige myndigheter gjennom lover, forskrifter, arealplaner, reguleringsplaner og områdevern avgjøre den endelige jordskifteløsningen, jf. Prop. 101 L s. 432. Det blir også gitt verneforskrifter som gir føringer på hva som er lov å gjøre innenfor verneområdet (Sky & Lyng, 2020, p. 216). Jordskifteloven

§ 3-17 andre ledd tydeliggjør at de nødvendige offentlige bestemmelsene må være til stede før jordskifteretten avgjør den endelige jordskifteløsningen. Informant H opplyste også om det er en myndighetsavgjørelse som setter rammer for jordskifteretten. Det stilles derfor klare forhold for at jordskifteretten må forholde seg til offentlige tillatelser og bestemmelser før endelig jordskifteavgjørelse blir tatt. Jordskifteloven § 3-17 viser imidlertid ikke til at jordskifteretten ikke kan ta avgjørelser som er knyttet til miljø og bærekraftig utvikling. I tillegg er det mye natur og arealer som ikke inngår i de offentlige planene eller i verneområdene. Det kan derfor tenkes at flere jordskiftedommere i stor grad lener seg på bestemmelsen.

Informant D opplyste at jordskifteretten gjennomfører de tiltak som rekvirent og andre parter ønsker å få løst i den aktuelle jordskiftesaken. Bærekraftig utvikling og miljøet blir derfor ikke prioritert. Saker om arealbytte etter jordskifteloven § 3-4 kan variere i størrelse og omfang. I flere tilfeller blir det gjennomført et arealbytte mellom private grunneiere, for å forme teiger på ny eller gjøre eiendommene mer tjenlige for hver eier. Bærekraftig utvikling og miljø har ikke alltid vært like aktuelt slik det er i dagens samfunn, og det kan tenkes at flere private grunneiere ikke har et særlig forhold til begrepene. I tillegg vil som oftest grunneierne tenke på hva som er best for seg selv, uten å reflektere rundt samfunnet og fremtidige generasjoners behov. I slike saker vil derfor miljøet og bærekraftige hensyn i liten grad drøftes. Slik som informant F uttalte bør jordskifteretten i slike tilfeller undersøke ulike løsninger, og velge den løsningen som gir en størst fordel for miljøet uten at noen av partene lider tap.

Å ta bærekraftige hensyn kan derfor ikke tenkes skal være partenes ansvar. Som noen av informantene påpekte blir det tatt hensyn til miljøet av andre offentlige myndigheter som har en større kompetanse enn jordskifterettene. I mindre saker som for eksempel et lite arealbytte kan det likevel tenkes at jordskifteretten burde hatt en større forståelse for miljøet. Som informant B og G uttaler bør jordskifteretten legge opp til skifteplaner som tar hensyn til verdier i landskapet. Jordskifteretten må tilpasse de nye grensene til naturgitte forhold, og på den måten forme eiendommene slik bruk av innsatsfaktorer reduseres. Slik som informant F uttalte ble det i sak 20-103648 Bjørnstad avgjort at grensen mellom eiendommene skulle plasseres i en bekk, da bekken var et naturlig skille mellom eiendommene.

5.5 Delproblemstilling 2

Oppgavens andre delproblemstilling ønsket å besvare følgende spørsmål:

«Hvilke hensyn har jordskifteretten tatt for å ivareta bærekraftige jordskifteløsninger i saker om fellestiltak, jf. jordskifteloven § 3-9?»

5.5.1 Empiri

Empirien til delproblemstilling 2 er i hovedsak hentet fra intervjuer med informantene, men er også støttet opp av rettsbøkene. Delproblemstilling 2 ønsket å undersøke hvordan informantene hadde ivaretatt bærekraftig utvikling når de behandlet jordskiftesaker etter jordskifteloven § 3-9. For å besvare delproblemstilling 2 ble det stilt følgende spørsmål:

«Hvordan kunne man tatt avgjørelser som var mer bærekraftige med hensyn til fellestiltak etter jordskifteloven § 3-9?»

Informant A svarte på spørsmålet ved å vise til sak 20-111093 Kringla i Modum kommune. Her ble det konflikt mellom mikromiljø mot et annet miljø der skogen skulle ut, men gårdseieren ønsket ikke å ha veien rett utenfor huset sitt. Jordskifteretten fastsatte her at det skulle bygges en vei som var egnet til å frakte tømmer med lastebil istedenfor å dra det etter seg med traktor. Informant A konkluderte med at avgjørelsen var et miljøpluss, selv om det var et naturinngrep. Informant C pekte på sak 0600-2014-0002 Rustaden Søndre der veien ble preget av flomskader, som følge av klimaendringer. C mente at selv om formålet var å reparere veien, lå miljøet som et grunnlag for utviklingen av veien for fremtidige generasjoner.

En gjenganger blant de resterende informantene var henvisningen til jordskifteloven § 3-17. Informant B, D, E, F, G, H og I pekte alle på at i saker om fellestiltak vil det være søknadspliktige tiltak som forvaltningen må vurdere. I intervju med informant C ble det også nevnt at kunnskapen til en jordskiftedommer er veldig forskjellig, og vil kunne avgjøre hvordan den endelige jordskifteavgjørelsen blir. C pekte på at jordskiftedommere derfor må rådføre seg med sakkyndige i flere saker som ofte kan rette seg mot fellestiltak. A viser også til at jordskifteretten må i flere tilfeller henvide seg til rapporter der jordskiftedommeren ikke har tilstrekkelig kunnskap om temaer som miljø.

Informant B besvarte spørsmålet knyttet til delproblemstilling 2 ved at jordskifteretten må legge til rette for at fellestiltak, som for eksempel at veier legges i terrenget på en slik måte at det blir minst mulig skade for naturen. B viser også til saker som vedkommende har behandlet i tilknytning til fellestiltak på masseinntak. Ravinedaler har vært i fare for å bli oppfylt av masser, og jordskifteretten har vært nødt til å få tillatelser fra kommunen etter § 3-17. B påpekte at det kan være lett å skyve miljøspørsmålene over til kommunen, mens jordskifteretten fremmer saken ut ifra økonomiske vurderinger. Informanten la i midlertidig til at vedkommende ønsket et større fokus fra jordskifteretten på det miljømessige i slike saker, men at lovverket setter ikke slike rammer for retten. Etter B sitt syn er det ikke heldig at jordskifteretten ikke vurderer de miljømessige effektene. Informant C viste også i intervju til eksempler med anleggelse av hyttetomter, der jordskifteretten gjennom deres virkemidler bidro til å etablere tomtene. C stilte likevel spørsmål til om jordskifteretten burde vært med tidligere i prosessen med å bestemme hvor hyttefeltet skulle etableres.

Informant F viste til eksempler med fellestiltak knyttet til vei, og dersom det er flere alternativer bør jordskifteretten velge det alternativet som er mest bærekraftig. F la til at jordskifteretten bør velge det alternativet som ikke forårsaker store naturinngrep. Informant G påpekte mye av det samme som informant F, og nevnte at dersom man har tiltak som ikke er søknadspliktige, bør jordskifteretten sørge for at eksisterende natur, vegetasjon og bekker ikke berøres. Ifølge G vil de fleste sakene om fellestiltak være søknadspliktige tiltak, og det er da opp til forvaltningen å vurdere de miljømessige hensynene.

5.5.2 Drøftelse av delproblemstilling 2

Gjennom jordskifteloven § 3-9 kan jordskifteretten pålegge eiendommer felles investeringer slik at eiendommen kan utnyttes på en bedre måte. Det er dettes som omtales som fellestiltak, og kan være alt fra felles infrastruktur som veg, kloakk, parkeringsplass med mer (Bjerva, et al., 2016, p. 79).

I delproblemstilling 1 viste samtlige av informantene at jordskifteretten må på vegne av jordskifteloven § 3-17, avgjøre jordskiftesakene etter offentlige tillatelser og bestemmelser. I intervju med informantene i tilknytning til delproblemstilling 2, ble henvisningen til jordskifteloven § 3-17 betraktelig tydeligere. Når jordskifteretten avgjør fellestiltak for samtlige eiendommer, vil det være søknadspliktige tiltak som forvaltningen må vurdere. Som

et resultat av henvisningen til jordskifteloven § 3-17 blant informantene, var det flere som ikke hadde noen direkte svar til spørsmålet om hva jordskifteretten kunne gjøre for å ivareta bærekraftige hensyn. Informant B uttalte at det er lett å skyve miljøspørsmålene over til kommunen, mens jordskifteretten fremmer saken ut fra økonomiske vurderinger. B kommenterte også at det hadde vært ønskelig med et større miljøfokus blant jordskifteretten, men at dette ikke er mulig etter dagens lovgivning. Informant C uttalte at ved behandling av saker og utarbeidelse av nye prosjekter, ville det derfor vært en idé om jordskifteretten ble med tidligere i prosessen.

I sak 20-111093 Kringla i Modum kommune og sak 0600-2014-0002 Rustaden Søndre i Sigdal kommune var informant A og C nødt til å rådføre seg med sakkyndige og vise til relevante rapporter når avgjørelsene ble tatt. Saken i Rustaden Søndre var et større jordskifte med flere grunneiere der formålet var å utbedre veien etter flomskade. Det var også spørsmål knyttet til fordelingen av eierskap til den nye veien. I dette tilfellet var jordskiftedommer i god kontakt med skogbrukssjefen i området for å hjelpe til med fordelingen av eierskapet til veien. I Sigdal kommune er skogbruk en viktig næring, og for jordskifteretten var det i denne saken viktig å rådføre seg med sakkyndige. Som C uttalte i intervjuet, vil en dommer ha ulike kunnskaper og erfaringer om temaer som kommer frem under jordskiftearbeidet. Det vil derfor i en rekke tilfeller være nødvendig med uttalelser fra fagfolk, slik at den endelige jordskifteavgjørelsen blir riktig avgjort. Med hensyn til bærekraftig utvikling og miljøet vil rådførelsen via sakkyndige kunne ha en positiv effekt.

5.6 Avsluttende konklusjon til hovedproblemstilling og delproblemstillingene

Denne masteroppgaven ønsket å undersøke hvilke hensyn jordskifterettene tar for å ivareta bærekraftige jordskifteløsninger. Med bakgrunn i jordskiftelovens formålsbestemmelse var det derfor interessant å undersøke i hvor stor grad det privatøkonomiske perspektivet ble fulget opp i forhold til samfunnet som helhet. Det ble derfor sett på om de økonomiske, sosiale og arronderingsmessige effektene gikk foran de miljømessige effektene i den endelige jordskifteløsningen.

Ut fra empirien og drøftingen av den, kan det virke som at jordskifteretten i liten grad tar hensyn til miljøet og bærekraftig utvikling i deres avgjørelser. For å gjennomføre jordskifte er det flere kumulative vilkår som må være til stede, blant annet jordskifteloven § 3-18.

Jordskifteretten skal sørge for at ingen parter lider tap etter endt jordskifte, også kallet «ikke-tapsgarantien» (Bjerva, et al., 2016, p. 105). Studien viser ved flere anledninger at jordskiftedommere ofte går for den løsningen som gagnar partene best. Informantene påpekte at endringene og effektene av jordskifte er det grunneierne som skal leve med. Flere så derfor på de sosiale effektene som «viktigere» enn de miljømessige.

Ved flere anledninger kan man se informantenes henvisning til jordskifteloven § 3-17, og forvaltningens ansvar til å ta hensyn til miljøet. Jordskifteretten må søke om offentlig tillatelse dersom det skal gjennomføres tiltak som kan endre arealbruken. Samtlige av informantene viste til jordskiftedommernes manglende kunnskap til miljøspørsmålene, og at vurderingene derfor ikke blir tatt av jordskifteretten selv. Som det nevnes i øvre drøftelse kan det virke som at miljøspørsmålene blir «skyvet» over på forvaltningen, og at de i flere tilfeller ikke blir vurdert. Det må likevel tas i betraktning at jordskifteretten er en domstol, og de skal derfor ikke gjennomføre planfaglige eller politiske vurderinger. At jordskifteretten skal ta miljørettslige hensyn kan være problematiske. Gjennom studien ble det henvist til jordskifteloven § 3-2. Bestemmelsen gir føringer for at jordskifteretten til enhver tid skal vite hva som er av betydning «etter tida og tilhøva». Jordskifteretten skal foreta en objektiv vurdering av situasjonen (Bjerva, et al., 2016, p. 58). Samfunnet er hele tiden i endring, og kravene vil derfor også endres.

Selv om arealbytte etter jordskifteloven § 3-4 og fellestiltak etter jordskifteloven § 3-9 ofte har søknadspåtlige tiltak, bør jordskiftedommerne ha kunnskap om når sakkyndige og offentlige tillatelser skal innhentes. Studiens empiri oppklarer at flere av informantene påpekte at meddommere, sakkyndige, rapporter og annet, bidrar til å ta bærekraftige hensyn i den endelige jordskifteavgjørelsen. Informantene kunne vise til flere eksempler der sakkyndige og rapporter var tatt inn for å løse jordskiftesaken. Saken 0600-2014-0002 Rustaden Søndre i Sigdal kommune ble i tillegg til jordskiftedommeren, behandlet av en sakkyndig/meddommer. På denne måten fikk jordskiftedommeren rådført seg med den sakkyndige om temaer som var viktige for den aktuelle jordskiftesaken. Med hensyn til bærekraftig utvikling og miljøet kunne denne rådførelsen ha en positiv effekt.

Det vil likevel være saker der jordskifteretten utarbeider skifteplaner som krever offentlig tillatelse. Man er da avhengig av at miljøspørsmålet blir vurdert av jordskifteretten selv. FAO formidlet gjennom sin juridiske veileder at jordskifteretten skulle bidra med å nå FN's

bærekraftsmål. I denne oppgaven ble det blant annet vist til FNs bærekraftsmål nr. 15 «Livet på land», som et av de målene jordskifteretten kan bidra med å løse. Likevel er ikke dagens jordskiftelov lagt opp til å ta hensyn til miljøet. FAO sin anbefaling om å tilrettelegge for bærekraftig utvikling i jordskifteloven, kan bidra til å nå bærekraftsmålene. I mindre saker kan det tenkes at jordskifteretten kan ta hensyn til verdier i landskapet, og tilpasse jordskifteløsningen etter naturgitte forhold. I større saker der det er krav om offentlig tillatelse, vil man være avhengig av en lovendring for å kunne nå målene. Som studien viser var det informanter som ikke hadde hørt om FNs bærekraftsmål tidligere. Det kan derfor tenkes at FAO sin juridiske veileder også var ukjent for samtlige av informantene. For at jordskifteretten skal bidra med å nå FNs bærekraftsmål, vil det være nødvendig at det gis informasjon og kunnskap tilknyttet veilederen.

I forhold til jordskifteloven ble det i studien referert til eldre lovgivninger der miljøspørsmålene var mer integrert enn i dagens lovgivning. Empirien belyste informantenes syn på lovendringen, og flertallet så seg positive til Løken-utvalgets endring av den såkalte «kulturlandskapsparagrafen». Informantene viste igjen til jordskifteloven § 3-17 med den begrunnelse at jordskifteretten er en domstol. Med bakgrunn i FAO sin juridiske veileder, vil det likevel kunne tenkes at en lignende bestemmelse kan være aktuell ved en senere revidering.

FAO viste til vurderinger Nord-Makedonia gjennomførte for å undersøke hvilke områder som egnet seg best for jordskifte (Versinskas, et al., 2020, p. 85). En slik vurdering kan sammenlignes med ordningen «Multifunksjonel jordfordeling» som gjennomføres i Danmark. Ordningen bidrar til å gjennomføre flere tiltak på flere eiendommer samtidig. Vurderingen som blir tatt, bidrar til bedre landbruksproduksjon for grunneiere, kommunen får realisert sine planer, og lokale foreninger får muliggjort ideer som er til det beste for lokalsamfunnet (Landbruggstyrelsen, 2021, p. 4). Ved å undersøke hvilke løsninger og områder som gir størst nytte for grunneierne, men også samfunnet, kan det behjelpe for hvor det egner seg å gjennomføre jordskifte. Slik som informant I påpekte i kapittel 5.1.1 i studien, bør man velge den løsningen som gir positive miljømessige effekter dersom man står mellom to eller flere jordskifteløsninger.

Som det har blitt sett på tidligere, oppga FAO at jordskifteretten skulle bidra til å nå FNs bærekraftsmål. Det må likevel legges merke til at denne anbefalingen ikke bare er gjeldende

for norsk jordskifterett, men også for andre land som driver med lignende virksomhet. Sammenligner den norske jordskifteretten seg med andre land, vil det være forskjeller. Det kan tenkes at det vil være enklere å få gjennomført anbefalingen i de landene der jordskifte gjennomføres av forvaltningen. I tillegg er det topografiske forskjeller mellom landene, som kan spille en viktig rolle i gjennomførselen av jordskifte. Selv om anbefalingen i hovedsak omhandler land som ikke hadde et regelverk tilknyttet jordskifte, ville anbefalingen også gjelde land som allerede hadde godt etablerte rammer (Versinskas, et al., 2020, p. IX). I den forbindelse vil den også omhandle den norske jordskifteretten. Hvordan hver jordskifterett bidrar til å nå målene, kan tenkes at vil variere med bakgrunn i type sak og andre forhold.

Som en avslutning kan det derfor virke som at jordskifteretten som oftest ikke vurderer hvilke løsninger som er mest bærekraftige i forhold til de miljømessige effektene. Oppgaven har sett på at jordskifteretten gjennom andre vurderinger, likevel kan bidra til at de miljømessige effektene blir ivaretatt. Det har imidlertid ikke vært en førsteprioritering, og det har blitt mer en positiv virkning av den endelige løsningen enn en bevisst handling. Hvorvidt om jordskifte er det rette organet til å hensynta naturmiljøet, kan diskuteres. Gjennom jordskifteloven § 3-17 blir de fleste miljøvurderingene gjennomført av forvaltningen, og jordskifteretten følger de retningslinjene som blir gitt der. Skillet mellom forvaltning og domstol er viktig. Men med et samfunn som stadig er i endring, og med et sterkere fokus på bærekraftig utvikling, kan det tenkes at vurderinger tilknyttet miljøet vil måtte gjennomføres av jordskifteretten også.

6. Kapittel: Avsluttende refleksjoner til oppgaven

6.1 Avsluttende refleksjon

Å undersøke hvorvidt jordskifteretten tar bærekraftige hensyn i deres jordskifteavgjørelser har vært svært spennende. Temaet for oppgaven var å se på effektene av rettsendrende saker for jordskifteretten, der det ble valgt å studere de miljømessige effektene. Fra studiet ble det vist at jordskifterettene som oftest ikke vurderer de miljømessige konsekvensene etter endt jordskifte. Oppgaven har sett på bakgrunnen for dette, og drøftet rundt temaet. Studien har til tider vært utfordrende, og det har oppstått spørsmål underveis som ikke har latt seg besvare grunnet tidsaspektet. Det kan tenkes at spørsmålene likevel kan besvares i senere forskning.

Studien ønsket å opplyse og undersøke i hvor stor grad jordskifteretten tar bærekraftige hensyn i deres jordskifteavgjørelser. Formålet med oppgaven var ikke å gi «to streker under svaret» for hva jordskifteretten bør gjøre for å ivareta bærekraftig utvikling.

Forskningsprosjektet tok utgangspunkt i ni informanternes tanker til temaene naturmiljø, bærekraftig utvikling og FNs bærekraftsmål. Det kan stilles spørsmål til om ni informanter var et tilstrekkelig antall til å besvare oppgavens problemstilling. Flesteparten uttrykte at de i liten grad tok hensyn til de miljømessige effektene i deres arbeid. Dette kan gi en indikasjon på hvilke faktorer som vektlegges i den endelige avgjørelsen blant jordskifterettene i Norge. For videre forskning kan det likevel være en idé å undersøke om dette er tilfellet i andre jordskifteretter og blant andre jordskiftedommere.

For å avgrense oppgaven ble det tidlig bestemt at oppgaven skulle undersøke hvorvidt jordskifteretten tar miljømessige hensyn i Viken fylke. Oppgaven så seg ut saker fra Vestre Viken jordskifterett og Oslo og Østre Viken jordskifterett. Som det nevnes over, kan det i senere forskning være en idé å undersøke andre steder i Norge, og på den måten gjøre en sammenligning blant jordskifterettene. Jordskiftesakene vil kunne variere ut ifra hvor i Norge man befinner seg. Landsdelene har ulik topografi, noe som vil være avgjørende for hvilke vurderinger som blir tatt av jordskifterettene.

Oppgaven valgte å ikke ha et like sterkt fokusområde på de resterende effektene, som de miljømessige effektene. Som det blir vist til i oppgaven så flere av informantene at de resterende effektene oftere ble vurdert, kontra de miljørettslige. For å få en klarere oppfatning av de vurderingene jordskifteretten gjennomføres, kan det tenkes at det ville vært aktuelt og

undersøkt de andre effektene også. Å sammenligne effektene av jordskifte, kan i større grad bidra til å forstå hvorfor miljøspørsmålene ikke blir like mye prioritert blant jordskifterettene.

Det ble i denne masteroppgaven valgt ut saker med kriterier om at sakene måtte omhandle arealbytte etter jordskifteloven § 3-4 og/eller fellestiltak etter jordskifteloven § 3-9. Av de utvalgte sakene, ble noen av dem benyttet i oppgaven. Formålet med å innhente sakene var at informantene kunne vise til eksempler for å sterkere få frem sine påstander om temaet. Ved senere forskning kunne det vært en idé å utdype oppgaven i én case, i tillegg til å ha flere og mer overfladiske caser. Denne masteroppgaven ønsket å belyse hvilke bærekraftige hensyn jordskifteretten hadde tatt. Det kunne derfor bli sett på som en ulempe og satt søkelys på én case, da det tilsynelatende ville ført til at man ville fått mer informasjon fra én informant. Sakene er forskjellige, og det er naturlig at ulike hensyn vil bli vektlagt. Ved å ha flere små caser kan man undersøke flere informanternes synspunkter. Det vil likevel være en idé for fremtidige studenter til å vektlege én sak, fremfor flere mindre saker.

Referanseliste

Bell, E., Bryman, A. & Harley, B., 2019. *Business Research methods*. United Kingdom: Oxford University Press.

Bergsholm, E., 2016. *Rettigheter i fast eiendom - En innføring i tingsrett*. Bergen : Fagbokforlaget.

Bjerva, Ø. J. et al., 2016. *Jordskifteloven Kommentarutgave*. Oslo: Universitetsforlaget.

Borgedal, P., 1959. Jordskiftets betydning for landbruk og samfunn. I: *Jordskifteverket gjennom 100 år* . Oslo: Det kgl. Landbruksdepartement, pp. 313-377.

Bugge, H. C., 2015. *Lærebok i miljøforvaltningsrett*. Oslo: Universitetsforlaget.

Crecente, R., Alvarez, C. & Fra, U., 2002. *Economic, social and environmental impact of land consolidation in Galicia*, s.l.: Land Use Policy.

Dalen, M., 2004. *Intervju som forskningsmetode - En kvalitativ tilnærming*. Oslo: Universitetsforlaget.

Dalland, O., 2017. *Metode og oppgaveskriving*. Oslo: Gyldendal Norsk Forlag AS .

Domstoladministrasjonen, u.d. *Jordskifterettene*. [Internett]
Available at: <https://www.domstol.no/jordskifterettene/om-jordskifterettene/>

Elvestad, H. E. & Sky, P. K., 2019. *Effects of Land Consolidation i Norway*, Ås: Department of Property and Law, Faculty of Landscape and Society.

Elvestad, H. E. & Sky, P. K., 2020. *Jordleie, jordskifte og utradisjonelle arealbytter*, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet, Ås: Insitutt for eiendom og joss, Fakultetet for lanskap og samfunn.

Fjelstad, K. A. B., 2017. *Effects of land consolidation in Cyprus* , Ås: Faculty of Landscape and Society.

FN, 2021. *Bærekraftig utvikling*. [Internett]
Available at: <https://www.fn.no/undervisning/undervisningsopplegg/baerekraftig-utvikling>

FN, 2021. *FNs bærekraftsmål*. [Internett]
Available at: <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal>

FN-sambandet , 2020. *Stoppe klimaendringene*. [Internett]
Available at: <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal/stoppe-klimaendringene>

FN-Sambandet, 2020. *Bærekraftige byer og lokalsamfunn*. [Internett]
Available at: <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal/baerekraftige-byer-og-lokalsamfunn>

FN-Sambandet, 2020. *Livet på land*. [Internett]
Available at: <https://www.fn.no/om-fn/fns-baerekraftsmaal/livet-paa-land>

FN-Sambandet, 2021. *Bærekraftig utvikling*. [Internett]
Available at: <https://www.fn.no/tema/fattigdom/baerekraftig-utvikling>

Furseth, I. & Everett, E. L., 2020. *Masteroppgaven. Hvordan begynne- og fullføre*. 3. utgave. Oslo: Universitetsforlaget.

Johannessen, A., Christoffersen, L. & Tufte, P. A., 2011. *Forskningsmetode for økonomisk-administrative fag*. Oslo: abstrakt forlag.

Landbrugsstyrelsen , 2021. *Hvad er multifunctionel jordfordeling?*. [Internett]
Available at: <https://lbst.dk/landbrug/arealer-og-ejendomme/jordfordeling/multifunktionel-jordfordeling-mufjo/hvad-er-multifunktionel-jordfordeling/>

Landbrugsstyrelsen , 2020. *Miljøvurdering af ordningen for multifunctionel jordfordeling* , København : Landbrugsstyrelsen .

Landbrugsstyrelsen , 2021. *Landbrugsstyrelsen*. [Internett]
Available at: <https://lbst.dk/om-os/>

Landbrugsstyrelsen , 2021. *Typisk proces for jordfordelinger*. [Internett]
Available at: <https://lbst.dk/landbrug/arealer-og-ejendomme/jordfordeling/typisk-proces-for-jordfordelinger/#c68548>

Landbruks- og matdepartementet, 2002. *Jordskifterettenes stilling og funksjoner*. [Internett]
Available at: <https://www.regjeringen.no/no/dokumenter/nou-2002-09/id145371/?ch=5>

Miljødirektoratet , 2021. *Naturtyper i arealplanlegging*. [Internett]
Available at: <https://www.miljodirektoratet.no/ansvarsomrader/overvaking-arealplanlegging/arealplanlegging/miljohensyn-i-arealplanlegging/naturmangfold/naturtyper-i-arealplanlegging/>

Miljødirektoratet , u.d. *Norges nasjonale miljømål*. [Internett]
Available at: <https://miljostatus.miljodirektoratet.no/miljomal/miljomaal/>

Ministeriet for Fødevarer, Landbrug og Fiskeri, 2021. *Tilskudd til multifunktionel jordfordeling*. [Internett]
Available at: <https://lbst.dk/tilskudsguide/multifunktionel-jordfordeling/#c70075>

Nesse, H. K. V., 2020. *Ei undersøking av sosiale effektar av jordskifte - ved ny utforming av eigedom og alltidvarande bruksrett*, Bergen : Høgskulen på Vestlandet .

Ness, S. & Øyasæter, A. S., 2018. *Eiendomsutvikling. Fra planlegging til ferdigstillelse*. Oslo: Universitetsforlaget.

Norges domstoler , u.d. *Om Oslo og Østre Viken jordskifterett*. [Internett]
Available at: <https://www.domstol.no/jordskifte-enkelt-domstol/oslo-og-ostre-viken/om-oslo-og-ostre-viken-jordskifterett/>

Norges domstoler, u.d. *Om Vestre Viken jordskifterett*. [Internett]
Available at: <https://www.domstol.no/jordskifte-enkelt-domstol/vestre-viken-jordskifterett/om-vestre-viken-jordskifterett/>

Norges domstoler, u.d. *Vernejordskifte*. [Internett]
Available at: <https://www.domstol.no/no/juridisk-ordliste/v/vernejordskifte/>
[Funnet 22 april 2022].

Reiten, M., 2019. *Oppgaver inn i og ut av jordskifteretten*, s.l.: Domstolkommisjonen.

Roalkvam, O., 2003. *Jordskiftelova § 3 1 og "nytt for kvar einiskild eigeedom"*, Ås: Insitutt for landskapsplanlegging, NLH.

Robberstad, A., 2018. *Sivilprosess 4. utgave*. 4 red. Bergen: Fagbokforlaget.

Sevatdal, H., Sky, P. K. & Berge, E., 2017. *Eigedomshistorie*. Oslo: Universitetsforlaget.

Sky, P. K., 2001. *Jordskifte i Galicia*, Ås: ILP, Insitutt for landskapsplanlegging, NLH.

Sky, P. K., 2009. Jordskifte kan ha positive effekter på kulturlandskapet - et eksempel fra Kypros. *Kart og plan*, September, pp. 188-192.

Sky, P. K., 2009. Jordskiftets ulike effekter. I: *Perspektivet på jordskifte s. 369-396*. Oslo: Gyldendal Akademisk.

Sky, P. K. & Bjerva, Ø. J., 2018. *Innføring i jordskifterett*. Oslo: Universitetsforlaget.

Sky, P. K. & Elvestad, H. E., 2020. *Jordleie, jordskifte og utradisjonelle arealbytter*, Norges miljø- og biovitenskapelige universitet: Insitutt for eiendom og juss, Fakultetet for landskap og samfunn.

Sky, P. K. & Lyng, A. M., 2020. Jordskifte og FNs bærekraftsmål. *Kart og plan*, 18 november, pp. 213-217.

Stordrange, B. & Lyngholt, O. C., 2019. *Ekspropriasjonerstatningsloven. Lovkommentar, 4. utgave*. 4 red. Oslo: Universitetsforlaget.

Versinkas, T. et al., 2020. *Legal guide on land consolidation*, Rome: Food and Agriculture Organization of the United Nations.

Viken fylkeskommune, 2021. *Fakta og tall om Viken*. [Internett]
Available at: <https://viken.no/om-fylkeskommunen/fakta-og-kart-over-viken/fakta-og-nokkeltall-om-viken/fakta-om-viken/fakta-og-tall-om-viken/>
[Funnet 26 april 2022].

Yin, R. K., 2018. *Case study research and applications: Design and methods*. Los Angeles: SAGE Publications.

Jordskifteavgjørelser

0600-2012-0051 Brastad Øvre, Nedre Buskerud jordskifterett

20-149166 Egge i Lier kommune, Nedre Buskerud jordskifterett

0200-2005-0004 Rogstad i Gjerdrum kommune, Akershus og Oslo jordskifterett

0200-2007-0007 Ormstad i Ullensaker kommune, Akershus og Oslo jordskifterett

0100-2013-0002 E18 Knapstad-Akershus grense, Østfold jordskifterett.

20-103648 Bjørnestad i Indre Østfold kommune, Østfold jordskifterett

20-108736 Langeli i Nordre Follo, Oslo og Østre Viken jordskifterett

0600-2014-0002 Rustaden Søndre i Sigdal kommune, Nedre Buskerud jordskifterett

20-111093 Kringla i Modum kommune, Nedre Buskerud jordskifterett

Figurliste

Figur 1 Gjennomføring av casestudier som en lineær prosess, men kan oppleves gjentakende. Hentet fra Yin (2018) s. 1	11
Figur 2 Fire ulike design for castudier. Hentet fra Yin (2018) side 48	12
Figur 6 FNs bærekraftsmål. Hentet fra FN-Sambandet (2021).....	36
Figur 7 Bærekraftig utvikling består av tre dimensjoner: Miljø og klima, økonomi og sosiale forhold. Hentet fra FN-Sambandet (2021)	37
Figur 8 Kart over egnede steder å gjennomføre jordskifte i Nord-Makedonia. Hentet fra FAO (2020)	40
Figur 9 Prosessen i en jordfordeling. Hentet fra Landbruksstyrelsen (2021)	42
Figur 10 Jordskiftekart i sak 0600-2012-0051 Brastad Øvre i Lier kommune.	48

Figur 11 Jordskiftekart i sak 0200-2005-0004 Rogstad i Gjerdrum kommune.	50
Figur 12 Jordskiftekart i sak 0200-2007-0007 Ormstad i Ullensaker kommune.	51
Figur 13 Jordskiftekart i sak 0100-2013-0002 E18 Knapstad-Akershus grense i Hobøl kommune og Ski kommune.	52
Figur 14 Jordskiftekart i sak 20-103648 Bjørnstad i Indre Østfold kommune.	54
Figur 15 Jordskiftekart i sak 0600-2014-0002 Rustaden søndre i Sigdal kommune.	56

Tabelliste

Tabell 1 Utvalg av jordskiftesaker med saksnummer, saksnavn, rettsinstans, når saken ble krevd og sakstype.	46
Tabell 2 Oversikt over hvilke av FNs bærekraftsmål informantene mente hadde høyest relevans for jordskifteretten.	66

Vedlegg

- Vedlegg 1: Intervjuguide
- Vedlegg 2: Informasjonsskriv og Samtykkeerklæring
- Vedlegg 3: Søknad til NSD (Meldeskjema)
- Vedlegg 4: Godkjenning fra NSD (Vurdering)

Intervjuguide

Tomine Netland, Master i Eiendom ved Norges miljø-og biovitenskapelige universitet

Gjennom min masteroppgave så ønsker jeg å svare på følgende problemstilling: *«Hvilke hensyn har jordskifteretten tatt for å ivareta bærekraftige løsninger?»*. Jeg ønsker spesielt å knytte oppgaven min opp mot sakstypene arealbytte etter jordskifteloven § 3-4 og fellestiltak etter § 3-9. For å besvare problemstillingen, vil jeg foreta meg av semi-strukturert intervju med en allerede utarbeidet intervjuguide. Jeg vil også foreta meg av dokumentstudier for å få mer kunnskap og forståelse gjennom forskningen min. Dette vil være dokumenter som offentlige godkjente planer, rettsbøker o.l.

Jeg kommer til å velge ut i underkant av ti saker fra hver sakstype, og i hovedsak intervjuer jordskiftedommerne i de ulike sakene.

Problemstilling:

«Hvilke hensyn har jordskifteretten tatt for å ivareta bærekraftige løsninger?»

Underproblemstillinger:

«Hvilke hensyn har jordskifteretten tatt for å ivareta bærekraftige løsninger i saker om arealbytte?»

«Hvilke hensyn har jordskifteretten tatt for å ivareta bærekraftige løsninger i saker om fellestiltak?»

Introduksjon til intervju

1. Presentere meg selv, studiets tema og formål
2. La informanten presentere seg selv dersom ønskelig
3. Informere om informantens rettigheter, samtykke, anonymitet, muligheten til å trekke seg og avklare lydopptak
4. Eventuelle spørsmål og avklaringer fra informanten

Intervjuguide

1. Hvor lenge har du vært ansatt i jordskifteretten? Og hvor lenge har du vært jordskiftedommer?
2. Hvilke av FNs bærekraftsmål har mest relevans for jordskifterettene i Norge, og hvorfor?
3. Hvordan kan jordskifterettene bidra til å nå bærekraftsmålene?
4. Hvilket forhold har du til begrepet miljø (naturmiljø) i tilknytning til ditt arbeid i jordskifteretten?
5. Hvordan tar du hensyn til miljøet og de miljømessige effektene når avgjørelser blir tatt, og på hvilken måte?
6. Og hvis det var krevd at du måtte dokumentere de miljømessige konsekvensene, hadde den endelige jordskifteavgjørelsen blitt annerledes ved å ha et mer fokus på miljøet?
7. Opplever du at rekvirenter eller andre parter i sakene som du har behandlet, har hatt et merkbart forhold til miljøet? Har det eventuelt vært avgjørende for saken?
8. Ser du at de økonomiske, juridiske, sosiale og arronderingsmessige effektene ofte går foran de miljømessige effektene?
9. I Danmark har Landbruksstyrelsen (som går under Miljø- og Fødevarerministeriet) etablert et multifunksjonell jordfordeling som skal sørge for en bedre ramme for dansk landbruk, samt ivareta miljø og klima. Hva er dine tanker rundt det? (*Se henvisninger til «Multifunksjonell jordfordeling» nederst i dokumentet)
10. Kunne multifunksjonell jordfordeling vært en løsning i Norge?
11. I perioden fra 1988 til 2006 var det en lovbestemmelse om at jordskifteretten skulle ta hensyn til naturmiljøet, landskapsbildet og livsmiljøet for planter og dyr, i forbindelse med utforming av nye jordskifteløsninger. Loven ble opphevet i forbindelse med

domstolenes frie og uavhengige stilling. På hvilken måte tror du at denne endringer har hatt å si for videre jordskiftearbeid?

12. (Dersom informanten var jordskiftedommer i perioden fra 1988 til 2006) Har du endret atferd eller arbeidsmetoder i ettertid?
13. Hvordan kunne man tatt avgjørelser som var mer bærekraftige med hensyn til arealbytte etter jordskifteloven § 3-4? Knytt opp mot sakene du har behandlet
14. Hvordan kunne man tatt avgjørelser som var mer bærekraftige med hensyn til fellestiltak etter jordskifteloven § 3-9? Knyttet opp mot sakene du har behandlet
15. Til slutt: Er det noe du vil legge til som du ikke har blitt spurt om?

Etter intervju

1. Informere om prosessen videre, med gjennomlesing og eventuelle sitater.
2. Videre kontakt på e-post med eventuelle avklaringer og spørsmål
3. Takke informanten for deltakelse i intervjuet.

*Henvisning til Multifunksjonel jordfordeling i Danmark:

<https://lbst.dk/landbrug/arealer-og-ejendomme/jordfordeling/multifunksjonel-jordfordeling-mufjo/hvad-er-multifunksjonel-jordfordeling/> (Hentet 14.01.21)

<https://lbst.dk/landbrug/arealer-og-ejendomme/jordfordeling/multifunksjonel-jordfordeling-mufjo/> (Hentet 14.01.21)

Vil du delta i forskningsprosjektet

Jordskifte og bærekraft – En analyse av vurderinger jordskifteretten har tatt i saker om arealbytte og fellestiltak.

Dette er et spørsmål til deg om å delta i et forskningsprosjekt hvor formålet er å undersøke hvordan de miljømessige effektene har blitt i jordskifteavgjørelsene. I dette skrivet gir vi deg informasjon om målene for prosjektet og hva deltakelse vil innebære for deg.

Formål

Temaet for forskningsprosjektet er «Effekter av rettsendrende saker for jordskifteretten», der det i denne oppgaven er valgt å sette et søkelys på de miljømessige effektene. Jordskifteretten må gjennom sitt arbeid vurdere flere sider av saken før endelig avgjørelse blir satt. Gjennom rettspraksis kan det tyde på at de økonomiske og sosiale effektene blir mer vektlagt enn de miljømessige effektene. Denne forskningsoppgaven vil derfor undersøke virkningene av manglende vurdering av de miljømessige effektene sett i lys av FNs bærekraftsmål.

For at omfanget av tidligere avgjørelser og materiale ikke skal bli for omfattende, er oppgaven snevret inn til å omhandle arealbytte etter jordskifteloven § 3-4 og fellestiltak etter jordskifteloven § 3-9. Problemstillingen med underproblemstillinger vil derfor lyde slik:

Hovedproblemstilling: «Hvilke hensyn har jordskifteretten tatt for å ivareta bærekraftige løsninger?»

Underproblemstillinger: «Hvilke hensyn har jordskifteretten tatt for å ivareta bærekraftige løsninger i saker om arealbytte?» og «Hvilke hensyn har jordskifteretten tatt for å ivareta bærekraftige løsninger i saker om fellestiltak?»

Forskningsprosjektet vil være en masteroppgave, og informasjonen og opplysningene som innhentes vil kun benyttes til dette formål.

Hvem er ansvarlig for forskningsprosjektet?

Instituttet for landskap og samfunn ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet er ansvarlig for prosjektet.

Hvorfor får du spørsmål om å delta?

For å kunne gjennomføre forskningsprosjektet, vil det være nødvendig å kontakte jordskiftedommere i de ulike jordskiftesakene. Jordskiftesakene som vil bli undersøkt vil i all hovedsak hentes fra Viken-fylke. Du blir derfor kontaktet med spørsmål om du ønsker å delta i forskningsprosjektet.

Hva innebærer det for deg å delta?

Ved å delta i forskningsprosjektet vil det bli gjennomført et intervju med en allerede satt intervjuguide. Det bør likevel legges merke til at intervjuet vil være semi-strukturert, noe som vil si at det kan stilles spørsmål som ikke allerede er bestemt på forhånd. Med bakgrunn i dette er det ønskelig om informanten setter av ca. én time til intervjuet.

Informasjonen som innhentes vil bli registrert gjennom fysiske notater, samt lydopptak dersom informanten aksepterer det. Svarene vil bli lagret på Norges miljø- og biovitenskapelige universitet sin server. Etter prosjektets slutt vil alle personopplysninger og informasjon slettes etter krav fra NSD.

Det er frivillig å delta

Det er frivillig å delta i prosjektet. Hvis du velger å delta, kan du når som helst trekke samtykket tilbake uten å oppgi noen grunn. Alle dine personopplysninger vil da bli slettet. Det vil ikke ha noen negative konsekvenser for deg hvis du ikke vil delta eller senere velger å trekke deg.

Ditt personvern – hvordan vi oppbevarer og bruker dine opplysninger

Vi vil bare bruke opplysningene om deg til formålene vi har fortalt om i dette skrevet. Vi behandler opplysningene konfidensielt og i samsvar med personvernregelverket.

Informasjonen som innhentes vil kun behandles av student (Tomine Netland) og veileder (Per Kåre Sky). For å ivareta personopplysningene vil notatene og kontaktopplysningene dine være erstattet med en kode som lagres på en egen navneliste, adskilt fra øvrige data. Datamaterialet vil lagres på NMBUs egen server.

Dine personopplysninger vil ikke gjengis i oppgaven.

Hva skjer med opplysningene dine når vi avslutter forskningsprosjektet?

Opplysningene anonymiseres når prosjektet avsluttes/oppgaven er godkjent, noe som etter planen er mai 2021. Personopplysningene og eventuelle lydopptak vil slettes ved prosjektets slutt.

Hva gir oss rett til å behandle personopplysninger om deg?

Vi behandler opplysninger om deg basert på ditt samtykke.

På oppdrag fra fakultetet for landskap og samfunn/institutt for eiendom og juss ved Norges miljø- og biovitenskapelige universitet har NSD – Norsk senter for forskningsdata AS vurdert at behandlingen av personopplysninger i dette prosjektet er i samsvar med personvernregelverket.

Dine rettigheter

Så lenge du kan identifiseres i datamaterialet, har du rett til:

- innsyn i hvilke opplysninger vi behandler om deg, og å få utlevert en kopi av opplysningene
- å få rettet opplysninger om deg som er feil eller misvisende
- å få slettet personopplysninger om deg
- å sende klage til Datatilsynet om behandlingen av dine personopplysninger

Hvis du har spørsmål til studien, eller ønsker å vite mer om eller benytte deg av dine rettigheter, ta kontakt med:

- Fakultetet for landskap og samfunn/instituttet for eiendom og juss ved Per Kåre Sky, epost (per.sky@nmbu.no)
- Vårt personvernombud: Hanne Pernille Gulbrandsen på epost (personvernombud@nmbu.no)

Hvis du har spørsmål knyttet til NSD sin vurdering av prosjektet, kan du ta kontakt med:

- NSD – Norsk senter for forskningsdata AS på epost (personverntjenester@nsd.no) eller på telefon: 53 21 15 00.

Med vennlig hilsen

Per Kåre Sky
(Forsker/veileder)

Tomine Netland

Samtykkeerklæring

Jeg har mottatt og forstått informasjon om prosjektet «Jordskifte og bærekraft – en analyse av vurderinger jordskifteretten har tatt i saker om arealbytte og fellestiltak», og har fått anledning til å stille spørsmål. Jeg samtykker til:

- å delta i intervju
- at det benyttes lydopptak under intervjuet

(Signert av prosjektdeltaker, dato)

NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA

Meldeskjema

Referansenummer

847955

Hvilke personopplysninger skal du behandle?

- Navn (også ved signatur/samtykke)
- Lydopptak av personer

Prosjektinformasjon

Prosjekttittel

Jordskifte og bærekraft - en analyse av vurderinger jordskifteretten har tatt i saker om arealbytte og fellestiltak

Prosjektbeskrivelse

Temaet for forskningsprosjektet er "Effekter av rettsendrende saker for jordskifteretten", der det i denne oppgaven er valgt å fokusere på de miljømessige effektene. Jordskifteretten må gjennom sitt arbeid vurdere flere sider av saken før endelig jordskifteløsning blir satt. Gjennom rettspraksis kan det tyde på at de økonomiske og sosiale effektene blir mer vektlagt enn de miljømessige effektene. Denne forskningsoppgaven vil derfor undersøke virkningene av manglende vurdering av de miljømessige effektene sett i lys av FNs bærekraftsmål.

For at omfanget av tidligere avgjørelse og materiale ikke skal bli for omfattende, er oppgaven snevret inn til å omhandle arealbytte etter jordskifteloven § 3-4 og fellestiltak etter jordskifteloven § 3-9.

Oppgavens problemstilling vil være: "Hvilke hensyn har jordskifteretten tatt for å ivareta bærekraftige løsninger?"

Begrunn behovet for å behandle personopplysningene

I min masteroppgave skal jeg foreta meg av intervju med jordskiftedommere i jordskiftedomstolene som er lokalisert i Viken fylke. Det vil ikke bli opplyst om jordskiftedommerens navn eller annen informasjon som kan gjenkjenne dommeren.

I intervjuene vil jeg også benytte meg av lydopptak dersom deltakerne aksepterer det. Jeg vil uansett benytte meg av håndskrevne notater gjennom intervjuene.

Ekstern finansiering

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Tomine Netland, tomine.netland@gmail.com, tlf: 41642428

Behandlingsansvar

Behandlingsansvarlig institusjon

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet – NMBU / Fakultet for landskap og samfunn / Institutt for eiendom og juss

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Per Kåre Sky, per.sky@nmbu.no, tlf: 67231242

Skal behandlingsansvaret deles med andre institusjoner (felles behandlingsansvarlige)?

Nei

Utvalg 1

Beskriv utvalget

Jordskiftedommere

Rekruttering eller trekking av utvalget

Rekrutteringen vil forekomme ved å kontakte jordskiftedommerne i de ulike jordskifterettene i Viken Fylke som har behandlet saker etter arealbytte, jf. jskl. § 3-4 og fellestiltak, jf. jskl. § 3-9.

Alder

25 - 100

Inngår det voksne (18 år +) i utvalget som ikke kan samtykke selv?

Nei

Personopplysninger for utvalg 1

- Navn (også ved signatur/samtykke)
- Lydopptak av personer

Hvordan samler du inn data fra utvalg 1?

Personlig intervju

Grunnlag for å behandle alminnelige kategorier av personopplysninger

Samtykke (art. 6 nr. 1 bokstav a)

Informasjon for utvalg 1

Informerer du utvalget om behandlingen av opplysningene?

Ja

Hvordan?

Skriftlig informasjon (papir eller elektronisk)

Tredjepersoner

Skal du behandle personopplysninger om tredjepersoner?

Nei

Dokumentasjon

Hvordan dokumenteres samtykkene?

- Elektronisk (e-post, e-skjema, digital signatur)

Hvordan kan samtykket trekkes tilbake?

Samtykke kan trekkes elektronisk via e-post.

Hvordan kan de registrerte få innsyn, rettet eller slettet opplysninger om seg selv?

Etter avholdt intervju vil informantens uttalelser oversendes til informanten selv, slik at det forsikres om det ikke har oppstått misforståelser. Informanten kan da endre eller trekke informasjon som har blitt gitt.

Totalt antall registrerte i prosjektet

1-99

Tillatelser

Skal du innhente følgende godkjenninger eller tillatelser for prosjektet?

Behandling

Hvor behandles opplysningene?

- Maskinvare tilhørende behandlingsansvarlig institusjon
- Mobile enheter tilhørende behandlingsansvarlig institusjon

Hvem behandler/har tilgang til opplysningene?

- Prosjektansvarlig
- Student (studentprosjekt)

Tilgjengeliggjøres opplysningene utenfor EU/EØS til en tredjestat eller internasjonal organisasjon?

Nei

Sikkerhet

Oppbevares personopplysningene atskilt fra øvrige data (koblingsnøkkel)?

Ja

Hvilke tekniske og fysiske tiltak sikrer personopplysningene?

- Opplysningene anonymiseres fortløpende

Varighet

Prosjektperiode

01.01.2022 - 15.05.2022

Skal data med personopplysninger oppbevares utover prosjektperioden?

Nei, alle data slettes innen prosjektslutt

Vil de registrerte kunne identifiseres (direkte eller indirekte) i oppgave/avhandling/øvrige publikasjoner fra prosjektet?

Nei

Tilleggsopplysninger

NSD NORSK SENTER FOR FORSKNINGSDATA

Vurdering

Referansenummer

847955

Prosjekttittel

Jordskifte og bærekraft - en analyse av vurderinger jordskifteretten har tatt i saker om arealbytte og fellestiltak

Behandlingsansvarlig institusjon

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet – NMBU / Fakultet for landskap og samfunn / Institutt for eiendom og juss

Prosjektansvarlig (vitenskapelig ansatt/veileder eller stipendiat)

Per Kåre Sky, per.sky@nmbu.no, tlf: 67231242

Type prosjekt

Studentprosjekt, masterstudium

Kontaktinformasjon, student

Tomine Netland, tomine.netland@gmail.com, tlf: 41642428

Prosjektperiode

01.01.2022 - 15.05.2022

Vurdering (1)

16.12.2021 - Vurdert

Det er vår vurdering at behandlingen av personopplysninger i prosjektet vil være i samsvar med personvernlovgivningen så fremt den gjennomføres i tråd med det som er dokumentert i meldeskjemaet med vedlegg den 16.12.2021, samt i meldingsdialogen mellom innmelder og NSD. Behandlingen kan starte.

DEL PROSJEKTET MED PROSJEKTANSVARLIG

For studenter er det obligatorisk å dele prosjektet med prosjektansvarlig (veileder). Del ved å trykke på knappen «Del prosjekt» i menylinjen øverst i meldeskjemaet. Prosjektansvarlig bes akseptere invitasjonen innen en uke. Om invitasjonen utløper, må han/hun inviteres på nytt.

TYPE OPPLYSNINGER OG VARIGHET

Prosjektet vil behandle alminnelige kategorier av personopplysninger frem til 15.05.2022.

LOVLIG GRUNNLAG

Prosjektet vil innhente samtykke fra de registrerte til behandlingen av personopplysninger. Vår vurdering er at prosjektet legger opp til et samtykke i samsvar med kravene i art. 4 og 7, ved at det er en frivillig, spesifikk, informert og utvetydig bekreftelse som kan dokumenteres, og som den registrerte kan trekke

tilbake.

Lovlig grunnlag for behandlingen vil dermed være den registrertes samtykke, jf. personvernforordningen art. 6 nr. 1 bokstav a.

PERSONVERNPRINSIPPER

NSD vurderer at den planlagte behandlingen av personopplysninger vil følge prinsippene i personvernforordningen om:

- lovlighet, rettferdighet og åpenhet (art. 5.1 a), ved at de registrerte får tilfredsstillende informasjon om og samtykker til behandlingen
- formålsbegrensning (art. 5.1 b), ved at personopplysninger samles inn for spesifikke, uttrykkelig angitte og berettigede formål, og ikke behandles til nye, uforenlige formål
- dataminimering (art. 5.1 c), ved at det kun behandles opplysninger som er adekvate, relevante og nødvendige for formålet med prosjektet
- lagringsbegrensning (art. 5.1 e), ved at personopplysningene ikke lagres lengre enn nødvendig for å oppfylle formålet

DE REGISTRERTES RETTIGHETER

Så lenge de registrerte kan identifiseres i datamaterialet vil de ha følgende rettigheter: innsyn (art. 15), retting (art. 16), sletting (art. 17), begrensning (art. 18), og dataportabilitet (art. 20).

NSD vurderer at informasjonen om behandlingen som de registrerte vil motta oppfyller lovens krav til form og innhold, jf. art. 12.1 og art. 13.

Vi minner om at hvis en registrert tar kontakt om sine rettigheter, har behandlingsansvarlig institusjon plikt til å svare innen en måned.

FØLG DIN INSTITUSJONS RETNINGSLINJER

NSD legger til grunn at behandlingen oppfyller kravene i personvernforordningen om riktighet (art. 5.1 d), integritet og konfidensialitet (art. 5.1. f) og sikkerhet (art. 32)..

For å forsikre dere om at kravene oppfylles, må dere følge interne retningslinjer og/eller rådføre dere med behandlingsansvarlig institusjon.

MELD VESENTLIGE ENDRINGER

Dersom det skjer vesentlige endringer i behandlingen av personopplysninger, kan det være nødvendig å melde dette til NSD ved å oppdatere meldeskjemaet. Før du melder inn en endring, oppfordrer vi deg til å lese om hvilke type endringer det er nødvendig å melde: <https://www.nsd.no/personverntjenester/fylle-ut-meldeskjema-for-personopplysninger/melde-endringer-i-meldeskjema>

Du må vente på svar fra NSD før endringen gjennomføres.

OPPFØLGING AV PROSJEKTET

NSD vil følge opp ved planlagt avslutning for å avklare om behandlingen av personopplysningene er avsluttet.

Lykke til med prosjektet!

Norges miljø- og biovitenskapelige universitet
Noregs miljø- og biovitenskapelige universitet
Norwegian University of Life Sciences

Postboks 5003
NO-1432 Ås
Norway